

T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

BOŞBOĞAZ İLE GÜLLABİ MİZAH GAZETESİ

BOŞBOGAZ AND GULLABİ
HUMOR NEWSPAPER

Hazırlayan
TARIK AYDIN

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
YRD. DOÇ. DR. HADİYE YILMAZ

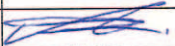

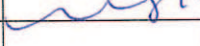
GİRESUN

2017

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Tarık AYDIN'ın Boşboğaz İle Güllabi Mizah Gazetesi başlıklı tezini incelemiş olup aday 27/10/2017 tarihinde, saat 14:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Doç. Dr. İ. Arda ODABAŞI	
Üye	Doç. Dr. Sezai BALCI	
Üye	Yrd. Doç. Dr. Hadiye YILMAZ	
Üye		
Üye		

ONAY

...../...../201..

Doç. Dr. Güven ÖZDEM
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Boşboğaz İle Güllabi Mizah Gazetesi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

27/10/2017

Tarık AYDIN

ÖNSÖZ

Mizah güldürü unsurunun yanı sıra yoğun bir eleştiri içeriğine sahip olmakla birlikte basının bir türü olarak her dönemde toplumda etkili olmuştur. II. Meşrutiyet döneminin etkili fikir adamlarından biri olan Hüseyin Rahmi (Gürpınar) tarafından 6 Ağustos 1908- 14 Aralık 1908 tarihleri arasında yayınlanmış *Boşboğaz ile Güllabi* isimli mizah gazetesi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Bu tez çalışmasındaki amaç *Boşboğaz ile Güllabi* mizah gazetesinin içerisinde yer alan yazı ve karikatürler aracılığıyla dönemin fikir tartışmalarına, sosyal ve ekonomik yapısına ışık tutmak ayrıca önemli hadiselerin mizah yoluyla nasıl ele alındığını vurgulamaktır.

Tez konusunun belirlenmesinden tamamlanma aşamasına kadar desteğini esirgemeyen Sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Hadiye YILMAZ'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu çalışma ile ilgili yardımlarından dolayı değerli hocam Doç. Dr. Sezai BALCI' ya ve Doç. Dr. İ.Arda ODABAŞI' ya teşekkür ederim.

ÖZET

II. Meşrutiyet dönemi Osmanlı Devleti'nde siyasî, sosyal ve iktisadî alanda büyük dönüşümlerin meydana geldiği bir dönem olmuştur. Basın tarihimizin de en verimli dönemi olan bu dönemde Osmanlı mizah yayıncılığı büyük bir gelişme göstermiştir. Bu tezin konusunu oluşturan *Boşboğaz ile Güllabi* mizah gazetesi, bu dönemin önemli ilk mizah yayınıdır. Ancak bu mizah gazetesi hakkında henüz müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Bu tezde Türk edebiyatının önde gelen isimlerinden biri olan Hüseyin Rahmi (Gürpınar) tarafından 6 Ağustos 1908- 14 Aralık 1908 tarihleri arasında yayınlanmış olan *Boşboğaz ile Güllabi* mizah gazetesi incelenerek hem bu dönemin mizah yayıncılığı örneklenmeye hem de bir mizah gazetesi aracılığıyla II. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra yaşanan gelişmeler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mizah, *Boşboğaz ile Güllabi*, II. Meşrutiyet Basını.

ABSTRACT

Second Constitutionalist Period is a time when political, social and economic revolutions occurred in the Ottoman Empire. This era was also fruitful for the history of press and Ottoman humor publishing developed then. The main hub of this thesis *Bosbogaz and Gullabi* was recorded as the first humor newspaper and publication by Turgut Ceviker. However, there have not been a unique study examining it, yet. This thesis focuses on the issues of the newspaper in question between 6th August 1908 – 14th December 1908, published by Huseyin Rahmi (Gurpınar) (one of the leading authors in Turkish literature). By doing so, it is aimed both to give samples for humor publications and to bring out the developments during the post-Constitutionalist Period II.

Keywords: Humor, Bosbogaz and Gullabi, Press in Constitutionalist Period II.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR.....	VII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI BASINININ DOĞUŞU ve GELİŞİMİ.....	3
1.1.Osmanlı Basınının Doğuşu.....	3
1.2.Osmanlı Basınında 1860-1876 Dönemi.....	4
1.3.I. ve II. Meşrutiyet Döneminde Basın.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DA MİZAH BASINI.....	7
2.1.Mizahın Tanımı ve Türleri.....	7
2.2.Başlangıcından II.Meşrutiyet'e Kadar Mizah Dergi ve Gazeteleri.....	8
2.3.II. Meşrutiyet Döneminde Mizah Yayıncılığı.....	10

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BOŞBOĞAZ İLE GÜLLABİ MİZAH GAZETESİNİN İNCELENMESİ.....	13
3.1.Teknik Özellikler.....	13
3.1.1.Kurumsal Bilgiler.....	13
3.1.2.Fiziki Özellikler.....	16
3.2.Yazarlar ve Karikatüristler.....	16
3.2.1.Yazar Kadrosu.....	16
3.2.1.1.Hüseyin Rahmi (Gürpınar).....	17
3.2.1.2.Ahmet Rasim.....	18
3.2.1.3.Mithat Cemal (Kuntay).....	19
3.2.2.Karikatüristler.....	20

3.3.İçerik Özellikleri.....	20
3.3.1.Gazetenin Yayınlanma Amacı.....	20
3.3.2.Yazıların İncelenmesi.....	22
3.3.2.1.Muhavere.....	23
3.3.2.2.Müktebesat.....	25
3.3.2.3.Muharrerât.....	28
3.3.2.4.Havadis.....	30
3.3.2.5.Telgraflarımız.....	37
3.3.2.6.Mektuplar/ Şehir Mektubu.....	39
3.3.2.7.Sözlük.....	39
3.3.2.8.Tefrikalar.....	41
3.4.Karikatürler.....	43
3.4.1.Eski Devrin Eleştirisi.....	44
3.4.1.1.Eski Devrin Önde Gelen Şahsiyetleri.....	44
3.4.1.2.Bazı Eski Uygulamalar.....	47
3.4.1.3.Hafîye Teşkilatı.....	49
3.4.1.4.Donanma.....	50
3.4.2.Yeni Devrin/ II. Meşrutiyet'in Gelişme ve Uygulamaları.....	51
3.4.2.1.Hürriyet, Uhuvvet, Müsavat, Adalet.....	51
3.4.2.2.Basın Hayatı ve Gazeteciler.....	55
3.4.2.3.Eski Devir Siyasilerinin Tutuklanması Meselesi.....	60
3.4.2.4.Avusturya ve Bulgaristan Mallarının Boykot Edilmesi.....	62
3.4.2.5.Bütçe.....	65
SONUÇ.....	67
BİBLİYOGRAFYA.....	68

EKLER.....	73
EK-1 Gazete Fihristi.....	73
EK-2 Örnek Metinler.....	82
EK-3 Karikatürler.....	90
ÖZGEÇMİŞ.....	109

KISALTMALAR

a.g.e.: Adı geçen eser

a.g.m.: Adı geçen makale

a.g.t.: Adı geçen tez

A.Ş: Anonim Şirketi

Bkz: Bakınız

BOA: Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Bs.: Baskı

C.: Cilt

Der.: Derleyen

DH.MKT.: Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi

DİA.: *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*

s.: Sayfa

S.: Sayı

SBE.: Sosyal Bilimler Enstitüsü

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

TDK.: Türk Dil Kurumu

TTK.: Türk Tarih Kurumu

vb: ve benzeri

GİRİŞ

II. Meşrutiyet dönemi, Osmanlı Devleti'nin siyasî, sosyal ve iktisadî yapısında büyük değişimler ve dönüşümün yaşandığı dönemlerden biridir. Bu dönem ayrıca basın tarihimizin de en verimli dönemi olmuştur. Kökeninde eğlence ve hoşgörünün bulunduğu, düşüncelerin şaka ve nüktelerle harmanlanarak anlatıldığı söz ve yazı türü olan mizah yayıncılığı da bu dönemde büyük bir artış göstermiştir. Çünkü II. Abdülhamit döneminin ardından II. Meşrutiyet'in sağlamış olduğu serbestlik ortamı içinde insanları güldürmekle kalmayıp, içinde bulunduğu toplumun yapısını ve siyasî durumunu da yansıtan mizah basını var olma ve büyüme imkânı bulabilmiştir.

Bu çalışmada, II. Meşrutiyet gibi büyük dönüşümün yaşandığı bir dönemin, bir mizah gazetesi aracılığıyla incelenmesi amaçlanmıştır. II. Meşrutiyet'in diğer süreli yayınları gibi mizah yayınlarının da çoğu bu dönemde çok uzun ömürlü olmamıştır. Dönemin Türkler tarafından çıkarılmış uzun ömürlü mizah yayınlarının başlıcaları *Kalem*, *Cem*, *Karagöz*, *Eşşek* ve *Boşboğaz ile Güllabi*'dir. Tezin konusu olarak *Boşboğaz ile Güllabi* mizah gazetesini seçmemizin nedenlerinden biri, II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte yayınlanmış dönemin en erken tarihli ve nispeten uzun ömürlü siyasî mizah gazetesi olmasından kaynaklanmaktadır. İkinci olarak Hüseyin Rahmi Gürpınar gibi Türk edebiyatının önde gelen şahsiyetlerinden biri tarafından yayınlanmış bu mizah gazetesi hakkında daha önce çalışılmamış olması, tez konusunun seçiminde etkili olmuştur.

Boşboğaz ile Güllabi mizah gazetesinin incelenmesiyle hem II. Meşrutiyet dönemi mizah yayıncılığı örneklenmeye hem de mizah yoluyla II. Meşrutiyet'in ilan edildiği ilk aylarda yaşanan gelişmeler gazeteye yansımaları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tezin birinci ve ikinci bölümünde, konu hakkında yayınlanmış kitap, makale ve tez çalışmalarına yönelik kaynak taraması yapılarak elde edilen bilgiler ışığında Osmanlı basını ve mizah basınının gelişimi incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise 6 Ağustos 1908'ten itibaren 14 Aralık 1908'e kadar toplam 36 sayı yayınlanmış olan *Boşboğaz ile Güllabi*'de neşredilmiş Osmanlıca yazıların çevriyazısı yapılarak bu yazılar tasnif edilmiştir. Tasnif sırasında yazıların çoğunluğunun başlıklı süreli sütunlar olarak yayımlandığı, az sayıda da süreli olmayan yazı bulunduğu

görülmüştür. Süreli sütunlar kendi aralarında tasnif edilerek incelenmiştir. Bundan başka gazetede bulunan bilgiler ışığında *Boşboğaz ile Güllabi*'nin yazarları, kurumsal bilgiler ve teknik özellikleri tespit edilerek bir de yayın cetveli çıkarılmıştır. Tezin *Boşboğaz ile Güllabi*'de yayınlanmış karikatürlerin incelendiği bölümünde, karikatürler konularına göre tasnif edilmiş, tasnif dışında kalan karikatürler ise Ekler bölümüne konulmuştur. Tezin ekler bölümünde ayrıca sürekli sütunlarda yayınlanan yazı türleri örneklenmiştir. Gazetenin 36 sayısının fihristi de ekler bölümünde yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. OSMANLI BASINININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

1.1. Osmanlı Basınının Doğuşu

Osmanlı basın tarihi Türkiye’de çıkan ilk Türkçe gazete olan *Takvim-i Vekayi*’nin 11 Kasım 1831’de yayınlanmasıyla başlamıştır. Gazete, bizzat Sultan II. Mahmut’un gayretleriyle yayınlanmış ve Takvimhane-i Âmire’de basılmıştır. II. Mahmut bir gazetenin gerekliliğini fermanında şöyle açıklamıştır: “(...) Mülkçe pek çok menafi olacağı dahi cümle tarafından teslim ve istihsan olunmuş, bu surette takririnde beyan olunduğu üzere bu hususa nezaret için Esad Efendi nazır Sarım Efendi ile Sait Bey dahi olveçhile memur ve tayin kılınsın.”¹ Resmî nitelikte olan gazetenin sahibi Esat Efendi’dir ve gazeteyi çıkarmakla görevli Sait Bey ve Sarım Efendi aynı zamanda ilk Türk muhabirleridir.² Gazete haftada bir Türkçeden başka Arapça, Farsça, Ermenice ve Rumca da yayınlanmaktadır ve sade bir dil kullanılmıştır. 5000 adet basılan gazetenin yıllık abone bedeli 120 kuruştur. Gazetenin içeriğinde iç haberler, askeri işler, dış haberler, bilim ve atama ilanları bulunmaktadır. Gazete, Osmanlı Devleti’nin yıkılışıyla birlikte 1922 yılında tarihe karışmış, aynı yıl TBMM tarafından *Resmi Ceride*’nin yayını başlamıştır. 1928’de ise *Resmi Ceride Resmi Gazete*’ye dönüştürülmüştür.³

Osmanlı basın tarihinin ikinci gazetesi, yarı resmî nitelikteki *Ceride-i Havadis*’tir. Bu gazete, İngiliz asıllı bir tüccar olan William Churchill tarafından Ağustos 1840 yılında Türkçe olarak çıkartılmıştır. İlk başlarda pek rağbet görmediğinden yayımına ara vermek zorunda kalan gazete daha sonra devletten aylık olarak almış olduğu 2500 kuruşluk yardım ile tekrar yayın hayatına başlamıştır.⁴ Önceleri 10 günde bir yayımlanan gazetede edebi ve siyasi olarak iç ve dış haberlere

¹ Hasan Refik Ertuğ, **Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi**, Birinci Cilt , Yenilik Basımevi, İstanbul, 1970, s.146.

² M. Nuri İnuğur, **Basın ve Yayın Tarihi**, Der Yayınları, İstanbul, 2005, s.176; Ertuğ, **a.g.e.**, s.148; Hülya Baykal, **Türk Basın Tarihi 1831-1923**, Afa Matbaacılık, İstanbul, 1990, s.48; Hıfzı Topuz, **II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s.16.

³ İnuğur, **a.g.e.**, s.180-181.

⁴ Belkıs Ulusoy Nalcıoğlu, “Tanzimat Dönemi Türk Gazeteciliği ve Türk Basınının İlkleri”, **Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.14, Bışkek 2005, s.256.

yer verilse de daha sonra yayımında aksaklıklar yaşanmıştır. 1864 yılında William Churchill'in vefatının ardından gazete kapatılmıştır.⁵

1.2. Osmanlı Basınında 1860-1876 Dönemi

1860'tan itibaren Osmanlı basın dünyasında bir canlanma yaşanmış, ilk özel gazete de bu dönemde yayınlanmıştır. Basın tarihimizin ilk özel gazetesi *Tercümân-ı Ahvâl*'dir. İlk nüshası Agâh Efendi ve Şinasi tarafından 21 Ekim 1860'da Bahçekapı'da çıkartılmıştır. Önceleri haftada iki, üç daha sonra ise dört ve beş defa olmak üzere Türkçe yayınlanmıştır.⁶ Gazetenin yazar kadrosu arasında Ahmet Vefik Paşa, Sarı Tefvik Bey, Mehmet Şefik Bey, Refik Bey ve Hasan Suphi Efendi gibi isimler mevcuttur.⁷ Gazete, yönetimi rahatsız etmeyecek şekilde iç ve dış haberlerin yanı sıra sanayi, ulaşım, bankacılık ve haberleşme gibi konulara yer vermiş olmakla beraber 11 Mart 1866 tarihinde kapatılmıştır.⁸

Dönemin bir başka gazetesi olan *Tasvir-i Efkar*, 27 Haziran 1862 yılında Şinasi'nin bizzat kendi imkânları ile çıkarmış olduğu fikir gazetesidir. Nüshası 1 kuruş olan gazete haftada iki defa İstanbul'da tâb ve neşr olunmaktadır.⁹ Halkı düşündürmeye sevk eden bu gazetede hürriyet, milliyet ve meşrutiyet kelimelerine yer verilmiştir. Şinasi sarayın baskısı üzerine 1864'te Paris'e kaçmış, bunun üzerine gazeteyi belirli aralıklarla Namık Kemal ve Recâizade Mahmut Ekrem idare etmiştir. 1868 yılında ise etkinliğini kaybedip kapanmıştır.¹⁰

Muhbir, 1 Ocak 1867 yılında Filip Efendi tarafından Türkçe olarak haftada üç gün yayımlanmıştır. Yönetiminde Ali Suavi'nin bulunduğu gazetede dönemin hükümeti, sert bir üslupla eleştirilmiştir. Gazete içerik olarak eğitim ve politikaya ağırlık vermiştir. 27 Mayıs 1867'ye kadar 55 sayı çıkmış olan gazetenin İstanbul'da

⁵ Hamza Çakır, "Türkiye'de Serbest Gazeteciliğe Adım: Yarı Özel Gazete Ceride-i Havadis", **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, S.7, İstanbul 1998, s.17; Topuz, a.g.e., s.18; İniğür, a.g.e., s.184.

⁶ Ertuğ, a.g.e., s.165-166.

⁷ İniğür, a.g.e., s.168.

⁸ Çakır, "II. Meşrutiyet'e Kadar Osmanlıda Basın- İktidar İlişkileri", **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, S.11, İstanbul 2001, s.101.

⁹ Ertuğ, a.g.e., s.179.

¹⁰ Baykal, a.g.e., s.63.

ki yayın hayatı son bulmuş¹¹ ve 31 Ağustos 1867'de Ali Suavi *Muhbir* gazetesini kendi adına Londra'da çıkarmaya başlamıştır. Haftada bir defa yayınlanan gazete 50 sayı çıkmıştır. Ali Suavi'nin Yeni Osmanlılar ile görüş ayrılığına düşmesi nedeniyle 3 Kasım 1868'de kapanmıştır.¹²

Hürriyet, 29 Haziran 1868'de Namık Kemal ve Ziya Paşa tarafından Londra'da yayımlanmış dönemin düşünce gazetesidir.¹³ Haftalık olarak toplamda 100 sayı çıkmış olan gazetenin 63. sayısına kadar Namık Kemal yazıları ile kendinden söz ettirmeyi başarmıştır. Daha sonra yönetimi devralan Ziya Paşa ise gazetenin merkezini Londra'dan Cenevre'ye taşımış ve 22 Haziran 1870'te yayın hayatı sona ermiştir.¹⁴

Yabancı bir ülkeden “maddi yardım alan ilk Türk gazetesi” olarak değerlendirilmiş olan *Basiret* ise 22 Ocak 1869'da Ali Efendi tarafından yayımlanmıştır.¹⁵ Başlangıçta haftada 5 gün çıkan gazete daha sonra günlük olarak yayımlanmıştır. İçerisinde politika, eğitim, sanayi ve ulaşım gibi konuların bulunduğu gazetede Ali Efendi'nin dışında Ayetullah Bey, İsmail Efendi, Mustafa Celaleddin Paşa, Hayrettin Bey, Halet Bey, Ahmet Mithat Efendi gibi isimler de yazılar yazmıştır. 1878'de ise gazete kapanmıştır.¹⁶

İbret, 1 Aralık 1869'da Aleksan Sarafyan tarafından İstanbul'da yayımlanmıştır. 42. sayısının ardından yayınına bir süre ara verilmiştir. 16 Haziran 1870'te tekrar yayına başlayan gazete istediği başarıya ulaşamamış¹⁷ ve gazeteyi Ahmet Mithat Efendi'ye kiralamıştır. Daha sonra Namık Kemal'in yönetiminde günlük olarak çıkan gazetede Ebuzyiya Tefvik, Reşat Bey ve Nuri Bey'in de yazılar yazması ile Yeni Osmanlılar'ın yayın organı haline gelmiştir.¹⁸ Gazete, Namık Kemal'in yazmış olduğu “Garaz Marazdır” isimli makaleden dolayı 9 Temmuz

¹¹ Hüseyin Çelik, “Muhbir”, *DİA*, C. 31, İstanbul 2006, s.32-33; Uğur Akbulut, “Osmanlı Basın Tarihine Bir Katkı: Gazetelerin Yayınlanma Amaçları Üzerine(1831-1876)”, *Turkish Studies*, S.8, Ankara 2013, s.43-44-45.

¹² İnuğur, *a.g.e.*, s.209; Orhan Koloğlu, *Osmanlıdan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2015, s.50.

¹³ Koloğlu, “Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi”, *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s.85; Topuz, *a.g.e.*, s.42.

¹⁴ Akbulut, *a.g.m.*, s.49; Çelik, “Hürriyet”, *DİA*, C.18, İstanbul 1998, s.506.

¹⁵ Haluk Perk, İsmail Günay Paksoy, *İstanbul'un 100 Gazetesi*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul 2012, s.42.

¹⁶ İlhan Yerlikaya, “Basiret”, *DİA*, C.5, İstanbul 1992, s.103-104; Ertuğ, *a.g.e.*, s.216.

¹⁷ Nesimi Yazıcı, “İbret”, *DİA*, C. 21, İstanbul 2000, s.368.

¹⁸ Topuz, *a.g.e.*, s.27.

1872’de hükümet tarafından 4 ay süre ile kapatılmıştır. Ancak süre tam olarak dolmadan Padişahın affı ile Eylül 1872’de tekrar yayına başlamış olsa da 5 Nisan 1873’te yazarların sürgüne gönderilmesi nedeniyle kapatılmıştır.¹⁹

1.3. I. ve II. Meşrutiyet Döneminde Basın

II. Abdülhamit’in iktidarıyla başlayan bu dönem gazetecilik tarihimizin en verimsiz dönemi olarak kabul edilmektedir. Yayın sayısı bu dönem oldukça azalırken gazetelerin içeriği daralmış, tümüyle siyaset dışı bir yayıncılık basın hayatına hakim olmuştur. Dönemin en ünlü gazetesi *Sabah* gazetesidir.

Sabah, ilk olarak 1876 yılında Papadopulos tarafından İstanbul’da yayımlanmıştır. Daha sonra 1882 yılında Mihran Efendi’nin satın aldığı gazete I. Dünya Savaşı’nın ardından *Peyam* gazetesi ile birleşerek *Peyam-ı Sabah*²⁰ adını almış ve 7 Kasım 1922’de kapatılmıştır.²¹ Dönemin bir diğer gazetesi olan *Tercüman-ı Hakikat*, Ahmet Mithat Efendi tarafından 27 Haziran 1878 yılında yayımlanmış ve halkı eğitmek ve bilgilendirmek için önemli çaba sarf etmiştir. Yayın hayatı boyunca 4 dönem geçiren²² gazetenin ilk 3 dönemi oldukça önemlidir. 1. dönem Ahmet Mithat’ın ilmi yazılarının, 2. dönem Muallim Naci’nin edebi tartışmalarının, 3. dönem ise ekonomi ve politika yazılarının ağırlıklı olduğu dönemdir. Cumhuriyet’in ilk yıllarına kadar önemini koruyan gazete 1924 yılının Ocak ayında kapatılmıştır.²³

Bu evrenin önemli yayın organlarından *İkdam* ise 5 Temmuz 1894 tarihinde Ahmet Cevdet tarafından çıkartılmıştır. Türkçülük fikrinin savunucusu olan gazete dönemin en ünlü yazarlarını bünyesinde barındırmıştır.²⁴ Rotatif baskı tekniği kullanılarak basılan gazete II. Abdülhamit döneminde yapmış olduğu bazı teknik hatalardan dolayı birkaç defa kapatılmış, II. Meşrutiyet’in ilanından sonra ise İttihat

¹⁹ Akbulut, **a.g.m.**, s.52-53.

²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Hadiye Yılmaz, **Peyam-Sabah Gazetesinde Milli Mücadele**, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Anabilim Dalı Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2014.

²¹ Perk, Paksoy, **a.g.e.**, s.65-66; Koloğlu, **a.g.m.**, s.90

²² Mehmet Tekin, “Tercüman-ı Hakikat”, **DİA**, C.40, İstanbul 2011, s.497.

²³ İnuğur, **a.g.e.**, s.280-281.

²⁴ Yasemin Doğaner, “Hürriyet ve Modernleşme Aracı Olarak Osmanlı’da Basın”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C.29, S.1, Ankara 2012, s.117.

ve Terakki'ye karşı muhalif bir tavır sergilemiş, Aralık 1928'de yayın hayatını sonlandırmıştır.²⁵

1908'de başlayan II. Meşrutiyet dönemi basın tarihimizin en zengin dönemidir ve tam anlamıyla bir yayın patlaması yaşanmıştır. Bu dönemde farklı fikir akımlarını destekleyen ve içeriğinde farklı konulara yer veren yayınlar ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda mizah, kadın, spor, çocuk, felsefe, bilim gibi farklı alanlara yönelik ilk yayınlar da ortaya çıkmaya başlamıştır.²⁶ Kısa sürede 350'yi bulan yayın sayısı 1909 yılından itibaren İttihat ve Terakki'nin baskısı üzerine hızla düşüşe geçmiştir. Ancak bu dönemde *İkdam*, *Sabah* ve *Tercüman-ı Hakikat* gibi tekrar yayın hayatına başlayan gazetelerin yanında *Yeni Gazete* (1908), *Tanin* (1908), *Hukuk-ı Umumiye* (1908), *Serbestî* (1908), *Şûrâ-yı Ümmet* (1908), *Volkan* (1908), *Sada-yı Millet* (1910) gibi yayınlar II. Meşrutiyet dönemi basınında önemli yer edinmiştir.²⁷

İKİNCİ BÖLÜM

2. OSMANLI'DA MİZAH BASINI

2.1. Mizahın Tanımı ve Türleri

Arapça kökenli “mizah” sözcüğü şaka, latife, eğlence anlamına gelmektedir.²⁸ Kökeninde eğlence ve hoşgörünün bulunduğu, düşüncelerin şaka ve nüktelerle harmanlanarak anlatıldığı söz ve yazı türüdür.²⁹ Mizah sadece insanları güldürmekle kalmayıp, içinde bulunduğu toplumun ahlaki durumunu, manevi değerlerini, zaaf ve eksiklerini, sosyo-ekonomik yapısını ve siyasi durumunu da yansıtmaktadır.³⁰ Toplumdan topluma, milletten millete farklı özellikler gösterse de yapı bakımından değişmez ve evrenseldir.³¹

²⁵ Perk, Paksoy, **a.g.e.**, s.72-73.

²⁶ Olcay Özkaya Duman, “Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Ulusal'dan Yerel'e Basın ve Yayıncılık Faaliyetlerinin Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme”, **Turkish Studies**, C.8, S.12 Ankara 2013, s.1037.

²⁷ Necdet Ekinci, “Türk Basın Tarihinden Kesitler”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.14, Ankara 2002, s.677.

²⁸ Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 1999, s.655.

²⁹ İsmail Yardımcı, “Mizah Kavramı ve Sanattaki Yeri”, **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.6, Uşak 2010, s.2; İsmail Durmuş, “Mizah”, **DİA**, C.30, İstanbul 2005, s.205.

³⁰ Rasih Erkul, “Mizah Bağlamında Sabit ve Nedim'in Ramazaniyeleri”, **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.11 S.1, Manisa 2013, s.451.

³¹ Çiğdem Usta, **Mizah Dilinin Gizemi**, Akçağ Yayınları, 2.bs., Ankara 2009, s.50.

Pek çok türe ayrılmış olan mizahın belli başlı türleri fıkra, mizahî şiir, mizahî hikâye, karikatür, yazısız karikatür, kukla ve komedi olarak özetlenebilir.³²

2.2. Başlangıcından II. Meşrutiyet'e Kadar Mizah Dergi ve Gazeteleri

Tanzimat döneminde matbaanın yaygınlaşmaya başlaması mizahın gelişmesine önemli katkı sağlamıştır. Bu dönemde Nasrettin Hoca fıkralarının yanında pek çok fıkra ve hikâye basılmıştır.³³ Döneme damgasını vuran mizah basını İstanbul sınırlarını aşarak Anadolu'daki okuyucularına da ulaşmayı başarmıştır.1852 yılında Havsep Vartan Paşa tarafından çıkartılan *Boşboğaz Bir Adem* adlı ilk mizah dergisi ve 1868 yılında Ali Reşat ve Filip Efendi tarafından çıkartılan *Terakki* gazetesinin bir eki niteliğinde olan ilk Türk mizah dergisi *Terakki Eğlence* Osmanlı mizah basınında temel teşkil etmiştir.³⁴

1870'lerde gazete sayısındaki artışlar doğal olarak sözlü mizahtan basılı mizaha geçişi sağlamıştır.³⁵ Basılı mizaha geçişin ardından 24 Kasım 1870'de Teodor Kasap tarafından *Diyojen* adlı ilk mizah gazetesi yayınlanmıştır. Matbaası İstanbul Asmaaltı'nda olan gazete haftada 2 defa olmak üzere Salı ve Cuma günleri çıkarılmıştır.³⁶ Bu gazetede Namık Kemal, Ali Bey ve Ebuzziya Tefik Bey gibi isimlerin yazıları bulunmaktadır.

Osmanlı toplumunda yaşanan sorunları dile getirmesinden dolayı belli aralıklarla toplamda 4 defa kapatılan *Diyojen*' in, 10 Ocak 1873'te tamamen yayın hayatı son bulmuştur.³⁷ Bunun ardından Teodor Kasap 5 Nisan 1873'te *Çingiraklı Tatar* adlı ikinci mizah dergisini çıkarmış olsa da bu dergi de çok sürmeyerek kapanmıştır. Teodor Kasap daha sonra *Hayal* adlı gazeteyi çıkarmıştır.³⁸ *Diyojen*'in devamı niteliğindeki bu gazetede daha çok karikatürlere yer verilmiş olmakla birlikte, ilk olarak haftada iki, daha sonra ise haftada üç defa yayınlanmıştır. Teodor

³² Ferit Öngören, **Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı ve Hicvi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1983, s.43.

³³ Yardımcı, **a.g.m.**, s.7

³⁴ Usta, **a.g.e.**, s.69-70.

³⁵ Hamdi Özdiş, **Osmanlı Mizah Basınında Batılılaşma ve Siyaset (1870-1877)**, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul 2010, s.59.

³⁶ Hüseyin Doğramacıoğlu, "Namık Kemal'in Diyojen Gazetesindeki Mizahi Yazıları Üzerine Bir Değerlendirme", **Turkish Studies**, C.7, Ankara 2012, s.936.

³⁷ M. Bülent Varlık, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Mizah", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, C.4, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s.1094.

³⁸ Atıla Özer, " Türk Mizah Dergileri ve Karikatür Sanatındaki Değişmeler" **Kurgu Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İletişim Bilimleri Dergisi**, S.9, Eskişehir 1991, s.224.

Kasap'ın 1876'da ilan edilen Kanun-u Esasi'nin "matbuat, kanun dairesinde serbesttir" hükmünü eleştirmesi üzerine gazete kapatılmıştır.³⁹ Teodor Kasap'ın mizah yayınlarını 1874'te Mihalaki tarafından çıkarılmış olan *Şafak*, 1874-78 yılları arasında Eğribozlu Mehmet Arif Bey tarafından çıkarılmış olan *Medeniyet*, 1875'te Basiretçi Ali tarafından çıkarılan *Kahkaha*, Aristo tarafından çıkarılan *Meddah*, sorumlusu Mehmet Tevfik olan *Geveze* ve 1877'de yine Mehmet Tevfik tarafından çıkarılan *Çaylak* gazetesi takip etmiştir.⁴⁰

I. Meşrutiyet'in ilanından kısa bir süre önce tahta çıkmış olan II. Abdülhamit, kapanmış olan gazetelerin yeniden yayına başlamasına önce göz yumarken⁴¹ kısa bir zaman sonra sansür teşkilatını kurmuştur. Bu dönemde fikrin ürünü olan her şey sansür süzgecinden geçirilmiştir.⁴² Koloğlu'nun saptamasına göre esasen şehzadelik döneminden beri mizahı sevmeyen II. Abdülhamit mizah yayınlarına da izin vermeye yanaşmamıştır.⁴³ Dönemin hükümeti tarafından hazırlanan nizamnamenin sekizinci maddesine göre "Mizah gazete ve mecmualarının neşri memnudur. Memalik-i Şahanede mizah gazete ve mecmuaları neşredilemez ve hariçte intişar edenlerin ithali memnudur (...)"⁴⁴ denilmiştir. Bundan dolayıdır ki karikatür, Türkiye dışında yayınlanan gazete ve dergilerde varlığını sürdürmüştür.⁴⁵ Bu dönemde sürgün hayatı yaşayan Jön Türkler tarafından çıkarılan mizah yayınları arasında *Hayal* (Londra, 1895), *Bebe Ruhi* (Cenevre, 1898), *Pinti* (Kahire,1898), *Davul* (? , 1900), *Dolap* (Folkestone,1900), *Tokmak* (Cenevre,1901) yer almakta ve dönemin mizah basınına ışık tutmaktadır.⁴⁶ Sonuç olarak bakıldığında II. Abdülhamit dönemi basındaki suskunluğun II. Meşrutiyetin ilanına kadar etkisini devam ettirdiği görülecektir.⁴⁷

³⁹ Şükran Oğuz, **Tanzimat Döneminde Mizah ve Diyojen Gazetesi**, Balıkesir Üniversitesi, S.B.E., Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir 1998, s.28; İsmail Kar, **Karikatür Sanatı**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999, s.42.

⁴⁰ Oğuz, **a.g.t.**, s.30-31.

⁴¹ Cemal Kutay, **Osmanlı'da Mizah**, Acar Bilgi Merkezi Yayınları, İstanbul 2013, s.56.

⁴² Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, C.8, T.T.K. Yayınları, 7. bs., Ankara 2011, s.412.

⁴³ Orhan Koloğlu, **Osmanlı Dönemi Basının İçeriği**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul 2010, s.194.

⁴⁴ Kutay, **a.g.e.**, s.58.

⁴⁵ Üstün Alsaç, **Türkiye'de Karikatür, Çizgi Roman ve Çizgi Film**, İletişim Yayınları, İstanbul 1994, s.25.

⁴⁶ Özer, **a.g.m.**, s.225.

⁴⁷ Usta, **a.g.e.**, s.71.

2.3. II. Meşrutiyet Döneminde Mizah Yayıncılığı

II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte, diğer basın türlerinde olduğu gibi mizah yayınlarında da büyük bir patlama yaşanmıştır. O zamana kadar karikatürlerde Padişah ve sadrazamdan daha alt makamdaki yöneticilere kadar kimse hedef alınmamışken, artık başlıca konu haline gelmiştir. Bundan dolayıdır ki mizah dergilerinin kitleler üzerinde meydana getirdiği etki bazen gazete makalelerinden fazla olmuştur.⁴⁸

Meşrutiyet'in ilanından I. Dünya Savaşı'na kadar yüze yakın mizah yayını ortaya çıkmıştır. Mizah yayınlarının bir kısmı ise ruhsat almasına rağmen yayın hayatına hiç atılmamıştır.⁴⁹ Bu dönemde çıkan mizah yayınları arasında: *Püsküllü Bela*, *Gramafon*, *Boşboğaz ile Güllabi*, *Zıpır*, *Mirat-ı Alem*, *Karagöz*, *El Üfürük*, *Nekregu*, *Zuhuri*, *Tasvir-i Hayal*, *Kalem*, *Cingöz*, *Üç Gazete*, *Zevzek*, *Dalkavuk*, *Temaşa*, *Resimli Tonton Risalesi*, *Musavver Cellat*, *Hacıvat*, *El Üfürük/2*, *Mahkum*, *Hokkabaz*, *Karakuş Ezop*, *Musavver Şakacı*, *Edep Yahu*, *Şakrak*, *Tavus*, *Davul*, *İbiş*, *Geveze*, *İncili Çavuş*, *Köroğlu*, *Musavver Papağan*, *Eşref*, *Musavver Eşref*, *Hande*, *Nekregu ile Pişekar*, *Ciddiyet*, *Coşkun Kalânder*, *Laklak*, *Kartal*, *Ezop*, *Musavver Karnaval*, *Haber Anası*, *Eşek/1*, *Arzuhal*, *Yeni Geveze*, *Musavver Şükûfe*, *Hayal-i Cedit*, *İğne*, *Çimdik*, *Kahya Kadın*, *Dertli ile Garip*, *Gıdık*, *Kibar*, *Cem*, *Alafranga*, *Lâla*, *El Malum*, *Şaka*, *Çekirge*, *Cadaloz*, *La Barbe*, *Curcuna*, *Cici*, *Şaka*, *Kara Sinan*, *Cart Beyim*, *Latife*, *Falaka*, *Baba Himmet*, *Tokmak*, *Yeni Çeri*, *Münasiptir Efendim*, *Kavlak*, *Eşek/2*, *Gece Kuşu*, *Köylü*, *Laklak*, *Feylesof*, *Karikatür*, *Hande*, *Şeytan*, *El Üfürük'e Zeylen Körük*, *Nasrettin Hoca*, *Yuha*, *Çingirak*, *Gagaburun ile İbiş*, *Karikatür* gibi gazete ve dergiler yer almakla birlikte⁵⁰ başlıca konuları eğitim, sanat, ekonomi, belediye sorunları, hürriyet, adalet, toplumsal yaşam vs. oluşturmuştur.⁵¹ 1908-1918 yılları arasında yayımlanmış olan süreli yayınların ömrü,

⁴⁸ Salih Seyhan, "II.Meşrutiyet Dönemi Mizah Basımı ve İçeriklerinden Seçilmiş Örnekler", *Turkish Studies*, S.8, Ankara 2013, s.499.

⁴⁹ Hamza Altın, *II. Meşrutiyet Devri Osmanlı Mizah Basımı*, Ankara 2014, s. 65-68.

⁵⁰ Turgut Çeviker, *Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü-II Meşrutiyet Dönemi (1908-1918)*, Adam Yayınları, İstanbul 1988, s.132.

⁵¹ Ebru Davulcu, *II.Meşrutiyet Dönemi Mizah Basımında Osmanlı Modernleşmesi ve Eleştirel Kodlar (Kalem ve Cem Dergileri Üzerinden)*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı Gazetecilik Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri 2013, s.93.

bazıları hariç kısa sürmüş ve çoğu ilk sayıdan itibaren kapanmıştır.⁵² Yayın hayatına devam eden mizah yayınları ise üç gruba ayrılmıştır. Birincisi gayrimüslimler tarafından çıkartılmış olan yayınlardır. Bu grubun başlıca örneği *İncili Çavuş*'tur.

İkincisi Türkler tarafından çıkartılmış olan yayınlardır. Bu grubun önde gelen örnekleri *Karagöz, Eşek ve Boşboğaz ile Güllabi*'dir. Üçüncüsü ise yine Türkler tarafından, ancak Avrupaî tarzda çıkartılmış olan yayınlardır. Bu gruba ise *Kalem* ve *Cem* dergileri örnektir.⁵³

Bu yayınlara kısaca değinecek olursak; *İncili Çavuş* 21 Ocak 1897 tarihinde Köprülüzâde Ressam Galip tarafından Paris'te çıkartılmıştır ancak toplamda kaç sayı çıkartıldığı belli değildir.⁵⁴ Tezimiz konusu olan *Boşboğaz ile Güllabi* 6 Ağustos 1908 tarihinde Hüseyin Rahmi (Gürpınar) tarafından yayın hayatına başlamış ve toplamda 36 sayı çıkmış olan resimli mizah gazetesidir. 1 Aralık 1908 tarihinde ise yayın hayatı sonlanmıştır.⁵⁵ *Karagöz* 10 Ağustos 1908 tarihinde Karabet Karagöz ve Burhan Cahit (Morkaya) tarafından yayın hayatına başlamış ve 2803 sayı çıkmıştır. 28 Kasım 1928'de ise yayını sona ermiştir.⁵⁶ *Kalem*, 3 Eylül 1908 tarihinde Salah Cimcoz ve Celal Esat tarafından yayın hayatına başlamış ve toplamda 130 sayı çıkmıştır. Dergi belirli aralıklarla kesintiye uğramış olsa da⁵⁷ dönemin politikacılarını ve uyguladıkları politikaları mizahi açıdan ele almış ve 29 Haziran 1911'de ise yayın hayatı sona ermiştir.⁵⁸ *Cem*, 10 Kasım 1910 tarihinde Cemil Cem tarafından yayın hayatına başlamış ve toplamda 43 sayı çıkmıştır. Daha çok aydın kesime hitap eden derginin 1 Kasım 1912'de yayın hayatı sona ermiştir.⁵⁹ *Eşek*, 29 Kasım 1910 tarihinde Baha Tevfik tarafından yayın hayatına başlamış ve toplamda 19 sayı çıkmıştır. Sansürden dolayı belirli aralıklarla kapatılmış olsa da 10 Ekim 1912'de tamamen yayın hayatı sona ermiştir.⁶⁰

⁵² Bülent Varlık, "Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.4, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s.122.

⁵³ Kar, a.g.e., s.44-45-46.

⁵⁴ Merve Ünver, *Eski Türkçe Mizah Dergilerinin Açıklamalı Bibliyografyası (1870-1928)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013, s.37-38.

⁵⁵ Çeviker, a.g.e., s.133.

⁵⁶ Ünver, a.g.t., s.48.

⁵⁷ İbrahim Selçuk Ardıç, *Kalem Dergisi ve Mizah Anlayışı*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009, s.11.

⁵⁸ Varlık, a.g.m., s.122-123.

⁵⁹ Ünver, a.g.t., s.98.

⁶⁰ Ünver, a.g.t., s.100.

Turgut eviker ise II. Meşrutiyet mizah yayıncılığını dört ana grupta değerlendirmektedir. Bunlar:

1. Geleneksel mizah yayınları
2. Batılı modern mizah yayınları
3. *Eşşek* tipi mizah yayınları
4. Tek sayılık risaleler

Tezimiz konusunu oluşturan *Boşboğaz ile Güllabi* eviker tarafından batılı modern mizah yayıncılığı içinde değerlendirilmiştir ve bu grubun diğer yayınları *Kalem, Cem, Dalkavuk, Davul, Laklak, Kartal, Kara Sinan, Karikatür, Hande* ve *Diken*'dir.⁶¹

⁶¹ eviker, a.g.e., s.17-27.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BOŞBOĞAZ İLE GÜLLABİ MİZAH GAZETESİNİN İNCELENMESİ

3.1. Teknik Özellikler

3.1.1. Kurumsal Bilgiler

6 Ağustos 1908’de kurulan *Boşboğaz ile Güllabi*, II. Meşrutiyet’in ilanıyla birlikte yayınlanmış etkili ilk mizah gazetesidir.⁶² 14 Aralık 1908’e kadar süren dört aylık ömrü esnasında 8. sayısında yayınlanan askerliğe dair bir yazı nedeniyle *Harbiye Nezareti*’nce hakkında takibat talebinde bulunulmuş⁶³ olan *Boşboğaz ile Güllabi*’nin imtiyazı, 27 Ocak 1909’da Hüseyin Rahmi tarafından *Karagöz* dergisi yazarı Mahmut Nedim Bey’e verilmiş⁶⁴ ve gazete basın hayatından çekilmiştir. Boşboğaz “yerli yersiz konuşan, geveze”,⁶⁵ Güllâbi isim olarak “akıl hastanelerindeki hademelere verilen ad”⁶⁶ ve sıfat olarak ise “kurnaz ve açık göz” anlamlarına gelmektedir.⁶⁷ Gazete kendini “Şathiyat içinde müdafaa-i hukuk-ı vatan ve millete hadim musavver mizah gazetesidir.” sözleriyle tanımlamaktadır. Buna göre *Boşboğaz ile Güllabi*, vatanın ve milletin haklarını mizah yoluyla savunan resimli mizah gazetesidir. 6 Ağustos 1908 [24 Temmuz 1324] yayınına başlanan gazetenin ilk sayısına düşülen ihtar başlıklı nottan, gazetenin ilk sayısının üzerindeki tarihten beş gün sonra neşredildiği, yani 11 Ağustos 1908’de [29 Temmuz 1324] yayınlandığı ancak gazetenin klişesinde planlanan tarihin bulunduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu not şöyledir: “Gazetemiz geçen Perşembe (6 Ağustos 1908) günü neşredilmek üzere tahrir ve tertib edilmişti. Fakat Millet’in badelintişar gördüğü rağbet makineleri ziyade meşgul ettiğinden *Boşboğaz* saha-i matbuata atılmadı. Bugün üzerindeki tarihinden beş gün sonra azıcık eskimiş bir kisve ile ancak ferceyab intişar olabildi. Her teşebbüsün ibtidasında husulü tabii olan bu kusurumuzun affını istirham ile badema intizam-ı neşrine itina kılınacağı beyan olunur.”

⁶² Çeviker, a.g.e., s. 135.

⁶³ BOA, DH. MKT. 1289-93; DH.MKT. 2726-66-2.

⁶⁴ BOA, DH. MKT. 2720-5-2

⁶⁵ **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1992, s.213.

⁶⁶ **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1992, s.580

⁶⁷ www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.589f031d610fe2.09297327

Erişim Tarihi 11/2/2017

Gazeteye ait kurumsal bilgiler, birinci sayfanın üst bölümünde bulunan geniş tutulmuş bir künye alanında kayıtlıdır ve gazetenin adının yazılı olduğu klişenin boyutları, gazetenin 1. ve 2. sayılarında diğer sayılara oranla daha büyük düzenlenmiştir. Künye bilgilerine göre gazetenin idarehanesi, İstanbul Çemberlitaş'ta 9 numaralı Matbaa-i Osmaniye'de Daire-i Mahsusa'dır. Gazetenin yayıncısı [Naşiri] Tüccarzâde İbrahim Hilmî, sahibi ise Hüseyin Rahmi'dir (Gürpınar). Muharrirleri Ahmet Rasim ve Hüseyin Rahmi'dir. Toplamda 36 sayı çıkmış olan gazetenin ilk sayısı 24 Temmuz 1324 (6 Ağustos 1908)'te son sayısı ise 1 Kanun-ı Evvel 1324 (14 Aralık 1908)'te yayınlanmıştır. Haftada iki defa Pazartesi ve Perşembe günleri yayınlanmaktadır. Ancak 1. (24 Temmuz 1324 / 6 Ağustos 1908) ve 23. (13 Teşrin-i evvel 1324 / 26 Ekim 1908) sayılarından sonra bir hafta yayınında kesinti olmuştur. Gazetenin her bir sayısı 20 para olup bir senelik abone bedeli 75, altı aylığı ise 40 kuruştur. Bundan başka künyede yer alan bilgiler şöyledir: “Abone ve satış hesabı için *Millet* gazetesi idarehanesine müracaat olunur. Derc olunmayan evrak iade olunmaz. Mesleğimize muvafık ve gazetemizin hacmiyle mütenasib her nevi muharrerat-ı mudhike kabul ve derc olunur. Gönderilecek evrak sahibi namına irsal edilmelidir.”

Gazetenin yayın cetveli ise şu şekildedir:

<u>Sayı</u>	<u>Tarih</u>	<u>Sayfa Sayısı</u>
1	24 Temmuz 1324 Perşembe/ 6 Ağustos 1908	4
2	31 Temmuz 1324 Perşembe/ 13 Ağustos 1908	4
3	4 Ağustos 1324 Pazartesi/ 17 Ağustos 1908	4
4	7 Ağustos 1324 Perşembe/ 20 Ağustos 1908	4
5	11 Ağustos 1324 Pazartesi/ 24 Ağustos 1908	4
6	14 Ağustos 1324 Perşembe/ 27 Ağustos 1908	4
7	18 Ağustos 1324 Pazartesi/ 31 Ağustos 1908	4
8	21 Ağustos 1324 Perşembe/ 3 Eylül 1908	4

9	25 Ağustos 1324 Pazartesi/ 7 Eylül 1908	4
10	28 Ağustos 1324 Perşembe/ 10 Eylül 1908	4
11	1 Eylül 1324 Pazartesi/ 14 Eylül 1908	4
12	4 Eylül 1324 Perşembe/ 17 Eylül 1908	4
13	8 Eylül 1324 Pazartesi/ 21 Eylül 1908	4
14	11 Eylül 1324 Perşembe/ 24 Eylül 1908	4
15	15 Eylül 1324 Pazartesi/ 28 Eylül 1908	4
16	18 Eylül 1324 Perşembe/ 1 Ekim 1908	4
17	22 Eylül 1324 Pazartesi/ 5 Ekim 1908	4
18	25 Eylül 1324 Perşembe/ 8 Ekim 1908	4
19	29 Eylül 1324 Pazartesi/ 12 Ekim 1908	4
20	2 Teşrin-i Evvel 1324 Perşembe/ 15 Ekim 1908	4
21	6 Teşrin-i Evvel 1324 Pazartesi/ 19 Ekim 1908	4
22	9 Teşrin-i Evvel 1324 Perşembe/ 22 Ekim 1908	4
23	13 Teşrin-i Evvel 1324 Pazartesi/ 26 Ekim 1908	4
24	20 Teşrin-i Evvel 1324 Pazartesi/ 2 Kasım 1908	4
25	23 Teşrin-i Evvel 1324 Perşembe/ 5 Kasım 1908	4
26	27 Teşrin-i Evvel 1324 Pazartesi/ 9 Kasım 1908	4
27	30 Teşrin-i Evvel 1324 Perşembe/ 12 Kasım 1908	4
28	3 Teşrin-i Sani 1324 Pazartesi/ 16 Kasım 1908	4
29	6 Teşrin-i Sani 1324 Perşembe/ 19 Kasım 1908	4
30	10 Teşrin-i Sani 1324 Pazartesi/ 23 Kasım 1908	4

31	13 Teşrin-i Sani 1324 Perşembe/ 26 Kasım 1908	4
32	17 Teşrin-i Sani 1324 Pazartesi/ 30 Kasım 1908	4
33	20 Teşrin-i Sani 1324 Perşembe/ 3 Aralık 1908	4
34	24 Teşrin-i Sani 1324 Pazartesi/ 7 Aralık 1908	4
35	27 Teşrin-i Sani 1324 Perşembe/ 10 Aralık 1908	4
36	1 Kanun-ı Evvel 1324 Pazartesi/ 14 Aralık 1908	4

3.1.2. Fizikî Özellikler

Toplam 36 sayı ve 144 sayfa yayınlanmış olan gazetenin ebatı 40x27 cm. dir. Her sayısı 4 sayfadır ve her sayfası 3 sütun olarak tertip edilmiştir. Gazetenin yalnızca 1. sayısının ilk sayfası (kapak) tam sayfa resimlidir; bundan başka 13., 11., 9. ve 7. sayıların ilk sayfasında karikatür bulunmakla birlikte sayfada ağırlıklı olarak yazı yer almaktadır. Diğer sayıların ilk sayfası ise tamamen yazıdır. Genel olarak aynı yazar(lar)ın yazılarının olduğu gazete eski yazı Türkçe'dir. İçinde düzenli bölümleri/sütunları olan ve karikatürler barındıran gazete siyah-beyaz olarak yayınlanmış ve ağırlığı yazılar oluşturmaktadır.

3.2. Yazarlar ve Karikatüristler

3.2.1.Yazar Kadrosu

Gazetenin başyazarı Hüseyin Rahmi (Gürpınar) diğer yazarları ise Ahmet Rasim ve Mithat Cemal (Kuntay) dir. Ayrıca Ahmet, Hamdi, Fahri, Ahmet İzzet, Sulukule ahalisinden Maymuncu Şador, Karasu Reji Memuru Abdi, M. Rızvan, Said Paşa, Kasımpaşa'dan Keşaf, J. Kulaksız, Merzifoni T. Hamari, M. Servet, T.S. rumuzlarının yer aldığı yazılarla imzasız yazılar da bulunmaktadır. Daimi yazarlar 1. sayıdan 4. sayıya kadar Ahmet Rasim ve Hüseyin Rahmi, 5. sayıdan itibaren ise yalnızca Hüseyin Rahmi'dir.

3.2.1.1. Hüseyin Rahmi (Gürpınar)

Hüseyin Rahmi (Gürpınar) 19 Ağustos 1864'te İstanbul'un Ayaspaşa semtinde dünyaya gelmiştir. Annesi Ayşe Hanım, babası ise Mehmet Said Paşa'dır. 4 yaşında annesini kaybeden Hüseyin Rahmi (Gürpınar) bundan sonraki yaşamına Aksaray'daki anneannesinin ve teyzesinin yanında devam etmiştir.⁶⁸ Annesine oldukça düşkün olan Hüseyin Rahmi (Gürpınar), bir anısında annesini şu sözlerle anlatmıştır:

“Annem okuryazar bir kadındı. Beni 4,5 yaşında teyzemin eğitici kucağına bırakarak pek genç iken, 22 yaşında öldü. Söz annemden açılınca, kendimi tutamam, ağlamadan duramam. Çünkü kendisine pek düşkündüm kucağından hiç inmezdim.”⁶⁹

İlk olarak YakubAğa mahalle mektebinde, sonra Mahmudiye Rüşdiyesi'nde eğitimini devam ettirmiş olan Hüseyin Rahmi (Gürpınar) oradan da devlete memur yetiştiren bir okul olan Mahrec-i Aklâm'a geçmiştir. İki yıl gibi bir süre Mülkiye Mektebi'ne gitmişse de hastalığı nedeniyle eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalmıştır.⁷⁰ Adliye Nezareti Umur-ı Cezaiye Kalemi, İkinci Ticaret Mahkemesi ve Nafia Nezareti Tercüme Kalemi'nde görevlerde bulunmuş olmakla beraber, 1887 yılında *Tercüman-ı Hakikat*'te işe başlamış ve 1894'te *İkdam* gazetesine geçmiştir.⁷¹ 1908 yılına kadar birçok yerde memurluk yapmış olan Hüseyin Rahmi (Gürpınar) bu tarihten itibaren memuriyeti bırakıp tamamen edebiyata yönelmiştir.⁷² 1908 yılında ilk dört sayısında Ahmet Rasim'in de yer aldığı *Boşboğaz ile Güllabi* isimli bir mizah gazetesi çıkarmış daha sonraları *Sabah* ve *Vakit* gibi dönemin önemli gazetelerinde de yazılar yazarak sanatını icra etmiştir.⁷³ 1936 ile 1943 yılları arası iki dönem Kütahya milletvekilliği de yapan Hüseyin Rahmi (Gürpınar), 8 Mart 1944 yılında Heybeliada'da hayata veda etmiştir.⁷⁴

⁶⁸ Hüseyin Rahmi Gürpınar, **Gazetecilikte Son Yazılarım I**, Der; Abdullah- Gülçin Tanrıninkulu, Özgür Yayınları, İstanbul 2001, s.7, Fevziye Abdullah, “Hüseyin Rahmi”, **İslam Ansiklopedisi**, C.5 1.Kısım, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1950, s.655, Kenan Akyüz, **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**, İnkilap Kitabevi, İstanbul 1995, s.141.

⁶⁹ Gürpınar, **a.g.e.**, s.7-8.

⁷⁰ Önder Göçgün, “Gürpınar, Hüseyin Rahmi”, **DİA**, C.14, İstanbul 1996, s.324.

⁷¹ “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, **Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi**, C.1, 2.bs., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003, s. 467.

⁷² Gürpınar, **a.g.e.**, s.8.

⁷³ Göçgün, **a.g.m.**,s.324; **Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi**, **a.g.m.**, s.468.

⁷⁴ Gürpınar, **a.g.e.**, s.8.

3.2.1.2. Ahmet Rasim

Ahmet Rasim 1864 yılında İstanbul Fatih’te, Sarıgözel Mahallesi’nde dünyaya gelmiştir. Annesi Nevber Hanım, babası ise Bahaeddin Efendi’dir. Bahaeddin Efendi Ahmet Rasim doğmadan evvel Nevber Hanımdan ayrılmış ve başka bir kadınla evlenmiştir. Bundan dolayı baba sevgisinden yoksun olan Ahmet Rasim’in çocukluğu annesinin yanında geçmiştir.⁷⁵ Zor şartlar altında geçen çocukluk yıllarını şu satırlarda aktarmaktadır: “*Daha küçük idim. Henüz sekiz dokuz yaşında var idim. Ana yavrusu, Ah! Anamı pek severim. Benim hem babam hem de en büyük veliyetünnimetimdir. Onun el dikişi dikerek beni beslediğini bilirim. Ben afacan. Zavallı kadın; maişetini istilâ eden mihneti zaruret arasında komşulardan da takdir işitir. Benim için onu azarlarlar. Ya birinin çocuğunu döverim, ya top oynarken camını kırarım. Mektepten kaçarım. Bir kere kaçtım mı, artık haftalarca gitmem. Gitsem dayak var. Bu korku beni tiril tiril titretir. Sabahleyin kalkarım. Gûya mektebe gidecek imişim gibi hazırlanırım. Sepetime yemeğimi koyar, cüz kesemi boynuma takar, elime iki veya bir bakır onluk verir...*”⁷⁶

Okul çağına gelen Ahmet Rasim ilk olarak Sofular Mahalle Mektebi’nde eğitime başlamış ancak birçok kez okul değiştirmiştir. 1876 yılında Darüşşafaka’da eğitim almaya başlamış ve 1883’te bu okulu birincilikle bitirerek Posta ve Telgraf Nezareti’nde memur olarak çalışmaya başlamıştır.⁷⁷ Ancak memurluğun kendine göre bir iş olmadığını düşünen Ahmet Rasim kısa bir süre sonra bu mesleği bırakıp yazarlığa yönelmiştir.⁷⁸ Ahmet Mithat Efendi’nin tavsiyesi ile dönemin gazetelerinden *Tercüman-ı Hakikat*’te yazılar yazmaya başlayan ve daha sonra bunu *Ceride-i Havadis*’te mütercimlik yaparak devam ettiren⁷⁹ Ahmet Rasim’in 1885 ve 1886 yılları arasında yayınlanmış *Şafak*, *Gülşen*, *Berk*, *Sebat*, *Hamiyet*, *Güneş* gibi dergilerde yazıları ve çevirileri yer almaktadır.⁸⁰ Bununla birlikte *İkdam*, *Sabah*, *Basiret* ve *Saadet* gibi dönemin önemli gazetelerinde de makaleleri ve tercümeleri

⁷⁵ Şerif Aktaş, **Ahmed Rasim**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, s.78.

⁷⁶ **Ahmed Rasim: Hayatı, Seçme Şiir ve Yazıları**, Tertip Eden; Reşat Ekrem Koçu, Sühulet Kitabevi, İstanbul 1938, s.4.

⁷⁷ Aktaş, “Ahmet Rasim”, **DİA**, C.2, İstanbul 1989, s.117.

⁷⁸ Hikmet Dizdaroğlu, **Ahmet Rasim**, Güven Matbaası, Ankara 1965, s.8.

⁷⁹ Sabri Esat Siyavuşgil, “Ahmed Rasim”, **İslam Ansiklopedisi**, C.1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1940, s.200,

⁸⁰ Ağâh Sırrı Levend, **Ahmet Rasim**, T.D.K. Yayınları, Ankara 1965, s.53.

yayınlanmıştır.⁸¹ II. Meşrutiyet devrinde dönemin gazetelerinden *Sabah*'ta da yazılar yazmıştır. Ayrıca bu dönemde Hüseyin Rahmi (Gürpınar) ile de *Boşboğaz ile Güllabi* adında bir mizah gazetesi neşretmiş, fakat dördüncü sayıdan itibaren ayrılmıştır.⁸² Yine bu dönemden Cumhuriyet devrine kadar birçok gazete ve dergilerde yazılar yazmış olup *İleri*, *Vakit*, *Akşam* ve *Cumhuriyet* de bu devirde yazdığı gazetelerdendir.⁸³ 1927 yılında İstanbul'dan milletvekili seçilmiş olan Ahmet Rasim, 21 Eylül 1932 yılında vefat etmiş olup nâaşı Heybeliada mezarlığına defnedilmiştir.⁸⁴

3.2.1.3. Mithat Cemal (Kuntay)

Mithat Cemal (Kuntay) 1885 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Annesi Samiye Hanım, babası ise Selim Sırrı Bey'dir. İlk ve Orta okulu Aksaray'daki Mekteb-i Osmani'de tamamlayıp daha sonra Galata'da bulunan Saint Joseph adlı Fransız okuluna kayıt olmuş ve altı ay kadar bu okulda okumuştur. Babasının ölümünden sonra bu okulu bırakıp eğitimine Vefa İdadisi'nde devam etmiştir.⁸⁵ Lise eğitiminin ardından Yüksek öğrenimini Mekteb-i Hukuk'ta derece ile bitirmiş ve 1908 yılında bu okulda doktorasını tamamlayıp ilk hukuk doktoru olmuştur.⁸⁶ Bir süre hocası İbrahim Hakkı Paşa'nın yanında asistanlık yapmış olan Mithat Cemal (Kuntay) daha sonra Adliye Nezareti Hususi Kalemi'nde kâtiplik ve müdür muavinliği görevlerinde bulunmuştur. 1923 yılında noterlik görevine başlamış ve 30 Mart 1956 yılında hayatını kaybetmiştir.⁸⁷

⁸¹ Aktaş, **a.g.m.**, s.117.

⁸² Siyavuşgil, **a.g.m.**, s.200; Levend, **a.g.e.**, s.54.

⁸³ Siyavuşgil, **a.g.m.**, s.200.

⁸⁴ Aktaş, **Ahmet Rasim**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, s.33-34.

⁸⁵ Ayşe Belkıs Sanay, **Mithat Cemal Kuntay Hayatı, Sanatı ve Eserleri**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s.5-6, **Mithat Cemal Kuntay Yaşamı Sanatı ve Kişiliği**, Engin Yayıncılık, İstanbul 1997, s.7.

⁸⁶ Nülüfer Aklın, **Mithat Cemal Kuntay Hayatı- Sanatı- Eserleri**, Kocaeli Üniversitesi, S.B.E., Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli 2000, s.1.

⁸⁷ Kemal Kahraman, "Kuntay, Mithat Cemal", **DİA**, C.26, Ankara 2002, s.379.

3.2.2. Karikatüristler

Boşboğaz ile Güllabi'de yayınlanan karikatürlerde sadece Mim Naci imzasına rastlanmıştır. Karikatürlerin neredeyse tamamına yakını imzasızdır.

3.3. İçerik Özellikleri

3.3.1. Gazetenin Yayınlanma Amacı

Gazetenin birinci sayısında yayınlanan “İlk İfade” başlıklı yazıda hangi amaçla *Boşboğaz ile Güllabi*'nin yayın hayatına girdiği hakkında izahat verilmektedir. Bu izahatta, pek çok yayının çıktığı bir dönemde *Boşboğaz ile Güllabi*'nin de yayın hayatına atılarak coşkulu hürriyet savunucuları arasında yer alacağı, ancak nasihat veren, ciddi, mantıklı, süslü bir üslup yerine aklından geçeni söyleyerek okurun zihninin eğlendirileceği ifade edilmektedir. *Boşboğaz ile Güllabi*'nin sözlerinde “kötü niyet” olmadığı, sitem ve şakanın ağır bastığı da ifadeye eklenmiştir. Gazetenin gerekli gördüğü haftalarda “Boşboğaz’ın Ciddi Makalesi” başlığı altında makale yayını yapacağı da belirtilmiştir.⁸⁸ Ne var ki sadece bir yazı “Boşboğaz’ın Ciddi Makalesi” başlığıyla yayımlanmıştır. Bu makalede istibdat devrinin uygulamaları eleştirilmiş ve II. Meşrutiyet’in ilanından sonra kendini aklamaya çalışan eski devir siyaset adamlarının çabalarının faydasız olduğu fikri üzerinde durulmuştur. Adı geçen yazının metni şudur:

“Bugün azlığından şikâyet edilen hükümetin hayli yıllardan beri yok olduğu bilinmiyor değildi. Şehir içinde Gani Bey, Fehim Paşa, Bay Tahir ve diğerleri gibi eşkıya reisleri, çeteler, halkı soyucu anonim şirketler türemesi ve bunların biraz incelenip ahvâllerinin derinliğine inilmesi, uçlarının bazı nezaretlere, şu belli gazetelere, başkâtiplere, Faik Beylere, Melhamelere kadar uzaması idaremizin bu fesad önünde bütün hamiyet sahiplerini vurup ümitsiz bırakıyordu. Adliye vardı, Zaptiye vardı, Jandarma Dairesi göz önünde duruyordu. İstanbul ve Galata tarafı şer’i, nizami mahkemelerle doluydu. Bütün bu binaların kapıları üzerinde taşlara kazılı yaldızlı levhalar, bunların hangi kısım hükümete ait olduğunu okuyanlara anlatıyordu. Fakat hep bu daireler çalışmadan uzak ve işlemez halde, yıkık dökük değirmenlere, eski devirlere ait paslanmış fabrikalara benziyordu. İçlerinde bulunan

⁸⁸ “İlk İfade”, *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 1, 6 Ağustos 1908, s.2.

bir kuru kalabalık yabancılara ve herkese sanki bu imalâthanelerin işlediği zannını vermeye çalışıyordu. Buna aldananlar güzelce idareyi başarıyoruz zannında bulunanlardan başkaları değildi. Biz ve halktan çoğumuz aldanıyorduk. Fakat o paslanmış mahkemelerle zabıta heyetlerinin yalnız bizi çiğneyen, ezen gaddar dişleri, kanlı ve hissiz pençeleri karşısında aldanmış görünmek ile pek acıklı oluyorduk.

Evet yukarıda saydığım inzibat meselesine ait her şeyimiz vardı. Fakat İpekçi Kani'yi güpegündüz kaçırıp Haçapolo mağazasından büyük mağazalara tehdit mektupları göndererek yüzlerce lira fidye-i necat istiyorlardı. Vermeyenlerin mağazaları önlerine hafiyeler, polisler koyuyorlar ve ticaret sahiplerini alıkoyacak bahaneler, tedbirler icadıyla, maksadlarına ulaşıyorlardı. Bu bahaneler, namuslu insanı beş dakikada lekeleyip prangalara, sürgün gönderecek birer kuvvete sahip olmakla beraber, sokaklarda âdî (kılafî)'cilerin oraya buraya giderek, alıp bazı sade dilleri soymaya uğraşmaları kabilinden herkesin öğrendiği, bildiği, bıktığı, veba gibi kaçtığı haince âdi suçlamalardan idi. Bazı ticarethaneler, dükkânlar, müesseseler var ki, oraları adeta cinler tutmuş sanılırdı. Çünkü bunların duvarlarına, camekânlarına kaza ile sürünenler, kapısından bakanlar nefyedilir, türlü belalara uğratılırdı. Çerkes Mehmet Paşa mesleğindeki reziller gece yarısında canavar sürüsü gibi yordakısıyla geliyor, evvela mahallenin imamı uykudan kaldırılıyor, kadının evi tarif ediliyor... Birkaç kapı çalınıyor. Bir baba aile yatağından alınıyor... Bir delikanlı eşi ve çocuklarından, sıcak yuva sevgisinden ayırılıyor. Gecenin sessizliği ve karanlığı içinde uykuda bulunan bir ev, hemen mahşer gününe dönüyordu. Biz, çoğu zaman yabancı gazeteleri okumaktan engelleniyorduk. Biz, kendi halimizi yabancılardan öğrenmeye mi muhtaçtık? En derin, en gizli yaralarımızı onlar bizim kadar bilebilir mi? Makamlarında yıllarca oturan vekiller, efendilerimiz bu halimizi bizden az mı biliyorlardı? Neden vatan hakkında bu gibi hıyanetleri kabul edip, jurnallerle mevkilerini kuvvetlendirmekten başka şeye önem vermediler?

Bu uygunsuzlukları... Evet, bakınız ne kadar hafif tabirlerle anlatmak istiyorum. Bu uygunsuzlukları Yunanistan'dan, Fransa'dan, Almanya'dan gelecek izah ediciler mi düzeltereklerdi? Bugün tezkereler ile gazete sütunlarında millete karşı irade istihsaline uğraşmak derekesine inmişler. Neden on beş gün öncesine

kadar istifa ile namusunu korumayı hatırlarına getirmediler? Eski Dahiliye Nazırlarının nazırlıktan ayrıldığında yirmi günlük alacağını şu aralık unutmaması hâlâ zihnin ne ile meşgul olduğunu halkın düşüncesinde isbat ediyor..? Bizde alınan maaşın harcanan emekle ölçülmesi âdet olmadığından, iki yüz liradan hesap görüldüğü mağdurlara, alçak gönüllülikle bildirilen o paranın aybaşından beri hangi hizmet alacağı ile (istihkakı ile) karşılaştırırsa sormaya değerdir. Hiç his kalmamış vekillerimiz o kadar şaşırılmışlar ki, bizde hiçbir eşit idare cereyan etmemiş gibi davranmak istiyorlar. Memleketin her köşe bucağında en kötü öz meselesi top sesleriyle etrafa yayılırken, idarelerimizde sandalyelerinde oturanlar kimlerdi? Siz muhteşem arabalarınızın çamurlarını yüzümüze sıçratarak, meclislere girip çıkar ve parlak camların arkasından, halktan selam ve saygı beklerken, biz sizin ahval derecenize tamamıyla girmiş, ne olduğunuzu çok eskiden tanımuştuk. Bugün öğrenmek istemiyoruz ki, pek sade ifadelerle masumiyetinizi isbat külfetine kalkışıyorsunuz. Bu zamana kadar basın idaresinin ağızlarımıza, kalemlerimize vurduğu kelepçeleri daha evvel kaldırmış olaydınız, bu sevab yoluna daha çabuk girer, adam olmak istidadını peydahda bu kadar gecikmezsiniz.”⁸⁹

3.3.2. Yazıların İncelenmesi

Gazetede pek çok düzenli sütunla birlikte düzensiz yazılar da bulunmaktadır. Düzenli sütunlar *Muhâvere*, *Muktebesât*, *Muharrerât*, *Havadis* (ya da *Havâdis-i Müteferrika*), *Telgraf* ve *Mektuplar/Şehir Mektubu* başlıklarıyla yayınlanmıştır. Bu sütunlarda güncel, siyasi, edebi, sosyal, iktisadi konular kimi zaman kurmaca eşliğinde kimi zaman da yorum katılarak mizahi bir üslupla okuyucuya sunulmuştur. Bundan başka gazetede *Kâmûs-ı Hürriyet* başlığıyla bir sözlük çalışması yapılmıştır. Ayrıca üç tefrika yayınlanmıştır. İmzasız olan bu tefrikaların başlıkları *Yan Kesiciler Kulübü*, *Bir Seyahat-i Acibe* ve *Bir Muammâ*’dır.

Daimi bir başlığa sahip olmayan haber sütunlarında ise siyasi, edebi, sosyal, iktisadi ve güncel olaylar yine mizahî bir üslupla aktarılmaktadır. Bu yazıların bazılarının başlıkları şöyledir: *Paris Sefiri Münir Paşa*, *Altı Canavar*, *Şaşkın Terazi*, *Denaite Bir Misal*, *Heybeliada Merkezlerinin Grevi*, *Elvah-ı Mütehavale*, *Sinematograf*, *Sokak Köpekleri Konseri*, *Sokaklarımız*, *Program Tadili*, *İdare-i*

⁸⁹ “Boşboğaz’ın Ciddi Makalesi”, Sayı 1, 6 Ağustos 1908, s.2

Mahsusa Vapurlarında, Zavallı Şair, Bir Gazetecinin Çukur Düşünceleri, İttihat Terakki Gazetesine Hitabımız, Çocuklara Yasak, Ters Konuşma, Sahte Doktor, Hatırat-ı Niyazi ve Mikroplar Hakkında Kısa Bir Konferans'tır.

3.3.2.1. Muhâvere

“İki kişi arasında karşılıklı konuşma” anlamına gelen *Muhâvere* başlıklı düzenli sütun, gazetenin birinci sayısından itibaren son sayısına kadar yayınlanmıştır. Sadece birkaç sayıda *Muhâvere* sütunu yayınlanmazken son sayılarda bu sütuna “Küçük Muhavereler” başlığı altında rastlanmıştır. *Muhâvere* sütununda hayali *Boşboğaz ile Güllabi* karakterleri konuşturulmuştur. Ele alınan başlıca konu dönemin gazeteleri, gazetecileri ve basın hayatıdır.

1. sayıda yayınlanan *Muhâvere* sütununda basına sansür konusu ele alınırken bu devrede çok sayıda gazete yayınlandığı ve gazeteci sayısının artmış olduğundan da bahsedilmektedir.⁹⁰ 2. sayının *Muhâvere* sütununda II. Abdülhamit döneminin baskıcı ortamı eleştiri konusu yapılmaktadır.⁹¹ 3.sayının *Muhâvere* sütununda ise *İkdam* gazetesine eleştiri getirilmektedir. *İkdam*'da yayınlanan yazılara dayanılarak dönemin düzeltme adına yapılan bazı icraatlarının eskisinden daha kötü sonuçlara yol açtığı değerlendirilmesi yapılmaktadır.⁹² 4. sayının konusu hafiyelik ve jurnalciliktir. Eski dönemin bu alışkanlığının mevcut devirde de sürüyor olması eleştirilmektedir.⁹³ Hafiyelik eleştirisi 5. sayının *Muhâveresinde* de sürdürülmüştür. Ayrıca bu *Muhâvere* sütununda devletin kaybettiği Tunus, Girit, Kıbrıs gibi eski topraklardan bahsedilmektedir. Yeni iktidarın eşitlik, hürriyet gibi kavramların uygulanmasında eksik kalışı da bu *Muhâverenin* eleştiri konuları arasındadır.⁹⁴ 6. sayının *Muhâveresinin* konusu *İkdam* yazarı Ali Kemal'in başyazısıdır. Ali Kemal'in yazısında değindiği “en büyük ve en küçük yazar” bahsine *Boşboğaz ile Güllabi*'nin cevabı en büyük yazarın Namık Kemal, en küçük yazarın ise *Geveze* gazetesi Sermuharriri Mehmet Tevfik olduğu şeklindedir. Bu *Muhâverede* devrin pek çok kaleminin ilmi gelişmişliğe sahip olmadığı da ifade edilmektedir.⁹⁵ Bir sayı sonraki

⁹⁰ “Muhavere”, Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 1, 6 Ağustos 1908, s.4.

⁹¹ “Muhavere”, Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 2, 13 Ağustos 1908, s.1.

⁹² “Muhavere”, Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 3, 17 Ağustos 1908, s.1.

⁹³ “Muhavere”, Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 4, 20 Ağustos 1908, s.1-2.

⁹⁴ “Muhavere”, Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 5, 24 Ağustos 1908, s.1-2.

⁹⁵ “Muhavere”, Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 6, 27 Ağustos 1908, s.1.

Muhâverede bu kez devrin gazete yazılarının içeriksizliği eleştirilmektedir.⁹⁶ 10. sayıda devrin ıslahatların esasen şekilsel olduğu aslında eski uygulamaların devam ettiği eleştirilmektedir.⁹⁷ 19. sayının muhaveresinde ise *Yeni Gazete* örneği üzerinden gazeteler arasındaki rekabet eleştirilmektedir.⁹⁸ 23. sayıda gazete haber ve yazılarının gereksiz yere uzatıldığı,⁹⁹ 27. sayıda eski devrin sansür ve gazete kapatmaları,¹⁰⁰ 28. sayının *Muhâveresinde* muhabirliğin moda haline gelmesinden dolayı herkesin gazeteci olmak istemesi¹⁰¹ ve 30. sayıda ise gazeteler arasındaki kalem kavgaları eleştirilmektedir.¹⁰² 30. sayıda yer alan Yemek Listesi ise *Boşboğaz ile Güllabi*'nin mizahi üslubu hakkında fikir vericidir:

“YEMEK LİSTESİ”

Mebûs, avukatlara	Sığır dili
Hafiyelere	Yılan balığı
İdâre-i sâbika ve hâzırada te'mîn-i mevki' edenlere	Döner kebab
Vükelâya	Piyaz
Mâbeyncilere	Hünkarbeğendi
Hâkimlere	Lokma
Gazetecilere	Yalancı dolma
Doktorlara	Keşkül-i fukarâ
Nevheves beylere	Kaymak
Kadınlara	Gözleme
Ebu'l-Hüdâ'ya	İmambayıldı
Rüfekâsına	Oturtma
Kadro hâricinde kalanlara	Kaz dolması

⁹⁶ “Muhavere”, *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 7, 31 Ağustos 1908, s.4.

⁹⁷ “Muhavere”, *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 10, 10 Eylül 1908, s. 1-2.

⁹⁸ “Muhavere”, *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 19, 12 Ekim 1908, s.3.

⁹⁹ “Muhavere”, *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 23, 26 Ekim 1908, s.1.

¹⁰⁰ “Küçük Muhavereler”, *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 27, 12 Kasım 1908, s.3.

¹⁰¹ “Küçük Muhavereler”, *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 28, 16 Kasım 1908, s.4.

¹⁰² “Muhavereler”, *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 30, 23 Kasım 1908, s.3-4.

Muhâverelerin ikinci eleştiri konusu ise dil meselesidir. Her türlü yabancı kelimenin kullanıma karşı bir tutum sergileyen *Boşboğaz ile Güllabi* ikinci sayının *Muhâvere* sütununda *Mizan* gazetesi eleştirilmekte, *Mizan* gazetesi örneği ile dönemin ağır, Arapça kelime ağırlıklı gazete diline eleştirel bir yaklaşım sergilenmektedir.¹⁰³ Sekizinci sayının muhaveresinde *Boşboğaz ile Güllabi*'nin bahis konusu, gazetelerin dillerinin ağır ve anlaşılması zor olmasıdır. Örneğin *Adem-i Merkeziyet*, *Vahdet-i Siyasiye* gibi sık kullanılan bazı kavramların okura yeterince açıklanmadığı vurgulanmaktadır.¹⁰⁴ 10. sayının *Muhâveresinde* ise gazetelerde çok sayıda Fransızca kelimenin kullanıldığı ve bu kelimelerin anlaşılması maksadıyla da Arapçaya çevrildiği söylenmektedir. Ancak *Boşboğaz ile Güllabi* bundan hoşnut değildir ve bu kelimelere Türkçe karşılık bulunmamasını eleştirmektedir.¹⁰⁵ 12. sayının *Muhâveresinde* de Fransızca sözcüklerin kullanımına dair eleştiri sürdürülmektedir.¹⁰⁶

3.3.2.2. Muktebesât

“Edinilen, kazanılan bilgi”¹⁰⁷ anlamına gelen *Muktebesât*, gazetenin tüm sayılarında bulunmayıp 2., 3., 4., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 28., 29., 30., 32., 34. ve 35. sayılarda yer almıştır. Bu sürekli sütunlarda öncelikle devrin gazeteleri, gazetecileri ve gazetelerde yayınlanan yazılar mizahi bir üslupla eleştirilmektedir. Ayrıca devrin bazı siyasi olayları ve gelişmelerine de değinilmiştir. *Millet* gazetesi yazarı Hakkı Behiç, bir yazısı dolayısıyla konu edilen devrin gazetecilerindedir.¹⁰⁸ *Tanin* gazetesinin neşriyatı başta olmak üzere bu devirde gazetecilerin hafiyelik konulu yazıları da *Muktebesât*'ın konuları arasındadır.¹⁰⁹ *Boşboğaz* ve arkadaşı Zuhuri'nin birbirlerine karşı gazetecilik hakkındaki ithamları,¹¹⁰ *Mizan*'da yer alan bir haber üzerine matbaa çalışanları ve muharrirlere tatil verilmesi ve her gazetenin kesin olarak yayın çizgisini belirlemesi,¹¹¹ *Tanin*'in zamanın gazetecisinin Don Kişot

¹⁰³ “Muhavere”, *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 2, 13 Ağustos 1908, s.1.

¹⁰⁴ “Muhavere”, *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 8, 3 Eylül 1908, s.1.

¹⁰⁵ “Muhavere”, *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 10, 10 Eylül 1908, s.1.

¹⁰⁶ “Muhavere”, *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 12, 17 Eylül 1908, s.1

¹⁰⁷ www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.599c6434a6d5f4.12670922 Erişim Tarihi 22/08/2017 ; Ferit Devellioğlu “ Muktebesat”, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2010.

¹⁰⁸ “Muktebesat”, *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 2, 13 Ağustos 1908, s.3-4.

¹⁰⁹ “Muktebesat”, *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 3, 17 Ağustos 1908, s.3.

¹¹⁰ “Muktebesat”, *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 11, 14 Eylül 1908, s.2-3.

¹¹¹ “Muktebesat”, *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 13, 21 Eylül 1908, s.3-4.

gibi olması yönündeki haberine karşı fikirler,¹¹² *İkdam* ve *Sabah* arasındaki kalem kavgasını ifadeyle gazeteler arası çekişmelerin eleştirisi,¹¹³ ve *İkdam*'ın ağdalı ve ağır dilinin eleştirilmesi¹¹⁴ *Muktebesât*'ın başlıca konuları arasındadır.

Muktebesât sürekli sütununda ele alınan başlıca konulardan biri de devrin siyasi olaylarıdır. Bu olaylar devrin gazetelerinde yayınlanan yazılar konu edilmek suretiyle ele alınmıştır. Bunlardan biri *Metin* gazetesinde yayınlanan İslam, Hıristiyan, Musevi gibi devletin tüm unsurlarını sıralayan yazıdır. *Muktebesâtta* Kıptilerin neden sayılmadığı üzerinde durularak bu konuya henüz Kıptilerin¹¹⁵ millet özelliği taşımadığı biçiminde bir yaklaşım getirilmiştir.¹¹⁶ *İkdam* gazetesinin Selanik'i hürriyetin kâbesi olarak ilan etmesi de *Muktebesâtta* mizahi bir üslupla aktarılmaktadır.¹¹⁷ *Muktebesât* aracılığıyla okurlara duyurulan bir başka siyasi gelişme de bu dönemde pek çok yeni hürriyetçi oluşumun ortaya çıkmasıdır.¹¹⁸ *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinin Ramazan ayı faaliyetlerini karnavala benzeten ve aynı gazetenin tekyelerin¹¹⁹ siyasi faaliyet yürütülmek üzere kurulmuş olduğunu savunan yazısı da gazetenin görüşünü paylaşan mizahi yorumuyla *Muktebesâtta* konu edilmiştir.¹²⁰ *Muktebesât*'ın hicivli üslubuna konu olmuş bir şahsiyet de devrin en çok eleştirilen isimlerinden biri olan Ebü'l-Hüdâ Efendi'dir. Ebü'l-Hüdâ Efendi'nin¹²¹ Harbiye Nezareti'ne müracaatla Mısır'a gitmek istemesinin konu edildiği *Muktebesâtta*, "üfürükçü, büyücü" gibi adlandırmaların yapıldığı Ebü'l-Hüdâ Efendi yayınlanan bir şiirle de hicvedilmektedir.¹²² Orman ve Maadin Nezareti Nazırı olan Selim Bey'in firarı ve görevi başında yaptığı yolsuzluklar *Muktebesâtta* okuyucuya aktarılan bir diğer siyasi konudur.¹²³ Yine devrin gazetelerinden olan *İttifak*'ta bahsedilen yazıda insanın yaşamını sürdürmesinde kendi rolünün ne denli önemli

¹¹² "Müktebesat", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 14, 24 Eylül 1908, s.1-2-3.

¹¹³ "Müktebesat", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 34, 7 Aralık 1908, s.3.

¹¹⁴ "Müktebesat", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 35, 10 Aralık 1908, s.4.

¹¹⁵ Bkz. "Kıptiler", *DİA*, C.25, Ankara 2002.

¹¹⁶ "Müktebesat", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 8, 3 Eylül 1908, s.3.

¹¹⁷ "Müktebesat", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 4, 20 Ağustos 1908, s.3.

¹¹⁸ "Müktebesat", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 7, 31 Ağustos 1908, s.3.

¹¹⁹ Tekye, zikir ve ders için toplanılan yerdir. Bkz. Ferit Devellioğlu, "Tekye", *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2010.

¹²⁰ "Müktebesat", Sayı 7, 31 Ağustos 1908, s.3.

¹²¹ Halep Nakib'ül-Eşrafi olan Ebü'l-Hüda Efendi 1878'de İstanbul'a yerleşmiş ve II. Abdülhamit devrinin sonuna kadar burada kalmıştır. Sultan'a yakın isimlerden biri olan Ebü'l-Hüda devlet yönetimi ve dönemin siyasetinde etkili olmuştur. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra sorgulanmış ve 1909'da göz hapsinde tutuklu bulunduğu Büyük Ada'da vefat etmiştir. Bkz. "Sayyâdi" *DİA*, C.36, İstanbul 2009.

¹²² "Müktebesat", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 7, 31 Ağustos 1908, s.3.

¹²³ "Müktebesat", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 8, 3 Eylül 1908, s.3.

olduğu fikri aktarılmıştır.¹²⁴ Devrin önemli gazetelerinden biri olan *İkdam*'da yer alan bir ilan üzerine *Boşboğaz*, Hürriyet devri ile İstibdad devri arasındaki farkı dile getirmiştir.¹²⁵ *Boşboğaz*, *İkdam*'da yayınlanan Fransa ve Avrupa makalesi dolayısıyla Büyük güçlerin şu an sessizlik içinde olduklarını belirtirken iç siyasete ilişkin olarak da önemli memuriyetlere tayin olacakların istibdat devrinde aldığı rütbe ve nişanlara önem verilmemesi fikrini dile getirmektedir.¹²⁶ Aynı gazetede yer alan bir haber üzerine de *Boşboğaz*, İngiltere'nin her durumdan faydalanmayı bilme siyaseti üzerinde durmuştur.¹²⁷ *Servet-i Fünûn*'da eski Maliye Nazırı Mahmud Celaleddin Paşa'nın vilayetlerden gelen poliçeleri şahsına geçirdiği ve *İkdam*'ın eski devlet adamları hakkındaki haberine karşılık siyasi ricalin şimdiye kadar uyuşukluk içinde iş görmez olduğunu ifade etmektedir.¹²⁸

29. sayının *Müktebesâtında*, *İkdam* gazetesinde yayınlanan Bulgar siyaset adamı Malinoff'un sözlerine uzunca yer ayrılmıştır. Malinoff'un Osmanlı basınının devleti savaşa sürüklediği iddiasına *Boşboğaz*, basının hep sulhtan yana olduğu cevabını verirken Malinoff'un bitmekte olan Türk hakimiyeti yerine Balkanlara Bulgarların hakim olacağı iddiasına ise Türklerin yeniden Balkanlara hakim olacağı ve Bulgarların tatlı ve hoş bir hülyaya dalmış oldukları şeklinde bir cevap vermiştir. Malinoff'un II. Meşrutiyet'in ilanıyla bir inkılâp gerçekleştirdiğini söyleyen Türklerin asla medeni bir unsur olamayacak eski Türkler olduğuna dair sözlerine *Boşboğaz*, Türklerin ahlakı bozulmamış o Türkler olduğu, Türklerin doğu ve batı medeniyetinin karışımı yüksek bir medeniyet meydana getirecekleri karşılığını vermiştir. *Boşboğaz*, Malinoff'un İnkılâbın üzerinden 4 ay geçmiş olmasına rağmen hükümetin, usullerin hâlâ değişmediği yalnız hürriyet, müsavat ve adalet kelimelerinin sık sık tekrarlandığı sözlerine ise katılmaktadır ve bunun sebebinin yavaşlık olduğunu kaydetmektedir.¹²⁹ 30. sayıda *İkdam* ve *Tanin* gazetelerinin haberlerine cevapla Balkanlarda Osmanlı Devleti aleyhine yaşanan gelişmelere ilişkin eleştiriler sürmektedir.¹³⁰

¹²⁴ "Müktebesat", *Boşboğaz* ile Güllabi, Sayı 11, 14 Eylül 1908, s.2.

¹²⁵ "Müktebesat", *Boşboğaz* ile Güllabi, Sayı 10, 10 Eylül 1908, s.3.

¹²⁶ "Müktebesat", *Boşboğaz* ile Güllabi, Sayı 13, 21 Eylül 1908, s.3-4.

¹²⁷ "Müktebesat", *Boşboğaz* ile Güllabi, Sayı 14, 24 Eylül 1908, s.1-2-3.

¹²⁸ "Müktebesat", *Boşboğaz* ile Güllabi, Sayı 28, 16 Kasım 1908, s.3.

¹²⁹ "Müktebesat", *Boşboğaz* ile Güllabi, Sayı 29, 19 Kasım 1908, s.3-4.

¹³⁰ "Müktebesat", *Boşboğaz* ile Güllabi, Sayı 30, 23 Kasım 1908, s.3-4.

Bu konulardan başka *Yeni Gazete*'de yer alan cehalet makalesinde hayvanların toplumla yaşama yeteneğine haiz oldukları da müktebesatta konu olmuştur.¹³¹ *İkdam*'da yer alan tramvay şirketinin çalışmaya başladığını bildiren habere karşılık Şirket-i Hayriye, Galata Tüneli ve Anadolu Demiryolu Şirketleri'nin de çalışmaya başlamasının dilendiği,¹³² *Tercüman-ı Hakikat*'te yer alan vapur ve şimendiferlerde yüksek sesle konuşulmasının hicvedilmesi,¹³³ *Millet* gazetesinde yayınlanmış bir reklamın eleştirilmesi¹³⁴ ve *Yeni Gazete*'de yayınlanan Yunan Harbi sırasındaki piyangoğun bugün araştırılmaya başlandığına dair haber,¹³⁵ müktebesat'ın ele aldığı toplumsal konuların bazılarıdır.

3.3.2.3. Muharrerât

“Yazılmış şeyler, yazılı kâğıtlar; mektuplar”¹³⁶ anlamına gelen *Muharrerât* gazetesinin tüm sayılarında bulunmayıp 4., 5., 6., 8., 9., 10., 12., 16., 17., 18., 19., 21., 26., 27., 28. ve 35. sayılarında yer almaktadır. Bu sürekli sütunlarda ele alınan başlıca konular yine dönemin yeni ve mevcut gazeteleri, gazetecileri ile basın hayatı; istibdat döneminin eleştirisi ve çeşitli okur mektuplarıdır.

Ahmet Rasim imzasıyla istibdat döneminin hafiyelik teşkilatının eleştirildiği *Muharrerâta* II. Abdülhamit'in başhafiyesi Fehim Paşa'nın icraatlarından bahsedilmektedir.¹³⁷ İstibdat dönemi basın hayatına uygulanan sansür de *Muharrerâtın* konuları arasındadır. Bir okurun mektubu üzerine Hüseyin Rahmi'nin istibdat sansürü nedeniyle yayınına ara verilen “Alafranga” romanının yakın bir zamanda gözden geçirildikten sonra yayınlanacağı duyurulmaktadır.¹³⁸ *Muharrerât*'ta üzerinde durulan konulardan birisi de bilhassa Hariciye rüşvet ve kayırmacılıkla memurların tayin edildiği, hakkıyla bu makama gelenlerin ise daha az maaşla görevlerini ifa ettikleridir.¹³⁹

¹³¹ “Müktebesat”, Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 9, 7 Eylül 1908, s.4.

¹³² “Müktebesat”, Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 32, 30 Kasım 1908, s.3

¹³³ “Müktebesat”, Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 13, 21 Eylül 1908, s.4.

¹³⁴ “Müktebesat”, Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 2, 13 Ağustos 1908, s.3-4.

¹³⁵ “Müktebesat”, Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 12, 17 Eylül 1908, s.4.

¹³⁶ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2010, s.779.

¹³⁷ Ahmet Rasim, “Muharrerat”, Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 5, 24 Ağustos 1908, s.3.

¹³⁸ “Muharrerat”, Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 11, 14 Eylül 1908, s.3

¹³⁹ “Muharrerat”, Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 4, 20 Ağustos 1908, s.3; “Muharrerat”, Sayı 6, 27 Ağustos 1908, s.4.

Muharrerât, dönemin basın hayatı ve yaşanan gelişmeler hakkında da bilgi sunmaktadır. İttihad-ı Ceraid Komitesi (Gazeteciler Birliği) adlı bir teşkilatın vücuda getirildiği ve Hüseyin Cahit'in birliğin dava vekaletinde görevlendirildiği haber verilmektedir. *Muharrerât*'ın aynı sayısında kadınlar ile ilgili sorulara cevap verilmek sureti ile kız mekteplerinin sayısının artırılması, Osmanlı Kadınları İttihadı Cemiyeti'nin kurulduğu ve kadınları düşünmeyen bir milletin gelişip ilerleyemeyeceği fikri ele alınmaktadır. Yine aynı sayıda Mithat Cemal imzasıyla yeni devirde gazetelerin sansürsüz yayınından bahisle istibdat dönemi eleştirilmektedir.¹⁴⁰ Gazetenin 10. sayısında yer alan *Muharrerâtta* şair- çevirmen ve eski edebiyat taraftarı Muallim Naci çevresinden Halim Edip Bey'in *Boşboğaz*'ı eleştirmesi konu edilerek şairin alınganlık gösterdiği ifade edilmiştir. Yine bu sayıda Hüseyin Rahmi'nin *Mürebbiye* romanının tiyatroya uyarlandığını öğrenmekteyiz.¹⁴¹ *Külhani* adlı yeni bir gazetenin yayın hayatına başladığı da *Muharrerât*'ın verdiği bilgiler arasındadır. Ayrıca *Muharrerât* bazı eğlencelerin duyurularını da yayınlamaktadır. Örneğin askeri mızıkâ ve ince saz gösterisinin biletlerinin yarım ve bir lira olduğu, biletlerin Beyoğlu, Galata ile Üsküdar'da Cemal Kazım ve Kadıköy'de Şükran Eczanesi, yine Kadıköy'de Tütüncü Aristidi'nin dükkânından temin edilebileceği duyurulmaktadır.¹⁴²

Muharrerâtta okur mektupları yayınlanarak sorulan sorulara da cevap verilmiştir. Bir okurun istibdat dönemi memurlarının işlerine son verilmemesinin yerinde olup olmadığı sorusuna *Boşboğaz*, bu duruma taraftar olmadığı yönünde cevap vermiştir. Yine bir okur mektubu sayesinde yakında *Curcuna* adı ile bir gazeteni çıkacağı haber verilmektedir.¹⁴³ Bir okur mektubu münasebetiyle *Boşboğaz* yeni kuşağın eski kuşağa göre bilmediğini öğrenmeye daha meraklı olduğu fikrini ifade etmektedir.¹⁴⁴ Bundan başka okur mektupları *Boşboğaz*'a teşekkür ve övgü içerikleri taşımaktadır.¹⁴⁵ Ayrıca bir kadın okurdan gazeteye gönderilmiş, kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyet ayrımcılığı hakkındaki sorularına yer

¹⁴⁰ Mithat Cemal, "Muharrerat", *Boşboğaz* ile *Güllabi*, Sayı 8, 3 Eylül 1908, s.3.

¹⁴¹ "Muharrerat", *Boşboğaz* ile *Güllabi*, Sayı 10, 10 Eylül 1908, s.3.

¹⁴² "Muharrerat", *Boşboğaz* ile *Güllabi*, Sayı 12, 17 Eylül 1908, s.3-4.

¹⁴³ "Muharrerat", *Boşboğaz* ile *Güllabi*, Sayı 18, 8 Ekim 1908, s.4.

¹⁴⁴ "Muharrerat", *Boşboğaz* ile *Güllabi*, Sayı 16, 1 Ekim 1908, s.4.

¹⁴⁵ "Muharrerat", *Boşboğaz* ile *Güllabi*, Sayı 17, 5 Ekim 1908, s.4; "Muharrerat", *Boşboğaz* ile *Güllabi*, Sayı 19, 12 Ekim 1908, s.4.

verilerek bu sorular yanıtsız bırakılmıştır.¹⁴⁶ Bunlardan başka yakında bazı gazetecilerin işlerine son verileceği,¹⁴⁷ eski devri eleştiren bir şiir,¹⁴⁸ hükümetlerin düşmesi nedeniyle sık sık değişimlerin yaşandığı¹⁴⁹ ve Gelibolu'daki Çobanoğlu Dimitro Kosta Efendi'nin bir düdükle işçilerini işbaşı yaptırmasının eleştirilmesi¹⁵⁰ gibi siyasi ve sosyal hadiseler mizah yoluyla hicvedilmiştir.

3.3.2.4. Havâdis

“İlgi ile karşılanan haber”¹⁵¹ anlamına gelen Havâdis sürekli sütunu gazetenin tüm sayılarında bulunmayıp 1., 2., 3., 5., 6., 7., 8., 9., 11., 12., 13., 24. ve 35. sayılarında yer almıştır. Bu sütunlarda ele alınan başlıca konular *Boşboğaz*'ın yayın çizgisine uygun olarak yine dönemin siyasi olayları, yeni ve mevcut gazeteleri ile basın hayatı ile istibdat döneminin eleştirisidir.

Havâdis'te ele alınan başlıca konulardan biri de devrin siyasi olaylarıdır. 1. sayıda Meşrutiyet'in ilanından sonra istibdat dönemindeki çok sayıda tutuklunun genel aflu serbest kalması üzerine boşalan hapisanelerin birahane, *İttihat ve Terakki Cemiyeti* şubeleri *Vatan Yahut Silistre*, *Ahd-ı Vefa* oyunları için tiyatro binası olarak kullanılması öngörülmüştür. Rıza Tevfik ve önde gelen İttihatçıların sokak nutukları, eski devrin hafiyelerinin ortadan kalkması, Bab-ıâli'den hürriyet, müsavat, uhuvvet sloganlarının yükselmesi, eski Başkatip Tahsin Paşa'nın düşüşü, eski devrin devlet adamlarının gazetelerde uzun ve şatafatlı unvanlar ile anılmasının sona ermesi¹⁵² gibi olaylar aktarılarak mizahi bir üslupla tartışılmıştır. 2. sayının Havâdis sütununda Ticaret ve Nafia Nazırı Gabriel Naradonkyan Efendi'nin nezaret hakkında vermiş olduğu beyanatta memurlara seslenerek eski düzenden yeni düzene geçişte uyum sağlayamayacağını düşünenleri istifaya çağırması üzerine, *Boşboğaz*, hiçbir memurun böyle bir gerekçe ile istifa etmeyeceğini ve eski düzene bağlı memurların çoğunun hafiyeye olmasından dolayı kendi isteklerine bakılmaksızın tasfiye edilmesini

¹⁴⁶ “Muharrerat”, *Boşboğaz* ile Güllabi, Sayı 26, 9 Kasım 1908, s.4.

¹⁴⁷ “Muharrerat”, *Boşboğaz* ile Güllabi, Sayı 27, 12 Kasım 1908, s.3-4.

¹⁴⁸ “Muharrerat”, *Boşboğaz* ile Güllabi, Sayı 9, 7 Eylül 1908, s.4

¹⁴⁹ “Muharrerat”, *Boşboğaz* ile Güllabi, Sayı 28, 16 Kasım 1908, s.4.

¹⁵⁰ “Muharrerat”, *Boşboğaz* ile Güllabi, Sayı 35, 10 Aralık 1908, s.4.

¹⁵¹ Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2010, s.395.

¹⁵² “Havadis”, *Boşboğaz* ile Güllabi, Sayı 1, 6 Ağustos 1908, s.2.

istemiştir. Aynı sayıda *Ticaret ve Nafia Nezareti*'nde yapılan yeniliklerin tüm nezaretlerde yapılması gerektiği de vurgulanmıştır.¹⁵³

Havâdiste ele alınan bir diğer konu da dönemin basın hayatıdır. Bu dönemin ünlü gazetecilerinden Ata Bey hakkında onun Jön Türkler aleyhine jurnalde bulunduğu ve Meşrutiyet'in ilanının yakın olduğunu bilseydi muhakkak Jön Türkçü olacağı belirtilmektedir.¹⁵⁴ Abdülhamit dönemi din adamlarından olan ve Cinci Hoca olarak tanınan Ebü'l-Hüda'nın ıskatı sebebiyle "ilahiciliğin" dilencilikle eş değer olduğu ve Kanun-i Esasi'nin böyle bir duruma müsaade etmediği de mizahi bir üslupla anlatılmıştır.¹⁵⁵ Bunlardan başka 1908 yılında bir meslek kuruluşu olarak faaliyete başlayan Matbuat-ı Osmaniye Cemiyeti tarafından yapılan inceleme neticesinde gazeteci sayısının gazetelerden çok olması, yeniden yayınlanan *Şura-yı Ümmet*'in ise bir nebze olsun bu ihtiyaca karşılık geleceği mizahi bir üslupla hicvedilmektedir.¹⁵⁶ Yine aynı sayıdaki Havadis'te istibdat dönemi boyunca yasaklı olan *Karagöz* perde oyununun Meşrutiyet'le yeniden başlaması ve istibdat döneminin pek çok isminin tevkif edilmeden önce firar ettiğine dair bilgiler de yer almaktadır.¹⁵⁷

Boşboğaz ile Güllabi'nin 3. sayısında yer alan Havadis'te dönemin gazetelerinden olan *İkdam* yazarı Ali Kemal'in İran Şahına hitaben siyasi bir nasihat kitabı neşretmesi üzerine Şah'ın İran'ın siyasi işlerine karışmaması yönünde bir cevap verdiği aktarılmaktadır. *Boşboğaz ile Güllabi* Ali Kemal'in bu davranışını doğru bulmamakla birlikte gazetecilerin sultan idaresindeki diğer ülkelere meylederek mali kazanç sağlama girişimlerini eleştirmektedir.¹⁵⁸ *Boşboğaz ile Güllabi*'nin başlıca konularından biri olan hafiyelik Havadis'in de ana konularından biri durumundadır. Eski düzenin çoğu hafiyelik olan şahsiyetler'in yeni düzende çarklarının bozulduğu ve işsiz kaldıkları, ayrıca tiyatro gibi çoğu kuruma ücretsiz girmek gibi imtiyazlarını kaybetmeleri verilen bilgiler arasındadır.¹⁵⁹

¹⁵³ "Havadis", Sayı 2, 13 Ağustos 1908, s.2-3.

¹⁵⁴ "Havadis", Sayı 2, 13 Ağustos 1908, s.3.

¹⁵⁵ "Havadis", Sayı 2, 13 Ağustos 1908, s.3.

¹⁵⁶ "Havadis", Sayı 2, 13 Ağustos 1908, s.3.

¹⁵⁷ "Havadis", Sayı 2, 13 Ağustos 1908, s.3.

¹⁵⁸ "Havadis", Sayı 3, 17 Ağustos 1908, s.2.

¹⁵⁹ "Havadis", Sayı 3, 17 Ağustos 1908, s.2-3.

II. Abdülhamit dönemi Mabeyn-i Hümayun Başkâtibi olan Arap İzzet Paşa'ya Çingene İzzet denilmesi üzerine Çingeneler bundan rahatsız olmuş ve bu durumu protesto etmiştir. Havadis sütununda neşredilen kurmaca protesto metni şöyledir:

“Biz o hainin nam-ı milliyetimizle tavsifini hâşa kabul etmeyiz. Çingenelik namı bugüne kadar hiçbir tarafta bu mertebe büyük bir hakarete dūçar olmamıştı.

“Biz ısgara maşa ateş küreği yaparak, ayı oynatarak, göbek atarak geçinen erbâb-ı mesaideniz. Can yakarak cer menfaat etmek gibi bir zemime-i taayyüş bizden uzaktır. İzzet Paşa'ya Arap denmesi dün vukû bulmamıştır. Hem Şam'dan Suriye'den daha bilmem nerelerden gelen çok kimseler Paşa ile olan bu mücânesetlerini o zamanlar vesile-i tefeyyüz ittihazıyla hayli hizmetlere, memuriyetlere yerleştiler. Arzu edilirse *Boşboğaz*'a bunların bir listesini takdim edebilirim. Paşa'ya olan nisbet-i kavmiye ve münasebet-i ubudiyet kârânelerini makam-ı tekâhurda orada burada söyleyerek adeta çaka satarlar idi. Şimdi İzzet'in nahs-ı ikbalinden sonra mı onu bizimle hemnam etmek istiyorsunuz?”

“Bu muameleniz revâ-yı hak değildir. Şimdiye kadar hiçbir Arap'ın izzet-i kavmiyetinden tard etmeğe çıktığı işitilmedi. Tarih gösteriyor ki kavm-i Arap'tan da çok uygunsuz adamlar gelip geçmiştir. Koca bir millette iyi de olur kötü de. Çerkes Mehmet'e Çerkes deniyor. Çerkesler hiçbir vakit merkumu kavim diğere mâal etmek iddiasına kalkışmadılar. Çünkü herkesin kavmiyeti bahir-i allâm hilkaıyla sima ve heyet eşkâlinde nümâyandır. Zavallı Türkler ne yapsınlar? Zeki ile İsmail ve emsalinin Türk olduklarını itiraf etmek o koca millet için öyle büyük bir felaket ve hacâletdir ki tarife sığmaz. Sulukule ve Ayvansaray İzzet'in nüfuzundan zerrece istifade etmedi. Edenlerin kimler olduklarını şöyle Bab-ıâlîye adliyeye ve devair-i saire'ye vakıfane bir göz gezdirirseniz anlarsınız. Çeribaşı Hibo ... ve gayrihum..ve gayrihum”¹⁶⁰

Boşboğaz ile Güllabi'nin 5. sayısında da Başhafiye Fehim Paşa zamanındaki uygulamalar Havâdis'e konu edilmiştir. Mektupların açılıp okunması uygulamasının terk edilmesi sebebiyle özel hayata müdahalenin ortadan kalkması ve böylece

¹⁶⁰ “Havadis”, *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 3, 17 Ağustos 1908, s.3.

evliliklerin artması nükteli bir üslupla anlatılmıştır.¹⁶¹ II. Abdülhamit'in bazı isimlere yasak getirdiği İstibdat döneminde adı Paşa Camii'ne çevrilen Murat Paşa Camii'nin adının yeniden verilmesi hakkında Nafia Vekaletine dilekçe ile müracaat edilmesi gerektiği bildirilmiş, ayrıca gazetede adı değiştirilmiş olan diğer mekanlar için de nüfus idaresine başvurulması tavsiye edilmiştir.¹⁶²

Hizmetlerinden dolayı affedilen yaverlerin göreve gelmesi ve Nafia Nazırı'nın Osmanlı Devleti'nin bu zamana kadar istirahatta olduğuna dair beyanatu Havâdis'in eleştirilen konuları arasındadır.¹⁶³ Harbiye Nezareti'nde tutuklu bulunan Ebü-l-Hüda'nın kendisinin Konya'ya gönderilmesini talep etmesi üzerine *Boşboğaz ile Güllabi*, Ebü-l-Hüda'nın Konya'da Mevlana Hazretlerine yakın olmaya yüzü olmadığına yönelik bir yorum getirmiştir.¹⁶⁴

Dönemin gazetelerinden olan *Yeni Gazete*'nin *Gagaburun* namıyla bir roman tefrik edeceğinden bahisle II. Abdülhamit döneminde pek çok kelime gibi "burun"un da yasaklanması hicvedilirken II. Abdülhamit'in son Matbuat Müdürü Ebü-l Mukbil Kemal Bey'de eleştirilmiştir.¹⁶⁵ II. Abdülhamit döneminde Konya'da sürgün olan Ebuz Ziya'nın İstanbul'a gelerek *Tasvir-i Efkar*'ı¹⁶⁶ yeniden çıkarmak istemesi üzerine ise *Boşboğaz ile Güllabi*, gazetenin vârisinin Ebuz Ziya olmadığını söyleyerek bu durumu Fehim Paşa'nın pek çok mülkü üzerine geçirmesine benzetmiştir.¹⁶⁷

Yine Havadis sütununda bu dönemde sayı bakımından oldukça fazla gazete çıkmış olduğundan nükteli bir üslupla bahsedilmektedir.¹⁶⁸ Havâdisin 6. sayısında ise mevcut memurların tamamına yakınının eski devrin hafiyesi olduğundan bahisle bunların işine son verilmesi durumunda Avrupa'dan memur getirtmek gerektiği nükteli bir üslupla önerilmiştir.¹⁶⁹ II. Abdülhamit devrinde Tersane-i Âmire'ye çekilen donanmanın manevra yapabilmek için tersaneden çıkacağı ve yıllardır

¹⁶¹ "Havadis", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 5, 24 Ağustos 1908, s.2.

¹⁶² "Havadis", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 5, 24 Ağustos 1908, s.2.

¹⁶³ "Havadis", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 5, 24 Ağustos 1908, s.2.

¹⁶⁴ "Havadis", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 5, 24 Ağustos 1908, s.2.

¹⁶⁵ "Havadis", Sayı 5, 24 Ağustos 1908, s.2.

¹⁶⁶ *Tasvir-i Efkar*, 31 Mayıs 1909'da Yeni *Tasvir-i Efkar* adıyla yayınlanmaya başlamıştır.

¹⁶⁷ "Havadis", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 5, 24 Ağustos 1908, s.2.

¹⁶⁸ "Havadis", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 5, 24 Ağustos 1908, s.3.

¹⁶⁹ "Havadis", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 6, 27 Ağustos 1908, s.1.

beklemekten romantizmaya yakalandıkları ancak kaplıca yoluyla bu durumdan kurtulabilecekleri mizahi bir üslupla hicvedilmiştir.¹⁷⁰

Dönemin nazırlarından Hakkı Bey ile Sırrı Bey'in Maarif Nezareti'ne atanmaları hakkında Hakkı Bey uygun görülürken Sırrı Bey ise eleştirilerek vaktiyle II. Abdülhamit'e yakınlığıyla yükselmiş olduğu söylenmiştir. Yeni devirde de Maarif Nezareti'ne atanması ise "Hokkabazlık" olarak değerlendirilmiştir.¹⁷¹ Harami Paşa¹⁷² tarafından kendisine rüşvet getirilmediği için görevinden alınan Mümtaz Efendi'nin İdare-i Mahsusa Müdüriyeti'ne atandığı da Havadis sütunundan verilen bilgiler arasındadır.¹⁷³

Mevcut dönemde Osmanlı kadınları *İttihad* adlı bir cemiyet kurmuş ve *Boşboğaz ile Güllabi* de Hayriye Hanım'a Avrupa'da ki *Femine* benzeri bir kadın gazetesi neşretmesini önermiştir.¹⁷⁴ Eski devrin gözdelerinden olan *Sabah*'ın Meşrutiyet'i övmesi ise hicivli bir üslupla eleştirilmiştir.¹⁷⁵ 7. sayısının Havadis'in de *İkdam*'da yer alan bir haberde Sultanahmet'te bir kadının ayağına gaz sürdüğünü gören halkın onu kundakçı sanıp Zabtiye Nezareti'ne teslim etmesi üzerine okuyuculara üzerlerine alev alıcı hiçbir madde sürmemesi konusunda uyarıda bulunmaktadır.¹⁷⁶ 8. sayıda yer alan Havadis'te muhabir maskesi altında birtakım insanların halktan para toplamak girişiminin sonuçsuz kalmış olmakla birlikte halk tarafından şiddete maruz kalmaları nükteli bir üslupla aktarılmaktadır.¹⁷⁷

Bir başka Havadis sütununda Avrupa'da boşanma hükmünün yeni yürürlüğe girdiği zamanlarda gazetelere verilmiş bir ilan mizahi bir üslupla ele alan *Boşboğaz ile Güllabi*, eşini boşamak isteyenlerin bu durumu yazılı olarak bildirmeleri gerektiği, ayrıca okuyucuların kimliklerini ve nerede mülk sahibi olduklarını, milletvekili olmasını istedikleri kişinin isimlerini belirtmeleri gerektiğini yazmaktadır.¹⁷⁸ *Boşboğaz ile Güllabi*, hürriyet rozetlerine benzerliğinden dolayı Ramazan güllaçlarına bağlanan kelebek şeklindeki kurdelelerin Meşrutiyet'e

¹⁷⁰ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 6, 27 Ağustos 1908, s.1-2.

¹⁷¹ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 6, 27 Ağustos 1908, s.2.

¹⁷² Eski bahriye nazırı, Hasan Rami Paşa.

¹⁷³ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 6, 27 Ağustos 1908, s.2.

¹⁷⁴ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 6, 27 Ağustos 1908, s.2.

¹⁷⁵ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 6, 27 Ağustos 1908, s.2.

¹⁷⁶ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 7, 31 Ağustos 1908, s.3.

¹⁷⁷ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 8, 3 Eylül 1908, s.2.

¹⁷⁸ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 8, 3 Eylül 1908, s.2.

hürmetsizlik olarak görülmesi üzerine, durumun Güllaççılar Kethüdalığına *İttihat ve Terakki Cemiyeti*'nin İstanbul şubesine sorulmasını istibdat devrinin hafiyelik uygulamasına benzeterek eleştirmektedir.¹⁷⁹ Devrin dergilerinden *Karagöz*'ün insanı güldürücü bir etkiye sahip olduğunun ifade edilmesi,¹⁸⁰ dönemin meşhur mühendislerinden olan Nail Bey Avrupa'dan mühendis çağırıldığı öğrenince kendi yapmış olduğu incelemelerle Nafia Nezareti'ne başvurup kendi ismini kaydettirmesi,¹⁸¹ II. Meşrutiyet'in ilanının ardından *Metin*, *Feyz-i Hürriyet* ve *Tasvir-i Hayal* gazetelerinin anlaşarak üç gazete adı altında yayımlanmaya başlaması üzerine bu üç gazetenin ilmi, siyasi ve mizahi yönlerine nükteli bir üslupla yaklaşılması,¹⁸² *İkdam*'da Ali Kemal'in *Heyet-i Vükelâ*, *Serbest-i Matbuat* ve *Mısır Başkadısı* başlıklı makalelerinin oldukça beğenilmiş olmasının yanı sıra yorumların, atasözlerinin gazete sütunlarında kullanılmış olmasının tehlike arz ettiğinin belirtilmesi,¹⁸³ Kanun-i Esasi'nin ilanının ardından insanların mevcut dönemi hatırlattığı için hatıra maksadıyla madalyalar, nişanlar satın alıp takmaya başlaması ve bu yaptıkları işin bir süre sonra insanların akli dengesini bozması¹⁸⁴ Havadis sütunlarına yer almış konular arasındadır.

İkdam'da yer alan bir yazıda 3. Belediye Dairesi içinde icra edilen temel kazılma işi esnasında zahire gönderilen mühimmat deposunun II. Viyana Kuşatması zamanından kalma olduğu düşünülmesi üzerine *Boşboğaz ile Güllabi* bu depoda yiyecek bir şey olmadığını, sadece top güllerinin olduğunu ve bu güllerin İstanbul'a taşınıp müzede saklanması gerektiğini mizahi bir üslupla ifade etmektedir.¹⁸⁵ Mizah gazeteleri kulübünün düzenlemiş olduğu bir programda *Boşboğaz ile Güllabi*'nin vermiş olduğu nutuk ve dönemin mizah gazetelerinden *Geveze* ile *Zevzek*'in imtihanları kurmacasıyla *Boşboğaz ile Güllabi* devrin mizah yayıncılığını da eleştirmektedir.¹⁸⁶ İstibdat dönemi eleştirilirken mevcut dönemde de hafiyelerin rüşvet istemesi, karşı çıkılması halinde ise bir yolunu bulup rüşvet almayı

¹⁷⁹ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 8, 3 Eylül 1908, s.2-3.

¹⁸⁰ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 9, 7 Eylül 1908, s.2.

¹⁸¹ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 9, 7 Eylül 1908, s.3.

¹⁸² "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 11, 14 Eylül 1908, s.4.

¹⁸³ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 12, 17 Eylül 1908, s.2.

¹⁸⁴ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 12, 17 Eylül 1908, s.2.

¹⁸⁵ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 12, 17 Eylül 1908, s.2.

¹⁸⁶ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 12, 17 Eylül 1908, s.3.

başarması mizahi bir üslupla ele alınmaktadır.¹⁸⁷ Dönemin en ünlü muharrirlerinin eserleri ile süslü olan *Aşiyân Dergisi*'nin yayın hayatına başladığı ve içeriği de Havadis'te verilen bilgiler arasındadır.¹⁸⁸

Yeni Gazete'de yayınlanan Hamdullah Suphi imzalı *Teşebbüsü Şahsi ve Terbiye-i Milliyemiz* başlıklı makaleye atfen *Boşboğaz ile Güllabi* de mevcut yönetimi nükteli bir üslupla eleştirmektedir.¹⁸⁹ Vefat eden Zabtiye eski Nazırı Şefik Paşa'nın¹⁹⁰ defin için gereken masraflarının Belediye tarafından karşılanacağını haberini *Boşboğaz*, Şefik Paşa'nın yardıma muhtaç olmasından ziyade hiçbir gazetenin ona rahmet okumamış olmasına nükteli bir yaklaşım getirmiştir.¹⁹¹ Gazetenin 24. Sayısında yer alan Havadiste ise *İkdam* ile *Daily Mail* arasında geçen telgraf meselesi nükteli bir üslupla anlatılmaktadır.¹⁹² Dönemin gazetelerinden *Tercüman-ı Hakikat*'te yazılı olan bir habere göre *Şu'ûn-ı Kâzibe* başlıklı yeni bir gazete basın hayatına girmiştir.¹⁹³ *Şura-yı Ümmet* gazetesinin mevcut dönemdeki polisleri övmesi ve hamarat bulması üzerine ise *Boşboğaz ile Güllabi*, bu söylenenleri oldukça abartılı bulup polislerin söylendiği kadar hamarat olmadığını nükteli bir üslupla ele almaktadır.¹⁹⁴ Yine aynı gazetede bir haberde memleketteki dilenci bolluğunun kötü manzarasından bahsedilmektedir.¹⁹⁵ Bir grup hırsız tarafından hürriyet, adalet ve müsavat kelimelerinin yapmış oldukları işe alet edilerek hırsızlığı normal bir davranış olarak göstermeleri de mizahi bir üslupla hicvedilmektedir.¹⁹⁶ Osmanlı'nın Avusturya mallarına boykot ilan etmesi üzerine bu hadise Venedik Körfezindeki Avusturya sahillerinin, iletilemeyen eşya yükleri ve kumaş toplarıyla donatılarak güçlendirildiği şeklinde mizahi bir üslupla ele alınmıştır.¹⁹⁷

¹⁸⁷ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 12, 17 Eylül 1908, s.3.

¹⁸⁸ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 12, 17 Eylül 1908, s.3.

¹⁸⁹ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 12, 17 Eylül 1908, s.3.

¹⁹⁰ Ahmet Şefik Paşa 1896 Kasım'ından 26 Temmuz 1908'e kadar II. Abdülhamit idaresinin Zaptiye Nazırlığı görevini sürdürmüştür.

¹⁹¹ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 13, 21 Eylül 1908, s.3.

¹⁹² "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 24, 2 Kasım 1908, s.3.

¹⁹³ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 24, 2 Kasım 1908, s.3.

¹⁹⁴ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 24, 2 Kasım 1908, s.3.

¹⁹⁵ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 24, 2 Kasım 1908, s.3-4.

¹⁹⁶ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 24, 2 Kasım 1908, s.4.

¹⁹⁷ "Havadis", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 35, 10 Aralık 1908, s.3.

3.3.2.5.Telgraflarımız

“İki merkez arasında, kararlaştırılmış işaretlerin yardımıyla yazılı haberlerin veya belgelerin iletimini sağlayan bir telekomünikasyon düzeni”¹⁹⁸ anlamına gelen Telgraf, gazetenin tüm sayılarında bulunmayıp 2., 3., 5., 10. ve 11. sayılarında yer almaktadır. Telgraflarda, diğer sürekli sütunlarda işlenen konular sürdürülmüştür. Buna göre istibdat devri ile yeni düzenin eleştirilmesi konusuna Telgraflarda da rastlanmaktadır. Ayrıca bu telgrafların kurmaca olduğu anlaşılmaktadır.

2. sayıda yer alan telgraf Dersaâdet’ten 30 Temmuz’da gönderilmiş olup içeriğinde memurların oldukça yoğun olduğu, hürriyet devri denilen bu yeni idarenin daha ne kadar devam edeceği sorularak yeni devrin memurlarının da yeterince çalışmadığına mizahlı bir dille dikkat çekilmektedir.¹⁹⁹ 30 Temmuz’da Bursa’dan gönderilen bir telgrafta ise Fehim Paşa’nın katlinden sonra Çerkes Mehmet Paşa’nın aklının yerinden fırladığı ve kimseye tanınmamaya çalıştığı anlatılmıştır.²⁰⁰ Yine 30 Temmuz’da Londra’dan gönderilen telgrafta Harbiye Nezareti’nde tutuklu olan kişilerden hayat sigorta kampanyalarıyla işlemleri bulunanlara karşı sigorta şirketlerinin sözleşmeyi fesih etmiş olduğu anlatılmıştır.²⁰¹ Aynı tarihte Beyoğlu’ndan gönderilen telgrafta, hizmetlerinden tereddüt edilen ve maaşları da 2000’den aşağı bulunmuş olan küçük hafiyeler geçim sıkıntısı ile Beyoğlu’nda Çiçekçi Sokağı’nda bir dellal şirketi akd edip Tüysüz Haçık’i de reis seçtikleri anlatılarak istibdat devrinin hafiyelerinin yeni düzendeki durumları hicvedilmektedir.²⁰²

3. sayıda yer alan telgraf 14 Ağustos’ta İsviçre’den gönderilmiş olup Zülüflü İsmail Paşa’nın İttihat ve Terakki Cemiyeti aleyhinde yayında bulunmak için bir idare teşkil ettirdiği ve bu işte eniştesi Mazhar Bey’i görevlendirdiği ancak Dersaâdet’ten kaçmayı başarınca kadar Paris eski Sefiri Münir Paşa’nın işleri yöneteceği anlatılarak eski devrin önde gelen şahsiyetlerinin yeni devirdeki halleri

¹⁹⁸ www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5967348e64d721.02157880 Erişim Tarihi 13/07/2017.

¹⁹⁹ “Telgraflarımız”, Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 2, 13 Ağustos 1908, s.3.

²⁰⁰ “Telgraflarımız”, Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 2, 13 Ağustos 1908, s.3.

²⁰¹ “Telgraflarımız”, Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 2, 13 Ağustos 1908, s.3.

²⁰² “Telgraflarımız”, Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 2, 13 Ağustos 1908, s.3.

hicvedilmektedir.²⁰³ Yine 14 Ağustos'ta İsviçre'den gönderilen bir telgrafta da Cemiyet'in "Hürriyet-i Müstebideye Karşı" isimli bir gazete çıkartmış olduğu ve sermayesinin de oldukça fazla olduğu belirtilmiştir.²⁰⁴

14 Ağustos'ta İtalya'dan gönderilmiş olan telgrafta ise II. Abdülhamit devri vezirlerinden, hafiye teşkilatı yöneticisi ve 31 Mart Vakası'ndan sonra İtalya'ya kaçmış olan İzzet Paşa'nın (Arap İzzet Holo Paşa) Dersaadet'ten firarını kolaylaştıranlara teşekkür ederek isimlerini açıkladığı kurgulanarak *Boşboğaz ile Güllabi*'de bu isimlerin açıklanmasının olumlu bir etki meydana getirmediğini açıklanmıştır.²⁰⁵ 24 Ağustos'ta Harbiye Nezareti'nden gönderilmiş olan kurmaca bir telgrafta eski Dahiliye Nazırı Memduh Paşa'nın boya yapmak için istediği has boyayı şimdilik bulamadığı ve bunun üzerine katran suyunu boya yerine kullanmaya mecbur olduğu ifade edilerek eski devrin önemli isimlerinin yeni dönemdeki vazifeleri hicvedilmektedir.²⁰⁶ 24 Ağustos tarihinde Toptaşı Tımarhane'den gelen kurmaca telgrafta ise Zeki, Zülüflü İsmail, Eczacı Refik, Nazif Sururi ve Ragıp isimli kişiler deliler heyetine dahil olmak için buraya adaylıklarını göndermelerine karşın geçmişteki kötülüklerine binaen üç oya karşı kırk iki oy ile reddedilmeleri anlatılmıştır.²⁰⁷ 24 Ağustos tarihinde Erenköy'den gelen kurmaca telgrafta da eski Dahiliye Nazırı Memduh Paşa'nın ahırındaki katırlardan birinin doğurduğu haberi üzerine kocakarıların da bu hadiseyi kıyametin yakınlığına işaret etmeleri konu edilmiştir.²⁰⁸

Sirkeci'den gelen bir telgrafta Avrupa'da kösele fiyatlarının artmasından dolayı kunduracı esnafının bundan böyle karpuz kabuğu kullanacağını söylemesi ile *Boşboğaz ile Güllabi*'de İştay'ın, Tring'in, Mayer'in sattığı ayakkabıların tabanlarının ne kabuğundan olduğunu merak etmiş olması aktararak toplumsal bir gelişme hiciv yoluyla aktarılmaktadır.²⁰⁹ Hasköy'den gelen bir telgrafta, muharririn birinin Türkçe öğrenmek için *Alliance Israélite Mektebi*'ne başladığı ancak Yahudiceyi andırıldığından, Osmanlı Türkçesini asıl şive ile ifade etmek için *Kuşdili*

²⁰³ "Telgraflarımız", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 3, 17 Ağustos 1908, s.3.

²⁰⁴ "Telgraflarımız", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 3, 17 Ağustos 1908, s.3.

²⁰⁵ "Telgraflarımız", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 3, 17 Ağustos 1908, s.3.

²⁰⁶ "Telgraflarımız", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 5, 24 Ağustos 1908, s.3.

²⁰⁷ "Telgraflarımız", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 5, 24 Ağustos 1908, s.3.

²⁰⁸ "Telgraflarımız", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 5, 24 Ağustos 1908, s.3.

²⁰⁹ "Telgraflarımız", Boşboğaz ile Güllabi, Sayı 10, 10 Eylül 1908, s.2.

Frerler Mektebi'ne başladığı rivayet edilmiş olup *Boşboğaz ile Güllabi*'de bunun üzerine tavsiyede bulunarak Menak Efendi'nin *Osmanlı Tiyatro Kumpanyası*'na gitmesini söylemiştir. Bu kurmaca telgrafla, Osmanlıcada Fransızca kelimelerin kullanımını mizahi bir üslupla eleştirilmektedir.²¹⁰

3.3.2.6. Mektuplar/Şehir Mektubu

Bu sürekli sütunda kurmaca mektuplar yoluyla mevcut dönemde yapılan keyfi uygulamalar ve adam kayırma gibi eşitsizlikler mizahî bir üslupla eleştirilmiştir.²¹¹ Kanun-i Esasî'nin uygulanmaya başlamasıyla beraber birçok şeyde değişiklik meydana geldiği,²¹² dönemin yayınları arasında bulunan *Servet-i Fünûn Dergisi* ile *Mizan* gazetesi arasındaki atışmalar,²¹³ dönemin mizah gazeteleri olan *Boşboğaz ile Güllabi* ve *Karagöz*'ün birbirlerine karşı olumsuz anlamda sergilemiş oldukları tavır²¹⁴ ele alınırken, Ahmet Rasim imzalı bir mektupta gazete yazılarının dillerin karmakarışık hale gelip anlaşılmaz olduğu nükteli bir üslupla eleştirilmektedir.²¹⁵

3.3.2.7. Sözlük

Boşboğaz ile Güllabi'de *Kâmûs-ı Hürriyet* başlığı altında mizahi bir sözlük çalışması yayınlanmıştır. Üç sayı yayınlanmış olan bu sözlükten bazı örnekler şöyledir:

Eser-i Cedid Kâğıt: *Rubab-ı Şikeste*'nin kâğıdı.

Maddiyât: Nişanlar

Maneviyât: Rütbeler

Afât-ı Semâvîye: Yağmurlu havada yırtık şemsiyeler.

Afât-ı araziye: Çamurlu havada yırtık potinler.

Şöhret: Manası mâlum, mal-ı miri gibi kapanın elinde kalır.

²¹⁰ "Telgraflarımız", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 10, 10 Eylül 1908, s.2.

²¹¹ "Şehir Mektubu", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 2, 13 Ağustos 1908, s.2.

²¹² "Şehir Mektubu", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 2, 13 Ağustos 1908, s.2.

²¹³ "Şehir Mektubu", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 5, 24 Ağustos 1908, s.4.

²¹⁴ "Şehir Mektubu", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 5, 24 Ağustos 1908, s.4.

²¹⁵ "Şehir Mektubu", *Boşboğaz ile Güllabi*, Sayı 6, 27 Ağustos 1908, s.2.

Toprak: Memalik-i Mahrusenin kaldırımları.

Dağlar: Memalik-i Mahrusenin mebâni-i aliyyesi.

Avam Kamarası: Mahalle kahveleri.

Şehadetnameler: Mekteblerden alınan muktesebat vesikalarıdır. 11 Temmuz'dan evvel bunların hile karışmayanları ancak aşî şehadetnemeleri idi.

Yel değirmeni: Efkâr-ı avam

Cühela: Kafasının içi kel olanlar.²¹⁶

Boşboğaz ile Güllabi'nin yayınlanan *Kâmûs-ı Hürriyetin* ikinci sayısında yer alan bazı örnekler ise şöyledir:

Tevazu: Herkesi güzel gösteren bir libas.

Aşk: Hayvanatla insanlar arasında müşterek bir his.

Vakit: Nakit.

Tembellerin Vakti: Kalb-akçe.

Sürücü: At cambazı.

Gönül: Sarhoşların meyhanede camlardan kadehlerden sonra kıldıkları şey.

Sersemlik: Bir insanda vücudu şahıs-ı ahir tarafından görülen hal.

İltimas: Acize-i mensubiyete va'z olunur destek.

Aferin: Bahşîş lafzî.

Rüşvet: Gayr-ı resmi tahsil olunur vergi.²¹⁷

Kâmûs-ı Hürriyet'in üçüncü sayısında yer alan bazı kelimeler şöyledir:

Yağmur: Gazeteler.

²¹⁶ “Kâmûs-ı Hürriyet”, Sayı 14, 24 Eylül 1908, s.2.

²¹⁷ “Kâmûs-ı Hürriyet”, Sayı 15, 28 Eylül 1908, s.3-4.

Bulut: Muharrirler.

Hamal: Omuzundan hamile olan.

Dayak: Tımarhanelerde haricen istimal edilen ilaç.

Ümmet-i Merhume: 11 Temmuz'a kadar rahmetle yad edilen ümmet.

Kafatası: Devr-i istibdadda âsâr-ı muzıra saklanılan bir kütüphane (Ancak bunun basılmak ihtimali yoktur).

Açlık: Fukaranın kazaya bırakmadıkları oruç.

Cenin: Mesude.

Veled: Beyaz.

Muharrir: Bir kelimeyi bir makale yapan.

Grev: Çok gazete okumaktan efkar-ı nâs'ın bulunduğu hal.

Rumeli-Anadolu: Hükümet'in 11 Temmuz'dan evvel bir araya gelmeyen iki yakası.

Yangın: Ağniya'nın malını fukaranın canını yakan bir afet.

Ateş-i istibdad: Fecr-i şimali.

İhtiyar: İnsan eskisi

Kadınlar: Tertib-i suhulleriyle dolu evrak- havadis.²¹⁸

3.3.2.8. Tefrikalar

Boşboğaz ile Güllabi'nin 36 sayısı boyunca üç tefrika yayınlanmıştır. Bu üç tefrika; 4 sayı yayınlanan “Yan Kesiciler Kulübü”, 15 sayı yayınlanan “Bir Seyahat-i Acîbe” ve 4 sayı yayınlanan “Bir Muammâ”dır. *Yan Kesiciler Kulübü*'nün yayımına gazetenin 17 Ağustos 1908 tarihli 3. sayısında başlanmış, tefrikanın yayımı 20 Ağustos 1908 tarihli 4. sayıda ve 7 Eylül 1908 tarihli 9. sayıda sürdürülerek

²¹⁸ “Kamus-ı Hürriyet”, Sayı 17, 5 Ekim 1908, s.4.

gazetenin 14 Eylül 1908 tarihli 11. sayısında son bulmuştur. Tefrika gazetesinin 2. sayfasında yayınlanmıştır.

Bu tefrikada, Kanun-i Esasi'nin insanlara bahşetmiş olduğu nimetler, mevcut devirdeki bazı bakanlıkların bakanlar kurulundan çıkartılmış olması, istibdat devrinde fenalıklar ve kötülükler yüzünden zarara uğrayan halkın bu duruma sessiz kalması, memurların görevinin kanuna uygunluğuna önem vermemesi, yalnızca mevkisini muhafaza etmek için nerelere hoş görünmek gerekiyorsa kendini sadece bu cihete önem vermekle vazifedar bilmesi, anlatılan konular arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak Kanun-i Esâsi'nin ilanı ile birlikte daha çok kişisel özgürlüklerin ön plana çıkartılmak istendiği bir düzen oluşturulmak istenmiş ancak istibdat devrinde bu düzen bozulmuş siyasi ve bürokratik alanda ciddi sorunlar ortaya çıkmıştır.

“Bir Seyahat-i Acîbe” başlıklı tefrika ise 15 Sayı yayınlanmıştır. Bu tefrikanın yayınına gazetenin 17 Eylül 1908 tarihli 12. sayısında başlanmış, tefrikanın yayını 21 Eylül 1908 tarihli 13. 24 Eylül 1908 tarihli 14. 28 Eylül 1908 tarihli 15. 1 Ekim 1908 tarihli 16. 5 Ekim 1908 tarihli 17. 8 Ekim 1908 tarihli 18. 12 Ekim 1908 tarihli 19. 15 Ekim 1908 tarihli 20. 19 Ekim 1908 tarihli 21. 22 Ekim 1908 tarihli 22. 26 Ekim 1908 tarihli 23. 2 Kasım 1908 tarihli 24. 5 Kasım 1908 tarihli 25. ve 9 Kasım 1908 tarihli 26. sayısında son bulmuştur. Tefrika 26. sayıda 4. sayfada diğer sayılarda ise 2. sayfada yayınlanmıştır.

Bu tefrikada ise; Edirnekapı'da oturan İrfan ve Mahir adında iki arkadaşa semtin yorgancısının Büyükada'yı anlata anlata bitirememesi ve bunun üzerine İrfan ile Mahir'in Büyükada'yı görmek istemesi ile başlayan yolculukta başlarına gelen aksilikler anlatılmaktadır.

“Bir Muammâ” başlıklı tefrika 4 Sayı yayınlanmıştır. Bu tefrikanın yayınına gazetenin 9 Kasım 1908 tarihli 26. sayısında başlanmış, tefrikanın yayını 12 Kasım 1908 tarihli 27. 10 Aralık 1908 tarihli 35. ve 14 Aralık 1908 tarihli 36. sayısında son bulmuştur. Tefrikanın 26., 35. ve 36. sayıları 2.ve 3. Sayfada yer alırken 27. sayısı ise 2. Sayfada yayınlanmıştır.

Bu tefrikada; Nebile Hanım ile evli olan Kâmil Bey'in zevcesi namına bankadan aldığı parayı metresine kaptırması üzerine, zevcesine durumu açıklamak için bir çare arayışına girmesi ve parayı düşürdüğüne dahil gazeteye ilan vermesi ve hiç inandırıcı olmaması gibi konular yer almaktadır.

3.4. Karikatürler

Boşboğaz ile Güllabi esasen yazının hakim olduğu ancak karikatürün de bulunduğu bir mizah gazetesidir. Gazetenin 1. sayısından 36. sayısına kadar toplam 71 karikatür yayınlanmıştır. Karikatürler genellikle gazetenin 3. ve 4. sayfasında yer almıştır. Gazetede yayınlanan karikatürler II. Meşrutiyet dönemi karikatürcülüğünün genel özelliklerini taşımaktadır.²¹⁹ Yani örneğin konusu ağırlıklı olarak eski dönemin eleştirisi, yeni dönem ve basın hayatıdır. Bu yönüyle de *Boşboğaz ile Güllabi*'nin karikatürlerinde siyasi karikatürler olma özelliği ağır basmaktadır. Tamamı siyah-beyaz olan karikatürlerin neredeyse hepsi yazılıdır. Çünkü bu çizimler yazının/lejanın yardımıyla mesaj vermektedir. Bu lejandlar sohbet şeklindedir. Bu sohbette söz ve anlam oyunları yapıldığı da görülmektedir. Karikatürlerde çizgisellik öne çıkmaktadır ve az da olsa portre karikatürler de bulunmaktadır. Yazısız karikatür ise çok azdır.

Boşboğaz ile Güllabi'nin karikatürleri konuları bakımından iki ana grupta değerlendirilmiştir. Birinci grupta eski devrin –II. Abdülhamit devrinin- eleştirisi, ikinci grupta yeni devrin –II. Meşrutiyet devrinin- yenilikleri ve gelişmeleri ele alınmaktadır.

²¹⁹ Çeviker, a.g.e., s. 55-60.

3.4.1. Eski Devrin Eleştirisi

3.4.1.1. Eski Devrin Önde Gelen Şahsiyetleri

Boşboğaz ile Güllabi 'nin ilk sayısında birinci sayfada yer alan bu karikatürde *Servet-i Fünûn*, *Hanımlara Mahsus Gazete*, *Tercüman*, *Tanin*, *İkdam* ve *Mizan* gazetelerini temsilen resmedilmiş eli sopalı figürler, köpek şeklinde tasvir edilmiş *Malûmat* gazetesini dövmetedir. Çünkü *Malûmat* gazetesi eski devrin yayın organlarından biridir. Karikatürün lejandın da şu satırlar kayıtlıdır.

_Arkadaş bir sopa indirde ayak altından def olsun.

_Sen indir daha bana saldırmadı.

_Gözlerini beğenemiyorum.

_Fırsat bekliyor galiba, içeride bir çok iri yarı hamallar var. Bunları ne işde kullanıyor veya kullanacak.?

_Ne halt ederse etsin... Fehim Paşa'nın uğradığı su-i akıbet elbette emsaline mücib-i ibret olur.

Karikatürde adı geçen II. Abdülhamit'in yaveri ve Başhafiyesi olan Fehim Paşa, Meşrutiyet'in ilanından sonra 1908'de halk tarafından linç edilmiştir. *Boşboğaz*

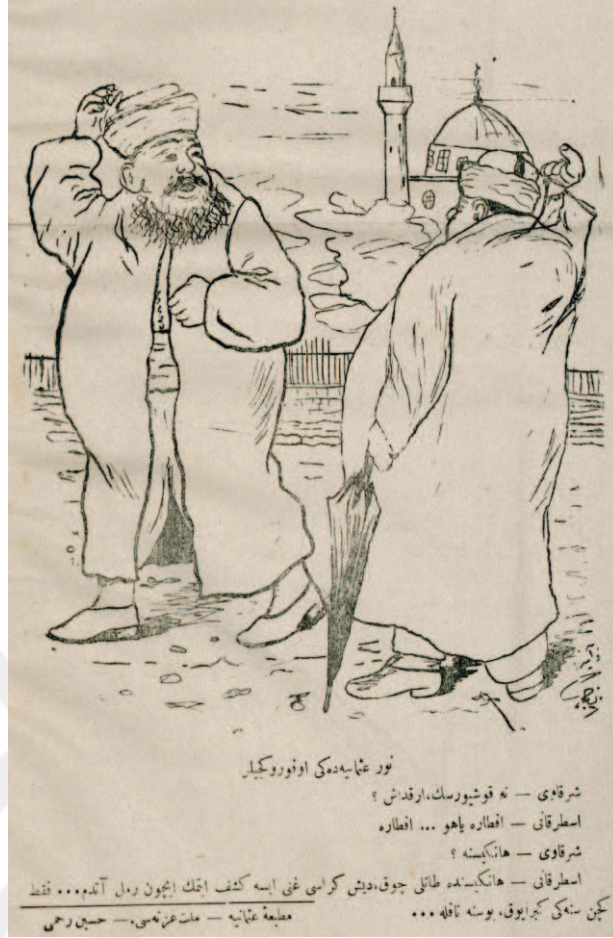
ile *Güllabi*'nin bu karikatüründe II. Abdülhamit taraftarı gazetelerden biri olan *Malûmat*'a Fehim Paşa'nın bu akıbetinin ibret olması fikri işlenmektedir.

Gazetenin 3. sayısının 4. sayfasında yer alan bu karikatürde bir ip üzerinde cambaz şeklinde dönemin sadrazamı Kâmil Paşa ile yine cambaz olarak eski sadrazam Mehmet Said Paşa tasvir edilmiştir. Karikatürün lejandın da şu satırlar bulunmaktadır:

_Yoruldunsa öteki duymadan bana haber ver. Şimdi oyunumu değiştirdim. Beğenirler zannedirim

II. Meşrutiyet'in ilanından kısa bir süre sonra 3 Ağustos'ta Said Paşa düşmüş yerine 7 Ağustos'ta İttihat ve Terakki'nin desteklediği Kâmil Paşa kabinesi sadarete getirilmiştir. Bu karikatürde Said Paşa'nın İttihat ve Terakki'nin beğeneceği bir programla yeniden sadaret makamına aday olduğu fikri hicvedilmektedir.

“Nuriosmaniye’deki Üfürükçüler” başlığıyla gazetenin 15. sayısının 4. sayfasında yer alan bu karikatürde, başta II. Abdülhamit’in danışmanı Ebu’l Hüda Efendi olmak üzere eski devrin din adamlarına önem veren tutumu eleştirilmekte ve II. Meşrutiyet’in ilanından sonra ise bu şahsiyetlerin eski kıymetlerini kaybettikleri vurgulanmaktadır. Karikatürün lejandı şöyledir:

Şarkavi- Ne koşuyorsun. Arkadaş?

Usturkani- İftara yahu...iftara

Şarkovi- Hangisine?

Usturkani- Hangisinde tatlı çok, diş kirası gani ise keşf etmek için remil ettim... fakat geçen sene ki kübera yok. Bu sene nafile.

Gazetenin 26. sayısının 4. sayfasında yer alan bu karikatürde Arap İzzet Holo Paşa konu edilmektedir. II. Abdülhamit'e en yakın isimlerden biri olan Mabeyn ikinci Katibi Arap İzzet Paşa, II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Avrupa'ya kaçmış daha sonra da Mısır'a gitmiştir. Karikatürün lejandı şöyledir:

Evvelce alet-i istibdad iken şimdi Avrupa'da bulunan bir hain. Körükle bakalım körükle. Kazgan ifsadından daha ne dumanlar çıkacak.

3.4.1.2. Bazı Eski Uygulamalar

Gazetenin 28. sayısının 4. sayfasında yer alan bu karikatürde eski devirde vilayet teşkilatlarının ıslahat ve düzenlenmesinin ihmal edilmiş olduğu konu edilmektedir. Karikatürün lejandı şöyledir:

Vilayet'in senelerce birikmiş ıslahat ve tensikat evrakını bir an evvel Meclis-i Mebusan'a yetiştirmeğe çalışıyorsam da sandıklar pek ağır, yol pek uzun görünüyordu.

Gazetenin 29. sayısının 3. sayfasında yer alan bu karikatürde eski devrin vurgunculuğu eleştirilerek yeni devirde bunların artık son bulduğu ifade edilmektedir. Karikatürün lejandı şöyledir:

Aman dikkat et! Alacağın nişan hedefini tayin edecektir.

Hepsini birden vurmak istiyorum!

Yağma yok! O devr-i istibdadda mümkündü.

Gazetenin 17. sayısının 4. sayfasında yer alan “İstikraz” başlıklı bu karikatürde Osmanlı Devleti’nin eski borçları konu edilmektedir. Karikatürün lejandı şöyledir:

Nasıl tortu kalıyor mu?

3.4.1.3. Hafiyelik Teşkilatı

Gazetenin 9. sayısının 4. sayfasında yer alan bu karikatürde otomobilli insanlar tarafından kovalanan hafiyelerin bir kısmının ezildiği, diğer kısmının da kaçtığı görülmektedir. Karikatürün lejandı şöyledir:

Hafiyeler otomobilin çok aleyhinde bulunduğu için şimdide otomobil husemasından intikam alıyor.

Bu karikatürde eski devrin en eleştirilen uygulamalarından biri olan hafiyelik teşkilatı hicvedilerek yeni devirde bu kurumun yok edilmesine dikkat çekilmektedir.

3.4.1.4. Donanma

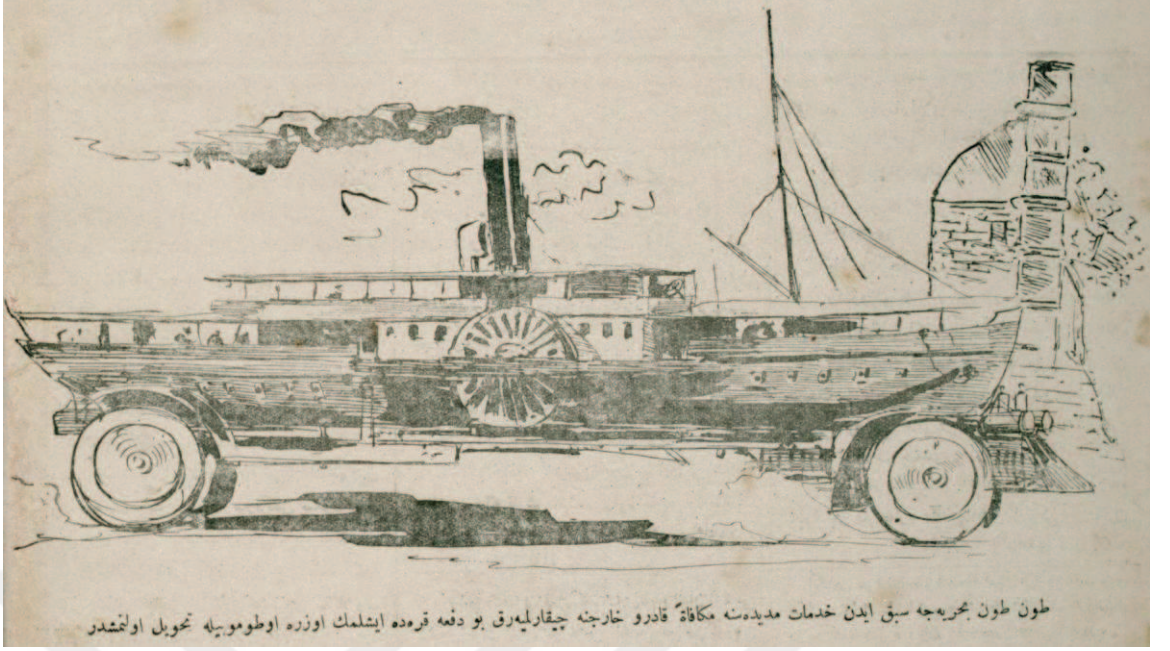

Gazetenin 17. sayısının 3. sayfasında yer alan bu karikatürün lejandı şöyledir:

“-Ne yapıyorsun arkadaş?..

-Bütün bu gemilerimizin birinci sınıf harb sefinelerine tahvili için dua ediyorum.”

Boşboğaz ile Güllabi, bu karikatürle II. Abdülhamit döneminde Osmanlı donanmasının Haliç’e bağlanmış olmasını eleştirmektedir.

Gazetenin 35. sayısının 4. sayfasında yer alan bu karikatürde de donanmanın durumu hicvedilmektedir. Karikatürün lejandı şöyledir:

Ton ton bahriyeye sebk eden hıdmat-ı medidesine mükâfaten kadro haricine çıkarılmayarak bu defa karada işlemek üzere otomobile tahvil olunmuştur.

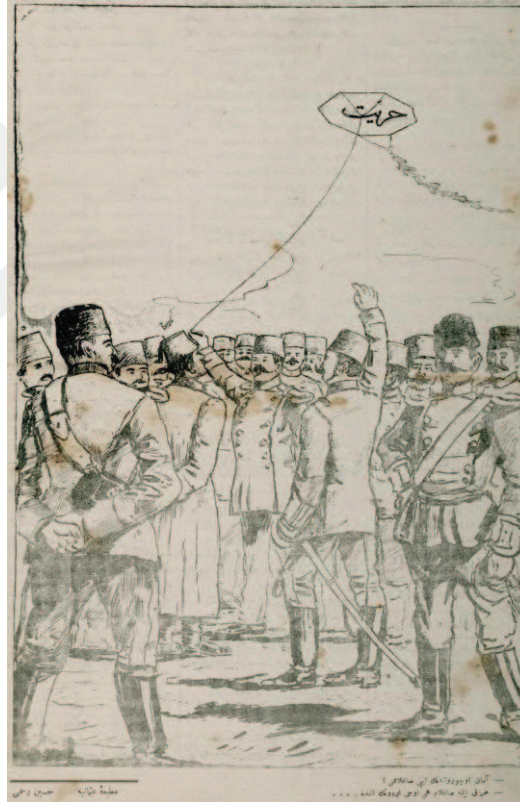
3.4.2. Yeni Devrin/II. Meşrutiyet'in Gelişme ve Uygulamaları

3.4.2.1. Hürriyet, Uhuvvet, Müsavat, Adalet

Gazetenin 7. sayısının 1. sayfasında II. Meşrutiyet'in yeni kavramlarından biri olan "hürriyet" bir kadın figürüyle resmedilmiş, sokaklara ise eski devrin temsilcisi olan yıkılmış hafiye ve dolandırıcı figürleri yerleştirilmiştir. Karikatürün lejandı şöyledir:

Kamun-i Esasi'nin ilânından sonra hürriyet, meydan süpürgesiyle sokakları hafiyelerin, dolandırıcıların vücudlarından tathir ediyor. Münir Paşa dürbün ile Bükreş'den Dersaâdet'i seyrediyor. Paraları dercib edenler vapurlara kaçıyor kaçamayanlar deliğe giriyor.

Gazetenin 34. sayısının 4. sayfasında bulunan bu karikatürde yeni devrin başlıca kavramlarından biri olan "hürriyet" konu edilerek ordunun yeni devirdeki etkinliğine işaret edilmektedir. Karikatürün lejandı şöyledir:

_Aman uçurtmanın ipi sağlam mı?

_Merak etme sağlam hem ucu ordunun elinde....

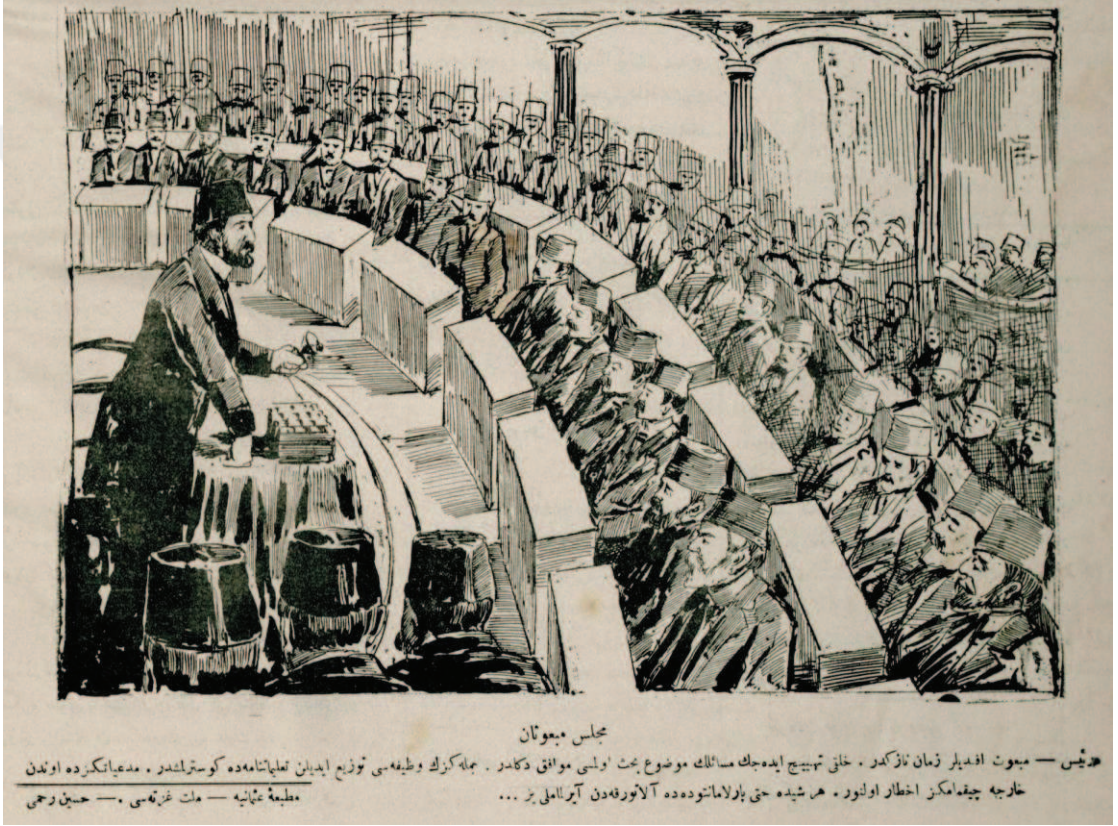

Gazetenin 16. sayısının 4. sayfasında bulunan bu karikatürde bir terazinin iki kefesinde bulunan kelebek ve fil figürleri altına yazılmış “*Kanun nazarında her ikiside müsavidir*” cümlesiyle II. Meşrutiyet devrinin eşitlik anlayışına vurgu yapılmaktadır.

Gazetenin 36. sayısının 4. sayfasında bulunan bu karikatürde yeni devirde artık II. Meşrutiyet'in en önemli ilkeleri olan hürriyet, adalet, eşitlik ve kardeşliğin yürürlükte olacağı vurgulanmaktadır. Karikatürün lejandı şöyledir:

Her rub-ı kaviste bir hürriyet, adalet, müsavat, uhuvvet kelimeleri muharrer olan bu saat binası muvakkithane-i umumi add olunarak herkes saatini bu saate göre ayar edecektir.

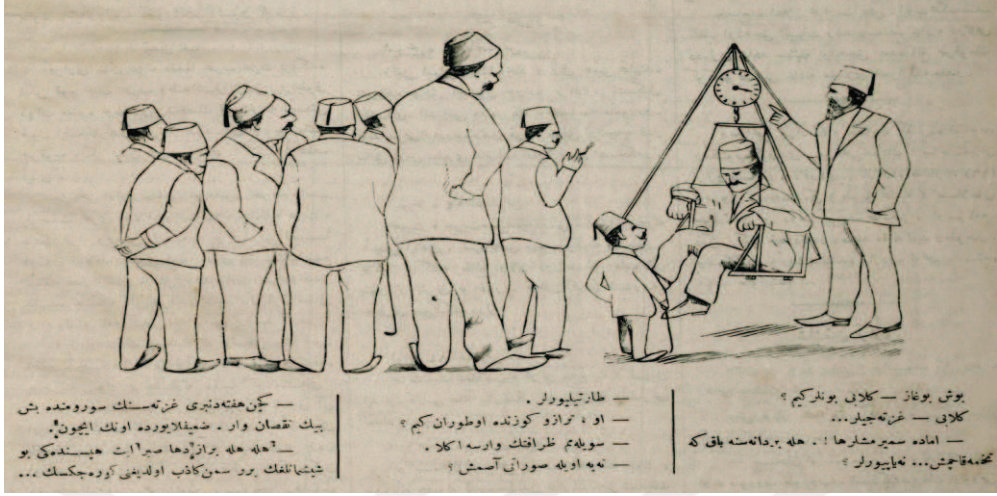

Gazetenin 18. sayısının 4. sayfasında bulunan “Meclis-i Mebusan” başlıklı bu karikatürün lejandı şöyledir:

Reis- Mebus efendiler zaman nazikdir. Halkı teheyüz edecek mesailin mevzu-bahis olması muvafık değildir. Cümlelizın vazifesi tevzi edilen talimatnamede gösterilmiştir. Müddeiyatınızda ondan harice çıkmamanız ihtar olunur. Her şeyde hatta parlamentoda da alaturkadan ayrılmamalıyız...

Boşboğaz ile Güllabi bu karikatürle yeni devrin anlayışlarından birinin de Osmanlı'yı oluşturan halkların birliğine verilen önem olduğunu vurgulamaktadır.

3.4.2.2. Basın Hayatı ve Gazeteciler

Gazetenin 3. sayısının 4. sayfasında yer alan bu karikatürde tartılan çeşitli gazeteciler tasvir edilmiştir. Karikatürün lejandında şu satırlar yazılıdır:

Boşboğaz-Güllabi bunlar kim?

Güllabi- Gazeteciler...

_Amma da semirmişler ha! Hele bir tanesine bak ki tohuma kaçmış... ne yapıyorlar?

_Tartılıyor.

_O, terâzi gözünde oturan kim?

_Söylemem zerafetin varsa anla.

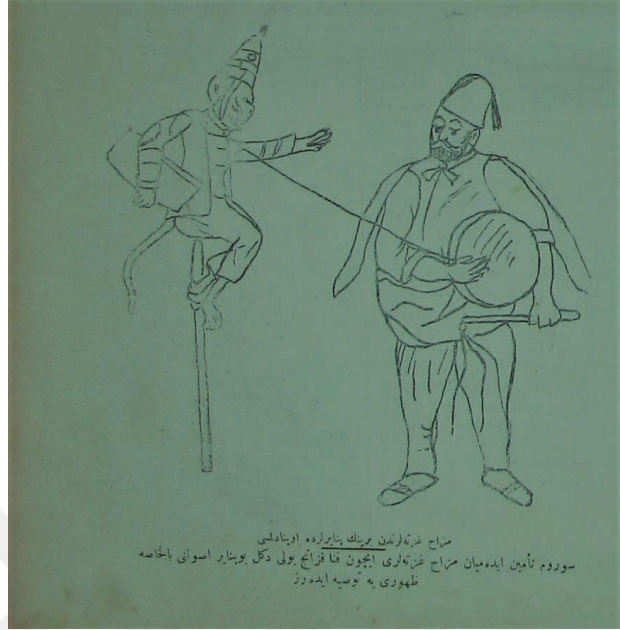
_Neye öyle suratını asmış.?

_Geçen haftadan beri gazetesinin sürümünde beş bin noksan var. Zayıflıyor da onun için.

_Hele hele biraz daha sabret hepsindeki bu şişmanlığın birer semin kâzib olduğunu göreceksin...

Devrin gazetelerinin ve gazetecilerinin eleştirildiği bu karikatürde *Boşboğaz* ile *Güllabi* bazı gazetelerin satışlarının azaldığını, ancak eski satışların yoğun

olmasının da “yalancı şişmanlık” olduğunu yani aslında satışların şişkin olmasının iyi gazete ya da gazetecilerden kaynaklanmadığını söylemektedir.

Gazetenin 11. sayısının 1. sayfasında yer alan bu karikatürde bir kukla oynatıcısı tasvir edilmiştir. Karikatürün alt yazısından anlaşıldığı kadarıyla bir mizah gazetesi kukla yapılarak bir panayırda oynatılmaktadır. Yazının devamı şöyledir: “Sürüm temin edemeyen mizah gazeteleri için fena kazanç yolu değil bu panayır usulünü bilhassa Zuhuri’ye tavsiye ederiz.”

Görüldüğü gibi bu karikatürde devrin mizah gazetelerinin satışlarının azlığına değinilerek bilhassa Zuhuri adlı mizah gazetesi hicvedilmektedir.

Gazetenin 11. sayısının 4. sayfasında yer alan bu karikatürde çeşitli gazeteleri temsilen gazeteci figürlerine yer verilmiştir. Bu figür gruplarının sağdan sola ilkinin altında “*Bunlar şimdilik müteessirane birer seyirci*”, ikincisinin altında “*İşte bunuda sancı yakalamış ismini vefatından sonra yazarız*”, üçüncüsünün altında “*Dün hasta iken bugün maa't-teessüf haber-i vefatını aldığımız İttifak refikimiz*” ve sonuncusunun altında “*Merhum Hürriyet Gazetesi*” yazısıyla II. Meşrutiyet’in ardından çıkan pek çok gazetenin uzun ömürlü olmayışına mizahi bir üslûpla değinilmektedir.

Gazetenin 19. sayısının 3. sayfasında yer alan bu karikatürde çeşitli gazeteleri temsilen gazeteci figürlerine yer verilerek şu lejand kullanılmıştır:

Gazeteciler şimdi teveccüh edecek kutb-ı mıknatısı buldular.

Bu karikatürle gazetecilerin çeşitli çevrelerden aldıkları maddi yardımlar eleştirilmektedir.

Gazetenin 25. sayısının 3. sayfasında yer alan bu karikatürün lejandı şöyledir:

Gazetecilerin ancak birkaçı rahatı buldu. Diğerleri Pir aşkına çalışıyorlar. Bu bâr-ı sakîl matbuatı bakalım daha ne kadar müddet çekebilecekler. Fakat görünüşe nazaran arabadan da birkaç incek daha var...Kalacaklara Allah, safa-yı hatır versin...

Yeni devirde basın hayatının zorluklarından bahsedilen bu karikatürde pek çok yayının kapanması ve yayınıni sürdürenleri ise zorlukların beklendiği fikri işlenmektedir.

Gazetenin 30. sayısının 4. sayfasında bulunan karikatürde II. Meşrutiyet devrinde sayısı oldukça artmış gazeteler konu edilmektedir. Karikatürün lejandı şöyledir:

_Turşucu baba! Bu yeni kavanozlarda neler var?

_Yeni zaman turşuları!..

_Bu nasıl şey?..

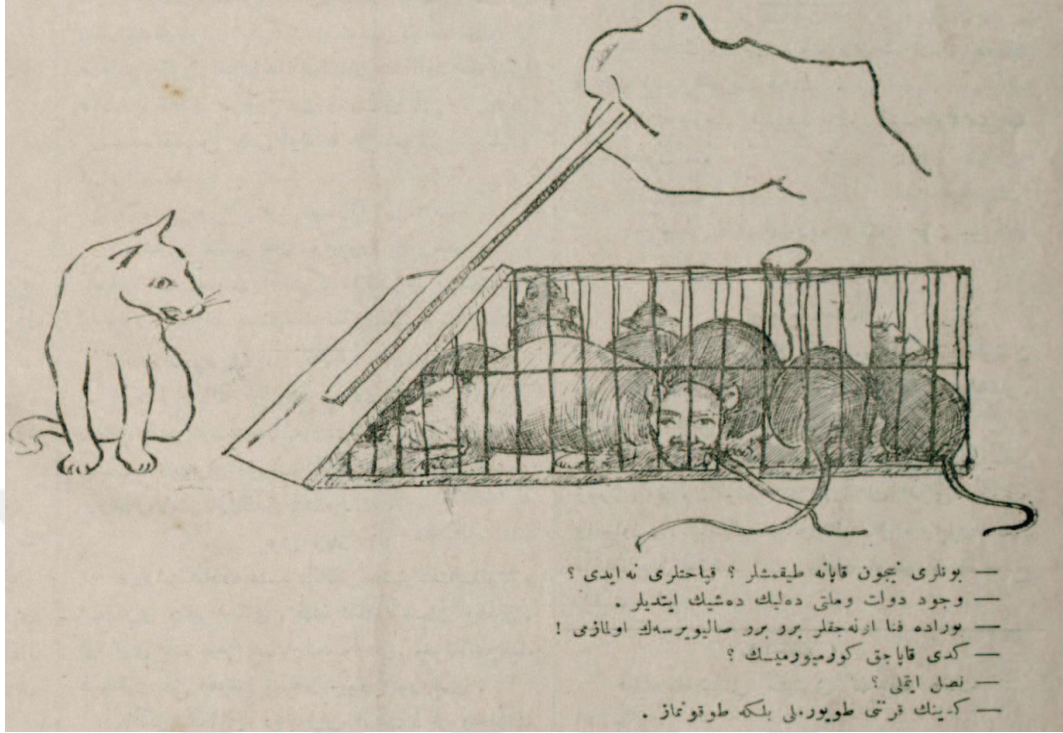
_Taze iken yenilmeyen fakat turşusu gayet leziz olan ceride yaprakları.

Bu karikatürde *Boşboğaz ile Güllabi*'de yeni çıkan gazetelerin genellikle tutunamadıkları, tutunmayı başaran gazetelerin ise iyi gazeteler olduğu fikri işlenmektedir.

Gazetenin 13. sayısının 3. sayfasında bulunan bu karikatürün lejandı “*Hepsini mütâlaa kabil değil...bazı makaleler var onları hazm hiç kabil değil!..*” şeklindedir. Bu karikatürle devrin yazılarının içeriğine eleştirel bir yaklaşım sergilenmektedir.

3.4.2.3. Eski Devir Siyasilerinin Tutuklanması

Gazetenin 7. sayısında 4. sayfada yayınlanan bu karikatürde eski devrin şahsiyetleri fare figürüyle simgelenecek kafeste resmedilmiştir. Karikatürün lejandı şöyledir:

_Bunları niçin kapana tıkmışlar? Kabahatleri ne idi?

_Vücut-ı devlet ve milleti delik deşik ettiler.

_Burada fena olacaklar birer birer salıversen olmaz mı !

_Kedi kapacak görmüyor musun?

_Nasıl etmeli?

_Kedinin karnını doyurmalı belki dokunmaz

Bu karikatürde eski devrin önde gelen kişilerinin devlet ve millete verdikleri zarardan dolayı yeni devirde hapsedilmiş olmaları hiciv yoluyla anlatılmaktadır.

Gazetenin 23. sayısının 4. sayfasında bulunan karikatürün lejandı şöyledir:

_Ne duruyorsunuz girsenize

_Müddet-i mevkuşiyetimin ne kadar devam edeceğini söylemediğim için korkuyorum..

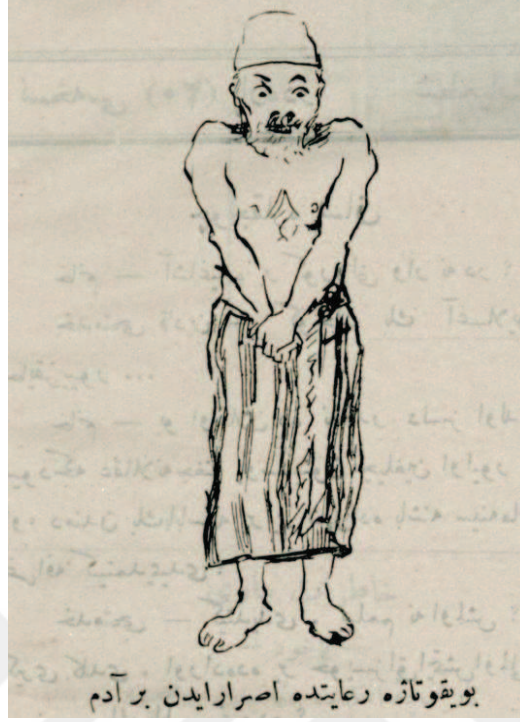
_Emsaliniz misüllü....

_O ne demek?

_Ne demek olacak. Bu kapıdan giriniz öbür kapıdan salıvereceğiz.

Boşboğaz ile Güllabi bu karikatürle II. Meşrutiyet'in ilanından sonra tutuklanan eski devrin yöneticilerinin kısa süre sonra serbest bırakılmasını eleştirmektedir.

3.4.2.4. Avusturya ve Bulgaristan Mallarının Boykot Edilmesi

Gazetenin 24. sayısının 2. sayfasında bulunan karikatürün lejanı şöyledir: *Boykotaj'a riayette ısrar eden bir adam.*

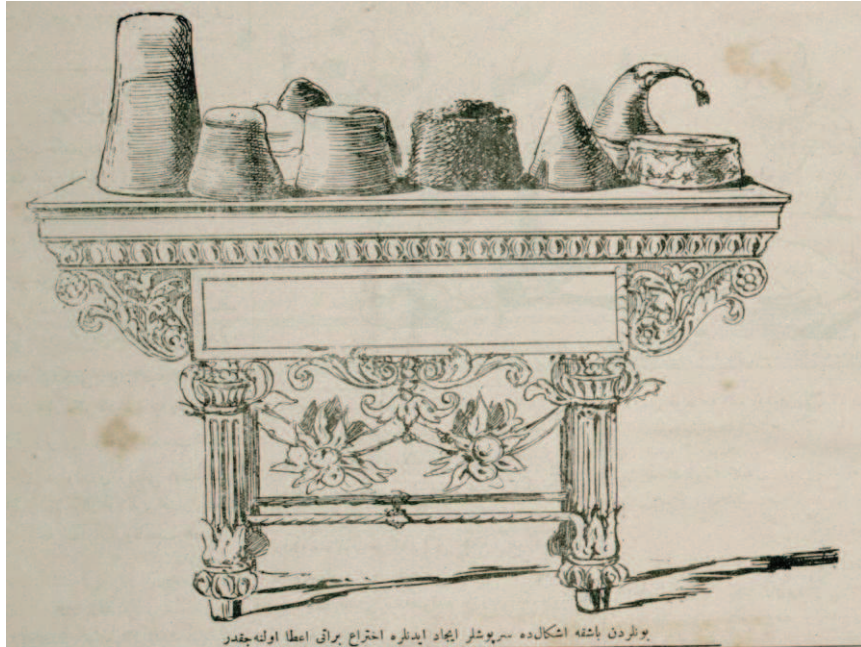
Bu karikatürde II. Meşrutiyet'in ilanından sonra "Fes boykotu" olarak bilinen Avusturya ve Bulgaristan mallarının boykot edilmesi olayına mizahi bir üslupla değinilmektedir.

Gazetenin 24. sayısının 4. sayfasında bulunan karikatür de boykot meselesi ele alınmıştır. Karikatürün lejandı şöyledir:

Merak etme Avusturya mağazası değil bayrağına baksana İngiliz...

Ben bayraktan anlamam da.

Gazetenin 26. sayısının 3. sayfasında bulunan karikatürde de fes boykotu sırasında yaşanan yeni başlık ve milli kıyafet meselesi ele alınmıştır. *Boşboğaz ile*

Güllabi, bu maksatla hangi başlıkların giyilmesi gerektiği konusuna nükteli bir üslupla değinmektedir. Karikatürün lejandı şöyledir:

Bunlardan başka eşkâlde serpuşlar icâd edenlere ihtira beratı i'ta olunacaktır.

Gazetenin 31. sayısının 4. sayfasında bulunan Osmanlı ve Bulgar delegelerinin resimlendiği bu karikatürde, Avusturya'nın 3 Ekim'de Bosna-Hersek'i ilhak etmesi sırasında Bulgaristan'ın da bağımsızlığını ilan etmesi konu edilmektedir. Bu gelişmeler üzerine Osmanlı Devleti Avusturya ve Bulgar mallarına karşı boykot başlatmıştır. Karikatürün lejandı şöyledir:

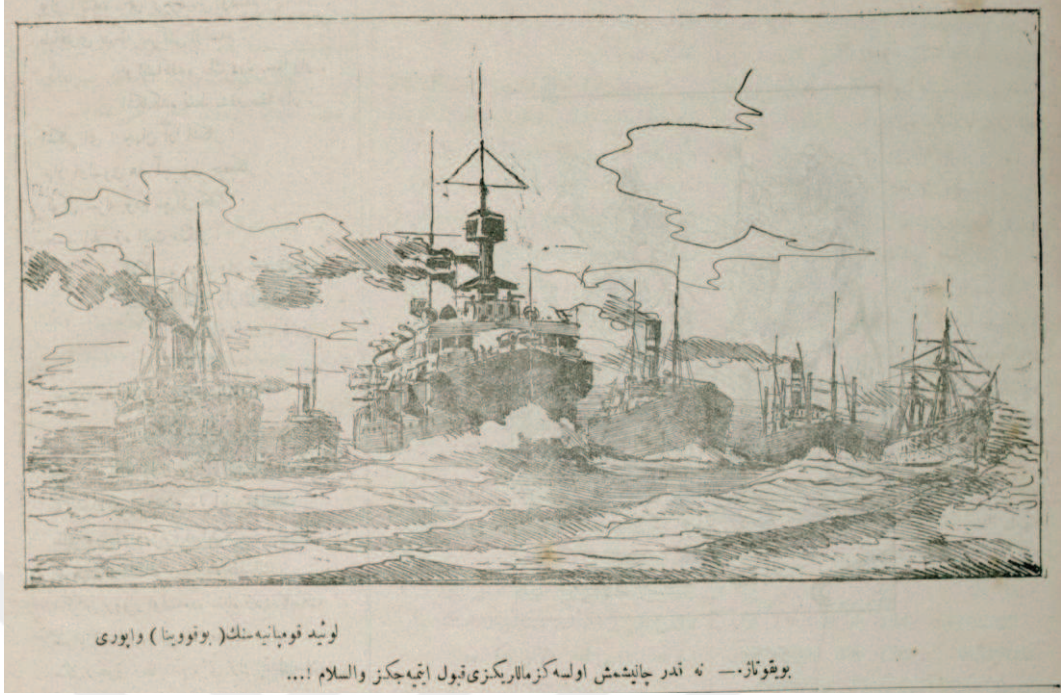
Kâmil Paşa- İstiklal kolay...uzlaşma güç! Herkesin endazesine göre bez verilmez.

Leyânçif- Ne yapalım! Prens Ferdinand Avusturya endazesıyla ölçmeğe alışmış da!..

Kâmil Paşa- Kabahat sizde, Avusturya endazesi emtiası gibi hilelidir. Bez emtiasını alıyorken, siz endazesini niçin kullanıyorsunuz?..

Layânçif- Ne yapalım endazeyi büyük gösterdi, gözümüzü boyadı bizi aldattı!..

Kâmil Paşa- Ahmakcasına Avusturya'ya aldanan yiğitcesine Türkler'e hesabını vermelidir ki akli başına gelsin!

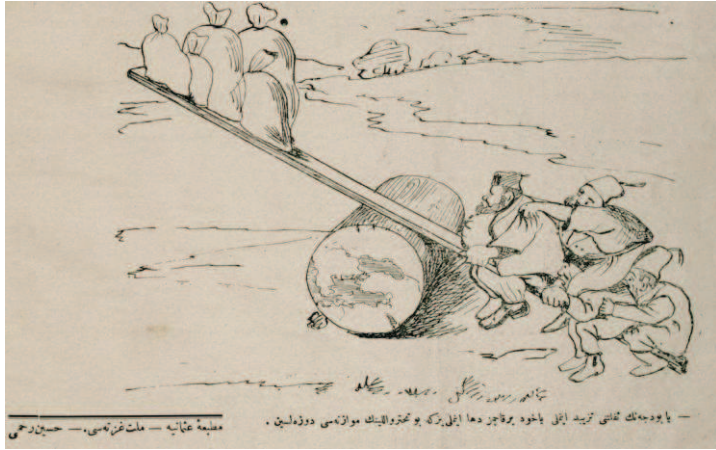

Gazetenin 33. sayısının 4. sayfasında bulunan bu karikatür de boykot konuludur. Karikatürün lejandı şöyledir:

Loyd kumpanyasının (Bukovina) vapuru

Boykotaj- Ne kadar çalışmış olsanız mallarınızı kabul etmeyeceğiz vesselam !...

3.4.2.5. Bütçe

Gazetenin 8. sayısının 4. sayfasında yer alan bu karikatürde devrin hükümet bütçesinin yetersizliğine vurgu yapılmaktadır. Karikatürün lejandı şöyledir:

Ya bütçenin sefaletini tezyid etmeli yahud bir kaçımız daha inmeliyiz ki bu tahteravallinin muvazenesi düzelsin.

Gazetenin 10. sayısının 4. sayfasında bulunan bu karikatürün lejandı “*Tenkihat mı hizmet edeceğiz tanzifata mı ?*” şeklindedir. Tenkihat, bütçenin düzenlenmesi amacıyla memur maaşlarında yapılan azaltmalardır. Tanzifat ise belediyelerce yapılan temizlik işleri anlamına gelmektedir. Burada yetersiz bütçenin düzeltilmesi için memur maaşlarının düşürülmesi mi yoksa işten çıkarmaların artırılması yoluna mı gidileceği nükteli bir üslupla ele alınmaktadır.

SONUÇ

6 Ağustos 1908'den 14 Aralık 1908'e kadar toplam 36 sayı yayınlanmış olan *Boşboğaz ile Güllabi* mizah gazetesi, coşkulu bir hürriyet savunucusu olarak ciddi, mantıklı, süslü bir üslup yerine aklından geçeni söyleyerek okurun zihnini eğlendirmek amacıyla yayın hayatına başlamıştır. Gazetede ağırlıklı olarak yazılar yer almakla birlikte pek çok karikatür de yayınlamıştır. Muhâvere, Muktebesât, Muharrerât, Havâdis (ya da Havâdis-i Müteferrika), Telgraf ve Mektuplar/Şehir Mektubu gibi sürekli sütunlarla birlikte sürekli olmayan yazıların da bulunduğu gazete, ağırlıklı olarak güncel siyasî konuları ele almıştır. Bu konular nükteli bir üslupla ve çoğunlukla kurmaca eşliğinde okura aktarılmıştır.

Meşrutiyet taraftarı olan gazetede işlenen konular iki ana başlığa ayrılmaktadır: Eski devrin eleştirisi ve yeni devir. Eski devrin eleştirisinde; basına sansür, gazete kapatmalar, gazetecilerin cezalandırılması, hafiyelik, jurnalcilik, eski devrin bazı önde gelen isimleri ve donanmanın tersaneye çekilmesi ele alınan başlıca konular olmuştur. Yeni devirle ilgili olarak ise ağırlıklı olarak basın hayatı konu edilmiştir. Bu bakımdan gazeteciliğin moda olması, çok sayıda gazetenin yayınlanması, gazeteciler arasındaki kalem kavgaları, gazete yazılarının içeriksizliği, Fransızca ve Arapça yabancı sözcüklerin kullanımı ile ağır ve anlaşılması zor yazı üslubu ele alınmıştır. İç siyasete dair yazılarda ise yeni hürriyetçi kurumların meydana çıkması, tramvay ve demiryollarının durumu, eski devir memurlarının Meşrutiyet devrindeki konumları gibi konulara ağırlık verilmiştir. Toplumsal konuların siyasî konulara göre daha az yer tuttuğu gazetede vapur ve şimendiferlerde yüksek sesle konuşulması, kız okullarının sayısının artırılması, kadın cemiyetleri ve gazeteleri ele alınan başlıca konulardır. Dış siyasette ise Balkanlar'ın durumu ve Avusturya-Bulgaristan mallarının boykotu işlenmiştir. *Boşboğaz ile Güllabi*'de yayınlanan imzasız 71 karikatürde de aynı konular ele alınmıştır.

23 Temmuz'da ilan edilen Meşrutiyet'ten 15 gün sonra yayın hayatına başlamış ve yaklaşık dört ay yayın hayatını sürdürmüş olan *Boşboğaz ile Güllabi*, Meşrutiyet'in ilk aylarında yaşanan hadiseleri ve kamuoyunun gündemini yazıları ve karikatürleri aracılığıyla sayfalarına taşımıştır.

BİBLİYOGRAFYA

1.Arşiv Belgeleri

T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemî Belge Numaraları:

1289/93

2726/66/2

2720/5/2

2. Kitaplar

Ahmed Rasim: Hayatı, Seçme Şiir ve Yazıları, Tertip Eden; Reşat Ekrem Koçu, Sühulet Kitabevi, İstanbul 1938.

AKTAŞ, Şerif, **Ahmet Rasim**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.

AKYÜZ, Kenan, **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**, İnkilâp Kitabevi, İstanbul 1995.

ALSAC, Üstün, **Türkiye’de Karikatür, Çizgi Roman ve Çizgi Film**, İletişim Yayınları, İstanbul 1994.

ALTIN, Hamza, **II. Meşrutiyet Devri Osmanlı Mizah Basını**, Grafiker Yayınları, Ankara, 2014.

ÇEVİKER, Turgut, **Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü- II. Meşrutiyet Dönemi (1908-1918)**, Adam Yayınları, İstanbul 1988.

DİZDAROĞLU, Hikmet, **Ahmet Rasim**, Güven Matbaası, Ankara 1965.

ERTUĞ, Hasan Refik, **Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi**, C.1, Yenilik Basımevi, İstanbul 1970.

GÜRPINAR, Hüseyin Rahmi, **Gazetecilikte Son Yazılarım I**, (Der: Abdullah-Gülçin Tanrıninkulu), Özgür Yayınları, İstanbul 2001.

İNUGUR, M. Nuri, **Basın ve Yayın Tarihi**, Der Yayınları, İstanbul 2005.

KAR, İsmail, **Karikatür Sanatı**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999.

KARAL, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, C.VIII, T.T.K. Yayınları, 7. bs., Ankara 2011.

KOLOĞLU, Orhan, **Osmanlı Dönemi Basının İçeriği**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul 2010.

_____, **Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, Pozitif Yayınları, İstanbul 2015.

KUTAY, Cemal, **Osmanlıda Mizah**, Acar Bilgi Merkezi Yayınları, İstanbul 2013.

Mithat Cemal Kuntay Yaşamı Sanatı ve Kişiliği, Engin Yayıncılık, İstanbul 1997.

ÖNGÖREN, Ferit, **Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı ve Hicvi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1983.

ÖZDİŞ, Hamdi, **Osmanlı Mizah Basımında Batılılaşma ve Siyaset (1870-1877)**, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul 2010.

PERK, Haluk-PAKSOY, İsmail Günay, **İstanbul'un 100 Gazetesi**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul 2012.

SANAY, Ayşe Belkıs, **Mithat Cemal Kuntay Hayatı, Sanatı ve Eserleri**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.

SIRRI LEVEND, Agâh, **Ahmet Rasim**, T.D.K. Yayınları, Ankara 1965.

TOPUZ, Hıfzı, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003.

USTA, Çiğdem, **Mizah Dilinin Gizemi**, Akçağ Yayınları, 2. bs., Ankara 2009.

3. Makaleler

ABDULLAH, Fevziye, "Hüseyin Rahmi", **İslam Ansiklopedisi**, C.V, Kısım I, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1950, ss.655-663.

AKBULUT, Uğur, "Osmanlı Basın Tarihine Bir Katkı: Gazetelerin Yayınlanma Amaçları Üzerine (1831-1876)", **Turkish Studies**, Volume 8/5, Ankara 2013, ss.31-57.

AKTAŞ, Şerif, "Ahmet Rasim", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.II, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1989, ss.117-119.

ÇAKIR, Hamza, "Türkiye'de Serbest Gazeteciliğe Adım: Yarı Özel Gazete Ceride-i Havadis", **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, S.7, İstanbul 1998, ss.15-37.

_____, " II. Meşrutiyete Kadar Osmanlı'da Basın İktidar İlişkileri", **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, S.11, İstanbul 2001, ss.95-113.

ÇELİK, Hüseyin, “Muhbir”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.XXXI, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, ss.32-34.

_____, “Hürriyet”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.XVIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, ss.505-507.

DOĞANER, Yasemin, “Hürriyet ve Modernleşme Aracı Olarak Osmanlı’da Basın”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C.XXIX, S.I, Ankara 2012, ss.109-121.

DOĞRAMACIOĞLU, Hüseyin, “Namık Kemal’in Diyojen Gazetesindeki Mizahi Yazıları Üzerine Bir Değerlendirme”, **Turkish Studies**, Volume 7/1, Ankara 2012, ss.935-951.

DURMUŞ, İsmail, “Mizah”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.XXX, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2005, ss.205-206.

EKİNCİ, Necdet, “Türk Basın Tarihinden Kesitler”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.XIV, Ed., Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, ss.675-680.

ERKUL, Rasih, “Mizah Bağlamında Sabit ve Nedim’in Ramazaniyeleri”, **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.XI, S.I, Manisa 2013, ss.446-456.

GÖÇGÜN, Önder, “Gürpınar, Hüseyin Rahmi”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.XIV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1996, ss.324-326.

KAHRAMAN, Kemâl, “Kuntay, Mithat Cemâl”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.XXVI, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002, ss.379-380.

KOLOĞLU, Orhan, “Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi”, **Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, C.I, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, ss.68-93.

ÖZER, Atila, “Türk Mizah Dergileri ve Karikatür Sanatındaki Değişmeler”, **Kurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi**, C.IX, S.IX, Eskişehir 1991, ss.223-239.

ÖZKAYA DUMAN, Olcay, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Ulusal’dan Yerel’e Basın ve Yayıncılık Faaliyetlerinin Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme” **Turkish Studies**, Volume 8/12, Ankara 2013, ss.1031-1041.

SEYHAN, Salih, “II. Meşrutiyet Dönemi Mizah Basını ve İçeriklerinden Seçilmiş Örnekler”, **Turkish Studies**, Volume 8/3, Ankara 2013, ss.494-516.

SİYAVUŞGİL, Sabri Esat, “Ahmet Rasim”, **İslam Ansiklopedisi**, C.I, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1940, ss.200-202.

ULUSOY NALCIOĞLU, Belkıs, “Tanzimat Dönemi Türk Gazeteciliği ve Türk Basımının İlkleri”, **Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. XIV, Bişkek 2005, ss.253-267.

Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, “Hüseyin Rahmi Gürpınar” C.1, 2.bs., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003.

TEKİN, Mehmet, “Tercüman-ı Hakikat”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.XL, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2011, ss.497-498.

VARLIK, Bülent, “Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, C.I, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, ss.112-125.

_____, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Mizah”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, C.IV, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, ss.1092-1100.

YARDIMCI, İsmail, “Mizah Kavramı ve Sanattaki Yeri”, **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.VI, Uşak 2010, ss.1-41.

YAZICI, Nesimi, “İbret”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.XXI, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2000, ss.368-370.

YERLİKAYA, İlhan, “Basiret”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.V, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, ss.103-105.

4. Akademik Tezler

AKLIN, Nülüfer, **Mithat Cemal Kuntay Hayatı- Sanatı- Eserleri**, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli 2000.

ARDIÇ, İbrahim Selçuk, **Kalem Dergisi ve Mizah Anlayışı**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009.

DAVULCU, Ebru, **II. Meşrutiyet Dönemi Mizah Basımında Osmanlı Modernleşmesi ve Eleştirel Kodlar (Kalem ve Cem Dergileri Üzerinden)**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Gazetecilik Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri 2013.

OĞUZ, Şükran, **Tanzimat Döneminde Mizah ve Diyojen Gazetesi**, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir 1998.

ÜNVER, Merve, **Eski Türkçe Mizah Dergilerinin Açıklamalı Bibliyografyası (1870-1928)**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013.

YILMAZ, Hadiye, **Peyam-Sabah Gazetesinde Milli Mücadele**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2014.

5. Sözlükler

DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi, Ankara 2010.

Türkçe Sözlük, T.D.K. Yayınları, Ankara 1992.

6. İnternet Kaynakları

www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.589f031d610fe2.09297327 Erişim Tarihi 11/2/2017

www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.599c6434a6d5f4.12670922 Erişim Tarihi 22/08/2017

www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5967348e64d721.02157880 Erişim Tarihi 13/07/2017.

EKLER**EK-1****Fihrist****(6 Ağustos 1908-14 Aralık 1908)****Sayı 1 (24 Temmuz 1324 Perşembe/ 6 Ağustos 1908)**

“İhtar”, s.1.

“İlk İfade”, s. 2.

“Havâdis”, s. 2-3.

“Mevkuflardan”, s. 3-4.

“Muhâvere”, s. 4.

“Paris Sefiri Münir Paşa”, s. 4.

“Mülâhaza”, s. 4.

Sayı 2 (31 Temmuz 1324 Perşembe/ 13 Ağustos 1908)

“Şevket-Meab Efendimiz”, s. 1.

“Muhâvere”, s. 1.

“Şehir Mektubu”, s. 2.

“Havâdis”, s. 2-3.

“Bir İhtar-ı Mühim”, s. 3.

“Telgraflarımız”, s. 3.

“Muktebesât”, s. 3-4.

“Arz-ı Şükran”, s. 4.

Sayı 3 (4 Ağustos 1324 Pazartesi/ 17 Ağustos 1908)

“Muhâvere”, s. 1.

“İhtar”, s. 1.

“Altı Canavar”, s. 2.

“Yan Kesiciler Kulübü”, s. 2.

“Havâdis”, s. 2-3.

“Telgraflarımız”, s. 3.

“Muktebesât”, s. 3.

“Şaşkın Terazi”, s. 3-4.

Sayı 4 (7 Ağustos 1324 Perşembe/ 20 Ağustos 1908)

“Denaite Bir Misal”, s.1

“Muhâvere”, s.1-2

“Teşekkür ve Tebrik”, s.2

“Yan Kesiciler Kulübü”, s.2

“Muktebesât”, s.3

“Muharrerât”, s.3

“Şathiyat”, s.3-4

Sayı 5 (11 Ağustos 1324 Pazartesi/ 24 Ağustos 1908)

“İhtar”, s.1

“Muhâvere”, s.1-2

“Havâdis”, s.2-3

“Telgraflarımız”, s.3

“Muharrerât”, s.3

“Şehir Mektubu”, s.4

Sayı 6 (14 Ağustos 1324 Perşembe/ 27 Ağustos 1908)

“Muhâvere”, s.1

“Havâdis”, s.1-2

“Şehir Mektubu”, s.2-3

“Muharrerât”, s.4

Sayı 7 (18 Ağustos 1324 Pazartesi/ 31 Ağustos 1908)

“İttihat ve Terakki Gazetesine Hitabımız”, s.1

“Heybeliada Merkeblerinin Grevi”, s.2

“Muktebesât”, s.3

“Havâdis”, s.3

“İhtar”, s.3

“Muhâvere”, s.4

Sayı 8 (21 Ağustos 1324 Perşembe/ 3 Eylül 1908)

“Muhâvere”, s.1

“Havâdis”, s.2

“Muktebesât”, s.3

“Muharrerât”, s.3-4

Sayı 9 (25 Ağustos 1324 Pazartesi/ 7 Eylül 1908)

“Arz Mazeret”, s.1

“Elvah-ı Mütehavvile”, s.1-2

“Havâdis”, s.2-3-4

“Yan Kesiciler Kulübü”, s.2

“Muktebesât”, s.4

“Muharrerât”, s.4

Sayı 10 (28 Ağustos 1324 Perşembe/ 10 Eylül 1908)

“Muhâvere”, s.1

“Telgraflarımız”, s.2

“Muktebesât”, s.3

“Muharrerât”, s.3-4

Sayı 11 (1 Eylül 1324 Pazartesi/ 14 Eylül 1908)

“Sinematograf”, s.1-2

“Muktebesât”, s.2-3

“Telgraflarımız”, s.3

“Muharrerât”, s.3

“Havâdis”, -i Müteferrika s.4

Sayı 12 (4 Eylül 1324 Perşembe/ 17 Eylül 1908)

“Muhâvere”, s.1-2

“Havâdis-i Müteferrika”, s.2-3

“Bir Seyahat-i Acibe”, s.2

“Muharrerât”, s.3-4

“Muktebesât”, s.4

Sayı 13 (8 Eylül 1324 Pazartesi/ 21 Eylül 1908)

“Bir Seyahat-i Acibe”, s.2

“Havâdis-i Müteferrika”, s.3

“Muktebesât”, s.3-4

Sayı 14 (11 Eylül 1324 Perşembe/ 24 Eylül 1908)

“Muktebesât”, s.1-2

“Kâmûs-ı Hürriyet”, s.2-3

“Bir Seyahat-i Acibe”, s.2

“Fıktrat-ı Mütenevvia”, s.4

Sayı 15 (15 Eylül 1324 Pazartesi/ 28 Eylül 1908)

“Tensikat-ı Beytiye”, s.1

“Bir Seyahat-i Acibe”, s.2

“Kâmûs-ı Hürriyet”, s.3

“Fıktrat-ı Mütenevvia”, s.4

Sayı 16 (18 Eylül 1324 Perşembe/ 1 Ekim 1908)

“Samatya Tramvayında Topa Yirmi Kala”, s.1

“Mukaddema”, s.2

“Cümel-i Münthabe-i Cerâid”, s.3

“Muharrerât”, s.4

“Kansızlığın Kurbanları”, s.4

“Sayı 17 22 Eylül 1324 Pazartesi/ 5 Ekim 1908”

“Kayınpeder Kayınvalide Kendi Odalarında”, s.1

“Mahdum Bey Zevcesiyle Odalarında”, s.1-2

“Şerh-i Hâce Nasrettin”, s.2-3

“Bir Seyahat-i Acibe”, s.2

“Kâmûs-ı Hürriyet”, s.4

“Muharrerât”, s.4

“Resimli Kitab”, s.4

Sayı 18 (25 Eylül 1324 Perşembe/ 8 Ekim 1908)

“Kadınlar Mebusu”, s.1-2

“Bulgaristan Hadisesi”, s.2-3

“Bir Seyahat-i Acibe”, s.2

“Muharrerât”, s.4

Sayı 19 (29 Eylül 1324 Pazartesi/ 12 Ekim 1908)

“Sirkeci Lokantalarında İftar”, s.1

“Bir Seyahat-i Acibe”, s.2

“Muhâvere”, s.3

“Fıktrat-ı Mütenevvia”, s.3

“Şakacı”, s.3

“Muharrerât”, s.4

Sayı 20 (2 Teşrin-i evvel 1324 Perşembe/ 15 Ekim 1908)

“İhtar-ı Mahsus”, s.1

“Sonbahar Göçleri”, s.1

“Bir Seyahat-i Acibe”, s.2

“Tuhaf Bir Yafta”, s.3

“Şerh-i Hâce Nasrettin”, s.4

Sayı 21 (6 Teşrin-i evvel 1324 Pazartesi/ 19 Ekim 1908)

“Boykotaj’ın Telakki-i Değeri”, s.1

“Beşiktaş Vak’a-i Müellimesi”, s.2

“Sokak Köpekleri Konseri”, s.2-3

“Bir Seyahat-i Acibe”, s.2

“Muhtelif Bir Boykotaj”, s.3

“Kundakçı”, s.3

“Cerâidden Muktebes” s.3-4

“Muharrerât”, s.4

“Milli Tiyatro”, s.4

Sayı 22 (9 Teşrin-i evvel 1324 Perşembe/ 22 Ekim 1908)

“Muhâvere”, s.1-2-3

“Bir Seyahat-i Acibe”, s.2

“Fıktrat-ı Mütenevvia”, s.3

“Ceraidden Muktebes”, s.3-4

“Milli Tiyatronun İkinci Oyunu”, s.4

Sayı 23 (13 Teşrin-i evvel 1324 Pazartesi/ 26 Ekim 1908)

“Hatırat-ı Niyazi”, s. 1 (Devamı s.4)

“İhtar”, s.1

“Muhâvere”, s.1

“Altın Huruf”, s.1-2

“Program Tadili”, s.2-3

“Bir Seyahat-i Acibe”, s.2

“Muharrerât”, s.4

Sayı 24 (20 Teşrin-i evvel 1324 Pazartesi/ 2 Kasım 1908)

“Çocuklara Yasak”, s.1-2-3

“Bir Seyahat-i Acibe”, s.2

“Havâdis”, s.3-4

“Heveskârân Cemiyet” s.4

Sayı 25 (23 Teşrin-i evvel 1324 Perşembe/ 5 Kasım 1908)

“Ters Konuşma”, s.1-2

“İdare-i Mahsusa Vapurlarında”, s.2-3

“Bir Seyahat-i Acibe”, s.2

“Hane Numaraları Hakkında”, s.4

“Muharrerât”, s.4

Sayı 26 (27 Teşrin-i evvel 1324 Pazartesi/ 9 Kasım 1908)

- “Sahte Doktor”, s.1
 “Yan Kesicilik Fenni”, s.1-2
 “Telatum-ı Efkâr”, s.2
 “Vah Vah”, s.2-4
 “Bir Muammâ”, s.2-3
 “Muharrerât”, s.4
 “Bir Seyahat-i Acibe”, s.4

Sayı 27 (30 Teşrin-i evvel 1324 Perşembe/ 12 Kasım 1908)

- “Yeni Kâmus”, s.1-2
 “Bir Muammâ”, s.2
 “Küçük Muhavereler”, s.3
 “Cümel-i Hikemiye”, s.3
 “Muharrerât”, s.3-4

Sayı 28 (3 Teşrin-i sani 1324 Pazartesi/ 16 Kasım 1908)

- “Rica-yı Mahsus”, s.1
 “Rahibin Merkebi”, s.1-2
 “Fıkрат-ı Mütenevvia”, s.2
 “İki Mebus Arasında”, s.2
 “Yapraklar Dökülürken”, s.2
 “Muktebesât”, s.3
 “Bir Polisin Nutku”, s.3-4
 “Bir Sarhoşun Mukabelesi”, s.4
 “Küçük Muhavereler”, s.4
 “Muharrerât”, s.4
 “Osmanlı-Rus Sefiri”, s.4

Sayı 29 (6 Teşrin-i sani 1324 Perşembe/ 19 Kasım 1908)

- “Bir Hafiyenin İtirafatı”, s.1

“Küçük Muhâvereler”, s.1-2

“Zavallı Şair”, s.2-3

“Muktebesât”, s.3-4

“Boşboğazın Takvimi”, s.4

Sayı 30 (10 Teşrin-i sani 1324 Pazartesi/ 23 Kasım 1908)

“Hayvanat Mitingi”, s.1-2

“Muhâvereler”, s.2-3

“Muktebesât”, s.3-4

“Hayat-ı Askeriye ve Edebiye Sahifeleri”, s.4

Sayı 31 (13 Teşrin-i sani 1324 Perşembe/ 26 Kasım 1908)

“Bir Çeyrek Saat”, s.1

“Yeni Bir Gazetecinin Çukur Düşünceleri”, s.1-2-3

“Muhâvere”, s.3-4

“Aklına Şaşarım”, s.4

“Ressam Hazret Şehriyarı”, s.4

Sayı 32 (17 Teşrin-i sani 1324 Pazartesi/ 30 Kasım 1908)

“Zamana Uymalı”, s.1-2

“Boykotaj ve Sara Bernar [Sarah Bernhardt]” s.2

“Yeni Bir Deva-yı Acil”, s.2-3

“Muktebesât”, s.3

“Küçük Muhavereler”, s.3-4

“Eyyam-ı Girîzan”, s.4

“Osmanlı-Rus Sefiri”, s.4

Sayı 33 (20 Teşrin-i sani 1324 Perşembe/ 3 Aralık 1908)

“Kimseye Dokunmayacak Sözü Nerde Bulmalı?”, s.1-2

“Müflislik”, s.3

“Muktebesât”, s.4

Sayı 34 (24 Teşrin-i sani 1324 Pazartesi/ 7 Aralık 1908)

“İki Külhani Arasında”, s.1

“Sokakta”, s.2

“Zivâneli Av Köpeği”, s.3

“Muktebesât”, s.3

Sayı 35 (27 Teşrin-i sani 1324 Perşembe/ 10 Aralık 1908)

“Mikroplar Hakkında Kısa Bir Konferans”, s.1

“Zarafet ile Tekir”, s.1-2

“Küçük Muhâvereler”, s.2-3

“Havâdis”, s.3

“Bir Muammâ”, s.2-3

“Muktebesât”, s.4

“Muharrerât”, s.4

Sayı 36 (1 Kanun-ı evvel 1324 Pazartesi/ 14 Aralık 1908)

“İlm-i Elsine Mebahisinden”, s.1

“Mahmud Paşa Başında”, s.2

“Eskiden Nasıl Pazarlık Olurdu”, s.2-3

“Bir Muammâ”, s.2-3

“Küçük Muhâvereler”, s.4

“Garib Bir Dalgınlık”, s.4

EK-2

Örnek Metinler

Muhâvere²²⁰

Güllabi- Boşboğaz gönlün mü bulandı neye öğürüyorsun?

Boşboğaz- Aman sus birader, sus Zuhuri'nin patlıcan tavası midemi bozdu.

-Zuhuri'nin marbaası bakkal dükkânında mı? Patlıcan tavaıyla gazetenin münasebeti? Oh olsun her aşçının yemeği yenir mi ? Besbelli yağı bozuk olmalı. Pis boğazlılığının cezası işte çek böyle...

-Birader, yemedim...okudum..dinle sanada okuyayım...

-Aman...aman benim midem hiç kaldırmaz pek tokanaklı ise okuma...

-Canım tokanırsa şuraya eczahane'ye gireriz. Maden suyu karbonat filan alırsın...

-Haydi oku...

-(Pişekar-vayyyy...efendim hoş geldin, sefa geldin. Mai şemsiye elinde nar çiçeği şal belinde acebu'ş-şekl ve'l-kıyâfete mahrûmu't- tahâre ve'n- nezafe istimale gayr-ı Salih bir surette gelmiş patlıcan tavası..) nasıl?..

-Yetişir...mai şemsiyeyi nar çiçeği şalı geç...acebu'ş-şekl kıyafeti tahâreti ve nezaketi de bir tarafa bırak...Zuhuri'nin akıl ettiği patlıcan tavaları böyle yekpare bir patlıcandan mı yapılmış? Haydi onu da geç, patlıcan tavasının akıl edilmekten gayrı olan suret-i istimali acaba ne olsa gerek?.. Bâhusus böyle yekpare ve çarpık olursa?..

-Aman Güllabi sende lakırdıyı tamamına dinliyorsun, buna tekerleme derler, laf birbirini tutmayacak böyle saçma sapan olacak...işte marifet bunda...

²²⁰ Boşboğaz ile Güllabi, 31 Ağustos 1908, Sayı 7, s. 4.

-Zuhuri böyle şeyler mi yazacak?

-Öyle ya bu hafta patlıcan tavası yaptı gelecek defada üzerine güzel bir tarator tertib eder vesselam.

-Bizde bir zırvâ pişirsek?

-Bize nevbet bırakıyorlar mı a birader !

Muharrerât²²¹

Boşboğaz ?

Hanım ninem masal söylemeği pek sever. Eski masalların mukaddemâ'ları mâlûm. Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde, bu da şimdi söylenebiliyor. Lakin kalbur zaman içinde, işte bir türlü bunun ne demek olduğunu ne ben ve ne de hanım ninem anlayamıyoruz.

İstizaha kalkışınca hanım ninem inad ediyor masal söylemiyor. Boşboğaz'a sor, çocukluğundan beri masalı sever, elbet manâsını da bilir, diyor. İhtiyar kadını acz-i beyana düşüren bu merakdan hûlas buyurmanızı lutfunuzdan reca ve intizar eyleriz.

Hadiye

Boşboğaz

Hanım kızım!

Eski şeyleri zâlam mechuliyetten çıkarıp bunların tabir-i sahih ve medlûl hakikatlerini bulmak boşboğazlıkla olur şey değildir. Zaman-ı tufuliyetimizde hep bunları a'nanelerimizden dadılarımızdan dinledik. Fakat sizin gibi merak göstererek keyfiyeti bu kadar derinleştirmedik...bu da eski zaman çocuklarıyla şimdikilerin arasında tecessüs ve tefahhusca büyük bir ferik bulunduğunu gösteriyor ki bilmediğinizi öğrenmek hususunda ki bu merakınız şayan-a teşekkürdür.

²²¹ Boşboğaz ile Güllabi, 1 Ekim 1908, Sayı 16, s. 4.

Sizin hanım nineniz “evvel zaman içinde kalbur zaman içinde” diye mi başlıyor? Allah rahmet eylesin, benim hanım ninemde “evvel zaman içinde kanbur zaman içinde” der idi.

Hatta zavallı kanburu saman içine istif edilmiş İzmit yumurtası gibi öyle bir hal-i muzıyk da tasvir ettikçe içime sıkıntılar basar idi.

Bu iki tabirden hangisinin doğru olduğu ve bunların sebab-i icadı hakkında bize ders-i hikmet verecek hanım nineler elbette bugünde vardır. Mes’eleyi onların hal-i zarafet-perdazanelerine havale edelim. Bakalım ne cevap verirler.

Muktebesât²²²

Yeni Gazete Cehalet Makalesi’nde hayvanat (kesb) tekamül ettikçe cemiyetle yaşamaktadır.

Boşboğaz

Bu takdirce karyolanın cibinliğin bazı nukatına toplanarak cemiyetle yaşamak istidadını gösteren tahta kuruları devr-i tekamüle girmiş haşerat-ı mütemeddineden olmak lazım gelir...ve öyledir..tahta kurularının leylen yatağında uyuyan bir adamın ekle sâlih-i nevahisine hücum emrinde tabiiyet gösterdikleri sevk-ül ceşşe fennine Alman kumandanı meşhur Moltke bile beyan-ı hayret eylemiştir.

Makale-i Mezkure’den

İnsaniyetin görüldüğü yerde temâyülat-ı hayvaniyye’ye bir şekl müzeyyen-i medeni vermeden yaşamak ahenk ictimai-yi ihlal eder.

Boşboğaz

Şu sözler mütercim oldukları için sutûr-ı ecnebiye ile karşılaştırılmadıkça bunlardan istihrac-ı meâl hemen muhaldir. Böyle revan bir üslub, böyle sehlü’l-fehm, vazih fikirle memlû bu atveliyette bir kaç makale daha neşrederse Yeni Gazete refikimizin hürriyet merhume ile dest bedest vassal olmasından korkulur.

²²² **Boşboğaz ile Güllabi**, 1 Ekim 1908, Sayı 16, s. 4.

Havâdis²²³

Geçen gün İkdâm'ın “ Daily Mail ” gazetesinden alub altûn hurûfla dizmek istediği telgrafın işte çarçabuk ayarı bozuldu. *Berlin Tagblatt* gazetesinin Dersaâdet muhbirinin rivayetine bakılırsa bu telgrafnameyi güya Kâmil Paşazâde Said Paşa çekmiş imiş...

Boşboğaz

Bu gibi havâdislere geçen hafta iki kavrulmuş matbûat zirveleri nâmını vermişdik. Bunlar daha çok su kaldırır. İkdâm buna cevap verir. Bu cevabların etrafında aks-i sadâları peydâ olur. Netice, hakikat içine oynar..ne olduğu anlaşılabilir vesselâm...

Tercüman-ı Hakikat Şu'ûn-ı Kâzibe

Gazetelerimizde o kadar yalan havâdis yazılıyor ki bunları tekzîb için “Şu'ûn-ı kâzibe” sernâmeli yeni bir gazete tesis edilse hiç havâdissiz kalmaz.

Boşboğaz

Gazetelerin hepsi “ Şu'ûn-ı kâzibe” dellali ama tavsiye edilen bu sernâmeyi istîmal'e neden ise henüz sıkılıyorlar.

Şûra-yı Ümmet:

Bizim şimdi nokta mevki'lerine, caddelere seyyar ve sabit ikame edilen polislerimizin çoğu göğsü açık, kaput bir tarafa gitmiş, elde sigara, ağız bir şey çiğnemekle yahud gevelemekle birisiyle konuşmakla meşgûl görülüyor....

Boşboğaz

İki gözüm Şûrâ-yı Ümmet! Şu sözlerini biraz mübâlağalı görüyorum. Bir ağız hem sigara içmek, hem bir şey çiğnemek, hem birisiyle konuşmakla haydi meşgûl olabilsin fakat bizde bu kadar hamarat polis nerede!...

Şûra-yı Ümmet:

²²³ Boşboğaz ile Güllabi, 2 Kasım 1908, Sayı 24 s. 3.

Bizde dilenciler var. Bütün caddeler, köprü, galabalık mahaller, ufak, büyük, sağlam, kötürüm dilencilerle dolu, gelen geçen istikrâh ediyor. Öyle berbad öyle müstekreh bir manzara, o kadar pis kokular..... Darûlaceze ne güne duruyor?...

Boşboğaz

Matbûat-ı Osmaniyeimizce ityanı moda olmuş iki söz var. Birincisi Zaptiye Nezâretinin nazar-ı dikkati ikincisi Darûlaceze.. bazı şeylerden bahs edildikten sonra bu iki mahalle havâle-i keyfiyet edilmekle iş olmuş bitmiş add olunur.

Zaptiye Nezareti görünüşde o kadar meşgûl ki bir yere nazar-ı dikkatini değil sadece bir göz atmağa bile vakti yok. Dilencilere gelince bunları İstanbul sokakları almıyor. Dâru'l-'aceze binası nasıl istî'âb edecek? Bunların sağlamı sakatı o kadar çok ki cevâmî'-i şerîfe havâîlileri, köprülerin üzeri bazı memer yerler âdetâ meşher eskam hâlini almış. Memâlik-i Mütemeddine'de sanayi sergileri kuruluyor bizde dilencilik.. kolsuz, ayaksız, burunsuz, gözsüz her nev'i var.. İnsanın bir gazinoya oturub da rahat rahat bir kahve sigara içmeğe haddi yok. Dilenci panoraması gibi insanın önünden kadını, erkeği, çocuklusu, genci, ihtiyarı gelüb geçiyor. Lakırdı anlar, bir iki inâyet ile çekilüb gider boydan şeyler değil..

Ya mahalle aralarındaki akşama kadar ilâhîlerin, dilenci feryadlarının ardı arası kesilmiyor.

Hanelerde hasta mı var? Sinirli mi var? Çocuk mu uyuyor? Kat'iiyen ehemmiyet veren yok. Alışılmışda gerek sokakda kahvelerde gazinolarda gerek hânelerde insân kendini bu rahatsızlıklara mahkûm zan ediyor. Ses çıkarılmıyor.

İkdam: Lüzûmundan fazla ihtilaller vukû'a getirmeğe çalışmamalıdır. Ancak ihtilâllerin zuhûrunu bi'z-zarure istilzam eyler bir hükümete mâlik olmamak istenilirse hîn-i hâcetde bir ihtilâl îkâ edebilmek iktidârını haiz olmalıdır.

Boşboğaz

-Bu ne demek bu ?

-“Gabriyel Şarm”dan terceme...

-Anlayamadım.

-Anlayamadıysan İkdam'ı dinle.

İkdam: Devlet-i Osmaniye'nin her nokta-i nazardan vaz'iyeti nazar-ı mülâhazaya alınırsa şu musîb mütâlâa Bulgaristan dahiliye nazırının o hükm-i garîbinden ziyade bizimçün bir düstûr-ı mâkul hareket olabilir.

Boşboğaz

-O düstur-ı mâkul hareket nedir ?

-Dur patlama alt tarafını dinle...

İkdam: Evet Osmanlılar îkâ-ı ihtilâlle uğraşmamalıdır, ancak hîn-i iktizâda o meziyeti, o mahâreti gösterebilir bir kudretde görünmelidir. Dâhilen i'dâ-yı hürriyete galebe çalmakla beraber haricen sıyt-ı ahraranemizi muhafaza edebilmek nimeti ancak bu sayede elde edilir.

Mahlulat Kapatmaları

Devr-i sâbıkın sû'-i istimalatından yani kapış kapışlarından biri de mahlûlât hakkında vukû bulmuştur. Bu mesele tâmik edilirse örtbas edilmeğe uğraşılan epeyce guguklar meydana çıkacaktır.

Eski nüfûzlarından istifade ile bu gibi tecâvüzat kimlerin tarafından vukû bulmuş ise keyfiyeti gazetelerin lisan-ı muâhazelerine düşürmeden emvâl-i mahlûlenin i'âdesi muvafık şîme-i hamiyetdir. Fakat bu hamiyet-i muntazıraya bedel na-revâ müddeiyat ketm-i hakîkate uğraşmak hak ve kanun'un mer'iyetine çalışılan şu zamanda muvafık olamaz.

Bi'l-husûs memleketimizce makam-ı sadareti ihraz etmiş zevata hiç yaraşdırılmaz.

Sadr-ı esbak Ferid Paşa hazretlerinin Nişantaşı'nda kâ'in konaklarının mahlûliyetinden bahs olunurken sadr-ı sâbık Said Paşa hazretlerinin bağçesi de bu miyâna idhâl edildi.

İmamla cemaat hakkındaki bir darb-ı mesel-i Türkî'yi insanın şurada îrad edeceği geliyor.

Bayram Esnasında Sirkatler

Bu sene mürettiblere varıncaya kadar bütün erbab-ı mesâînin tatil işgâl ettikleri eyyam-ı mubareke-i iydiyede olanca gayret-i sanatlarıyla çalışmağa germî veren gürûhun yalnız hırsızlar olduğunu ikişer gün tatilden sonra intişar eden ceraid-i yevmiyemizin havâdis sütunlarında okuduk.

Hırsızlık malum a türlü türüdür. Bazı konaklarda, dairelerde, büyük idarelerde hatta yerli hırsızlar vardır. Bunlar hırsızlığı tıklarına koymuşlardır. Fi'il-i sirkatlerinden bir emâre zuhuruyla keyfiyet anlaşılınca kadar hareket-i menhûselerinde devâm ederler. Hesâbı âhirete kalmış hırsızlıklar da pek çoktur. Sârıkların en müdhişi işte bu birinci sınıf gürûhudur.

İkinci sınıf, bir hâne veyâ mağazaya cebren duhûl ederek tehdîde ve işkenceye bazen fi'ile cür'etle icrâ-yı habâset ve cinayet eyleyenlerdir.

Üçüncü sınıfı bir mahalle gizli ve sessizce duhûl ile kimseye duyurmadan çalub çırpib savuşanlardır.

Bayram esnasında sirkatin bu üç nev'inden de kesretle vukû bularak bi't-tabî birinci nev'i her zamânki gibi mektûb kalmışdır. İkinci nev'inden birkaç mel'ûn Ziba sokağında bakkal Osep'e musallat olarak bîçârenin nakd-i mevcûdiyetini sızdırarak savuşmuşlar.

Üçüncü nev'iden hırsızlar Üsküdar'da Paşalimanı'nda bir sâhilhaneye duhûl ile yüz altmış dokuz buçuk (!) liralık mücevherat aşırırmışlardır.

Emvâl-i mesrûkaya kıymet takdîrinde böyle buçuk veya çeyrek liraya kadar kûsûrat tayinindeki hurdebinliğe taaccüb olunur. Paşalimanı'ndaki mücevherat-ı mesrûka için yüz altmış dokuz veyâ yüz yetmiş lira dense idi ne lazım gelirdi. Kim bilir?

Bayram hırsızlarının tuhafları Nişantaşı'nda sakın Şükrî Bey'in dört seneden beri tehî bulunan hanesine evvelki gîce girenler olmuşdur.

Sarıklar çaldıkları eşyaya mukâbil matbah dîvarına ibâre-i âtiyeyi ithaf ederek savuşmuşlardır:

“ Efendiler ayıb görmeyiniz. Yokluk belâsıdır. Hürriyet, adâlet, müsâvat demek, olmayanlar olanlardan geçinecek demektir. İşte biz de dört fakîr sayenizde mükemmel bir Şeker Bayramı yaptık.”

Şu ibarenin düzgünlüğüne ve hürriyet, adâlet, müsâvat kelimeleri hakkındaki sûret-i telkînlerine bakılırsa insan bu hırsızların devr-i sabıkın okur yazar yadigârlarından bulduklarına hükmedeceği geliyor. İşsizlik insanı her fenalığa sevk eder.

Telgraflarımız²²⁴

İsviçre 14 Ağustos

Zülüflü İsmail Paşa İttihat ve Terakki Cemiyeti aleyhinde neşriyatta bulunmak için burada bir idare teşkil ettirdi. Eniştesi Mazhar Bey bu hususa memurdur. Fakat mumaileyhe Dersaâdet'ten firara muvafık oluncaya kadar sabık Paris Sefiri Münir Paşa idare-i umur edecektir.

İsviçre 14 Ağustos

Cemiyet “Hürriyet-i Müstebid'eye Karşı” isimli bir gazete tesis etti. Sermayesi mühim bir yekûna varıyor. Bugün bir küşte tâli olan devr-i sabık mütemevvilâni bütün servetlerini bu uğurda fedadan geri durmayacaklarını söylemektedirler.

İtalya 14 Ağustos

İzzet, Dersaâdet'ten firarini manen maddeten teshil edenlere karşı alenen beyan-ı teşekkür ile bunların isimlerini ta'dad ediyor.

Boşboğaz

Bu isimlerin tasrihi Dersaâdet'te pek büyük bir sû-i tesir husule getireceğinden idarehanemiz şimdilik ketm-i hakikate lüzum görmüştür.

²²⁴ Boşboğaz ile Güllabi, 17 Ağustos 1908, Sayı 3, s. 3.

Ek-3

Karikatürler

(Sayı 4, s. 4)

_At teper katur teper ara yerde eşeğe olur.

(Sayı 2, s.4)

Türkiye

Düvel-i muazzama

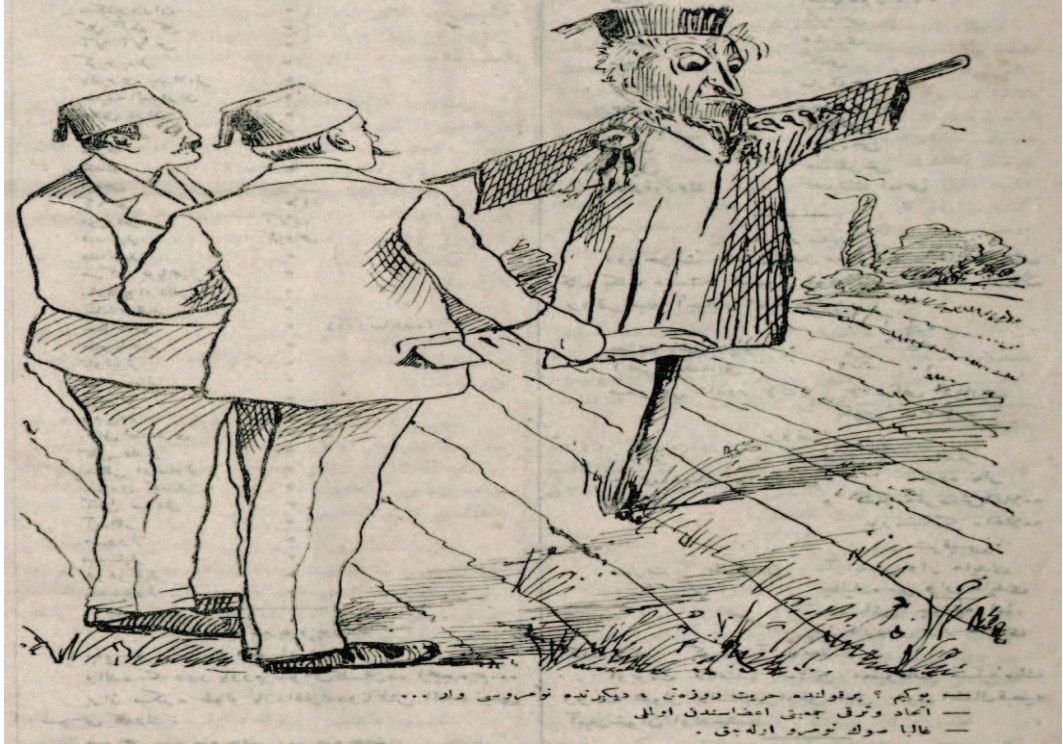
_Tehlikede mi? İmdadına şıtab edelim mi?

_Yok...yok şımal rüzgarı kalıyor. Kurtulur zannederim.

(Sayı 5, s.4)

Pek ağır elimiz yoruldu.
Ben size demedim mi? Atınız bu tarafa...

Sayı 6, s.4:

Bu kim? Bir kolunda hürriyet rozeti diğerinde numrosu var...
İttihad ve Terakki Cemiyet'i azasından olmalı
Galiba son numro olacak

(Sayı 9, s.1)

Balıkları birer birer köpekler kapıyor zavallının haberi yok. Eve gidince acaba elindeki Geveze'yi mi ıskara yapıp da yiyecek?

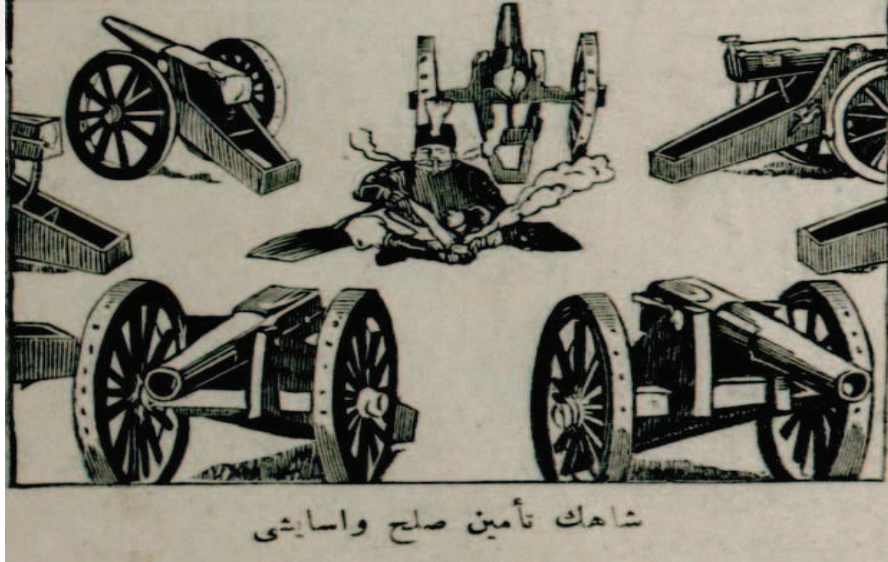
(Sayı 9, s.3)

- _ Adın ne
- _ Kartopu
- _ Babanın adı?
- _ Hangi baba mı soruyorsun!

(Sayı 11, s.3)

Şah'ın ilan-ı hürriyeti

(Sayı 11, s.3)

Şah'ın temin-i sulh ve asayışı

(Sayı 11, s.4)

Bunları birer birer atıyorum sana bu meydana bu taşlardan temizlemek kabil olmuyor.

(Sayı 12, s.4)

Mösyö-Madam sizi süt nineliğe davete geldim
Madam-Kendi çocuğumu ne yapayım Mösyö?
Mösyö- Onun için Maltız Keçisi alıriz.

(Sayı 13, s.1)

Safha-i hürriyetteki feyz ve afiyet

(Sayı 13, s.1)

=Müsavat!!!

Balık bazarında müsavatın suret-i telakkisi!

فوانو غده کی کاله میدر؟ ماسکه میدر؟

(Sayı 13, s. 4)

Koltuğundaki kelle midir? Maske midir?

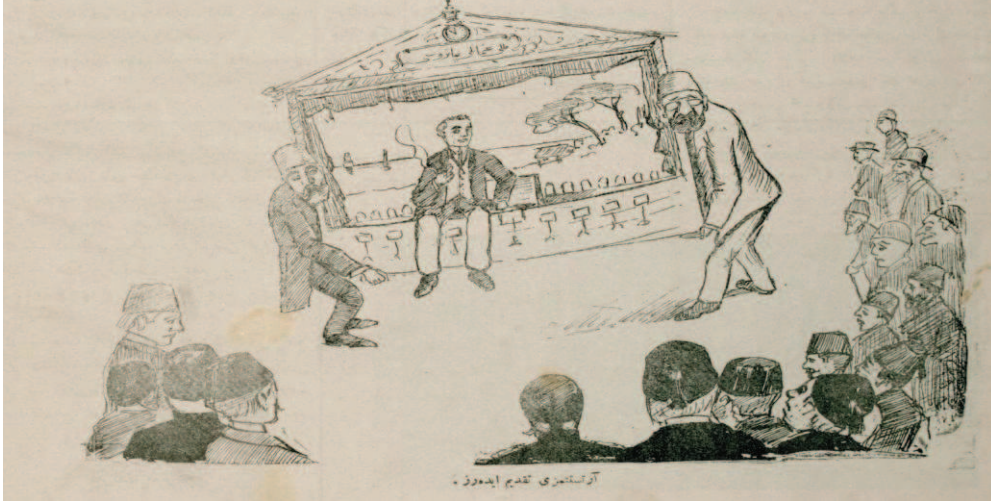

بونلردن بری نمونه اولدوق انتخاب ایدیلوب توحید قباحته قرار ویرلمسی مقتضای مدنیتدر

مطبعة عثمانیه — ملت غزته سی — حسین رحمی

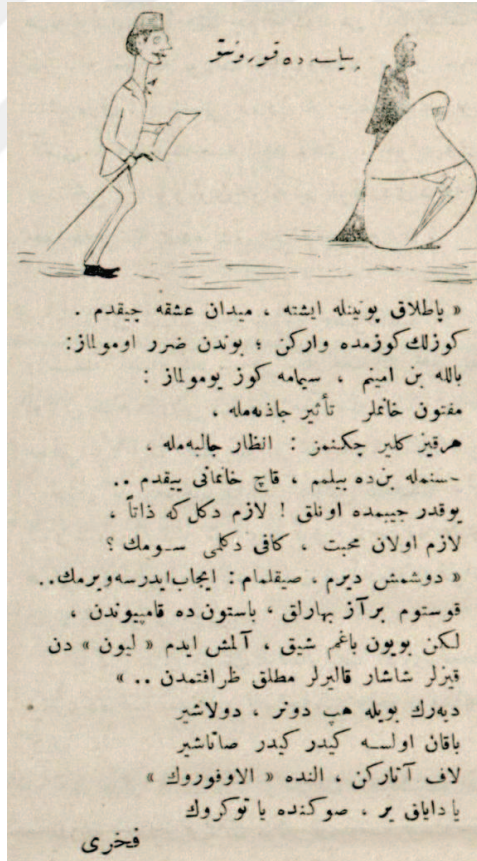
(Sayı 16, s. 4)

Bunlardan biri numune olarak intihab edilüb tevhid-i kabahate karar verilmesi mukteza-yı medeniyetdir.

(Sayı 19, s.4)

Arkadaşımızı takdim ederiz

(Sayı 20, s.3)

Patlak potinle işte, meydan-ı aşka çıktım.
 Gözlük gözümde varken; bundan zarar umulmaz;
 Billâh ben eminim, simama göz yumulmaz:

Meftun hanımlar tesir-i cazibemle,
 Her kız gelir çekinmez: inzar-ı calibemle,
 Hüsnumle bende bilmem, kaç hanemanı yıktım.
 Yoktur cebimde onluk! Lazım değil ki zaten,
 Lazım olan muhabbet, kâfi değil mi sevmek?
 “Düşmüş derim sıkılmam: icap ederse vermek,
 Kostüm biraz baharlık, bastonda kampiyondan,
 Kızlar şaşar kalırlar mutlak zarafetimden”
 Diyerek böyle hep döner, dolaşır.
 Bakan olsa gider gider sataşır.
 Lâf atarken, elinde “El-Üfürük”
 Ya dayak yer sonunda ya tükürük.

Fahri

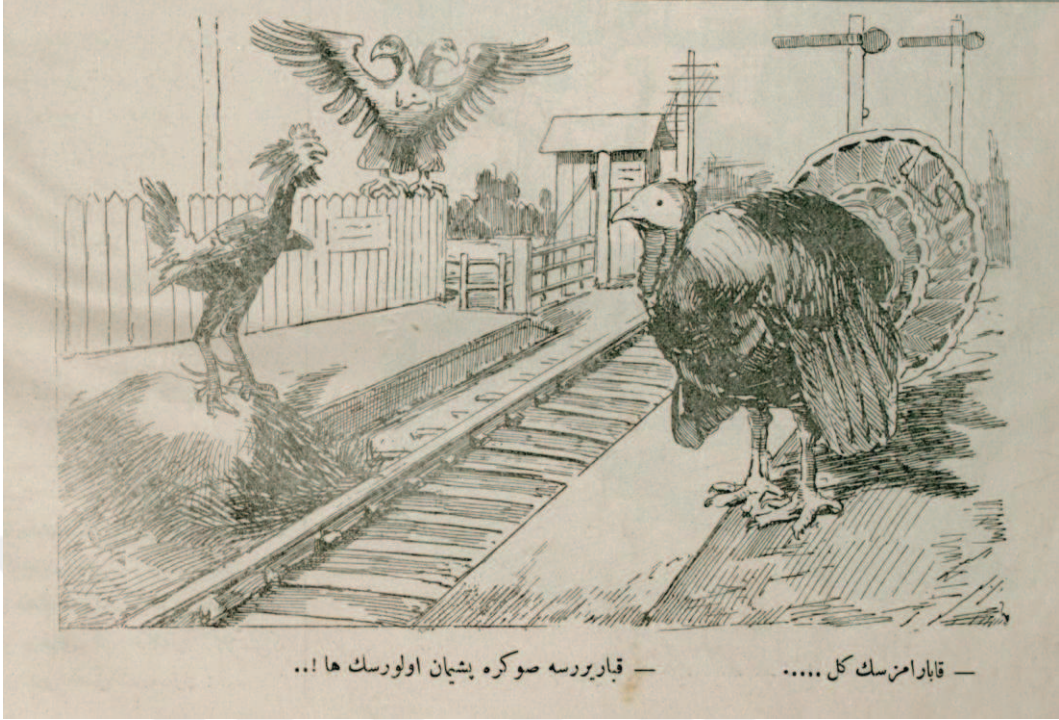
(Sayı 20, s.4)

Böyle birimiz garba diğerimiz şark'a kürek çeker isek bulunduğumuz noktadan ilerlemek mümkün olamaz.

(Sayı 21, s.3)

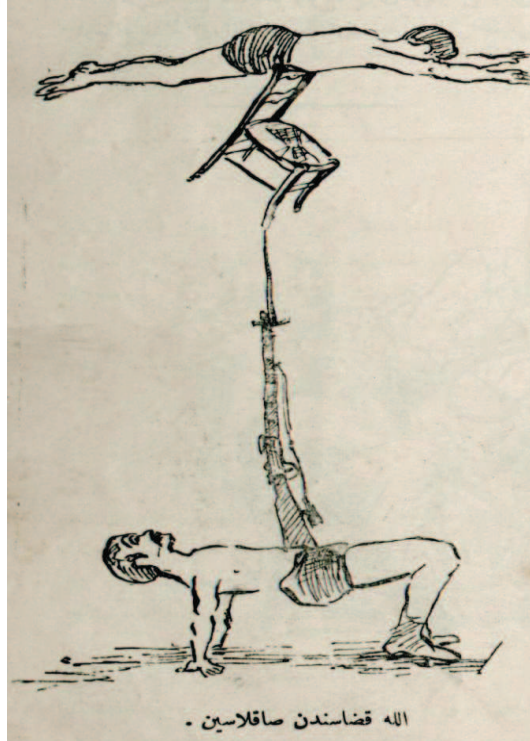
(Fas).....!?

(Sayı 21, s.4)

_Kabaramazsan gel.....

_Kabarırsa sonra pişman olursun ha!..

(Sayı 22, s.3)

Allah kazasından saklasın.

(Sayı 23, s.4)

_Şımarttığın gibi gezdir bakalım.

(Sayı 24, s.3)

Varak-ı mihr-i vefayı kim okur kim dinler.

(Sayı 25, s.4)

Ha gayret..ha gayret ilerleyelim!..

(Sayı 27, s.2)

Aman sıkı tutunuz netice anlaşılmadıkça kat'iiyen bırakmayınız!

(Sayı 27, s.3)

_Müzakerat hakkında fikrinizin ne merkezde olduğunu anlayabilir miyim?

_Bana kalırsa pek gürültülü olacak gibi görünüyor.

Nice emellere açılan kîse-i hamiyet bunun için kapanır mı?

-Yeni Gazete-

(Sayı 27, s.3)

Madam- Benim sevgili tûtüçüğü ne düşünüyorsun?

Tûtî- Şarkdan garb'a doğru bir seyahat etmek fikrinde bulunuyorum!

M- Pek güzel o taraftan ne vakit haber getirebileceksin.

T- On beş yirmi gün sonra!

(Sayı 27, s.4)

Bismark: Fransuva Jozef'e hitaben.

Berlin Kongresi'yle Cermenlerin istikbali için kurduğu dolab siyasetin tarafınızdan bu kadar çabuk tatbik edileceğini düşünememiştim.

(Sayı 28, s.3)

Güllabi- Rica ederim biraz daha açıkça olsun!..

Boşboğaz- Yok! ...bulduğum dairenin haricine çıkamam

Sayı 29, s.4:

Zimamdâranın da zimamdâranı olur.

(Sayı 30, s.3)

_Aman dikkat et. Bindirdiğimiz at'dan düşmesin

(Sayı 31, s.3)

Fransuva Jozef- Dün dün doğurduğum krallık bugün imparatorluk taslayacağını aklıma bile getirmemişim. Amma şımarık şeymiş ha!...

Kral yahud Prens Ferdinand- İhtiyar Avusturya ile genç Almanya'nın başıma geçirdiği tacın verdiği gurura pek de aldanmamalıyım! Giydiğim tacın başıma bu kadar büyük geleceğini düşünememişim! Âdeta bunalıyorum.

Yazısız (Sayı 32, s.3)

(Sayı 32, s. 4)

?!.....

!!!?.....

نه كوزل برشكار!

(Sayı 33, s.3)

Ne güzel bir şikâr!

يك سرتمش!

(Sayı 33, s.3)

Pek sertmiş!

(Sayı 36, s.3)

Mebus intihab olunamadığından mütevellid bir infial ile muharrir artık her şeyi deviriyor.

(Sayı 14, s. 3)

Mösyö- Böyle telaşınız nedir Madam?
Madam- Greve hazırlanıyoruz da

ÖZGEÇMİŞ

İstanbul'da doğdu. İlköğretim ve Lise eğitimini İstanbul'da tamamladı. 2011 yılında Giresun Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü kazandı. 2015 yılında bu bölümden mezun oldu. Aynı yıl Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı bölümünde Yüksek Lisans eğitimine başladı. 2017 yılında ise mezun oldu.

